

PERSPEKTİF

BEYOĞLU ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
SAYI:2 2018

Azard be iztiraren avvel be vucud,
Cuz hayretim ez hayal cizi nefizud
Reftim be ikrah-u nedanim si bud
Zin amedenu budenu ruffen maksud

(Beni burada dünyaya getiren
yatta sağladığım layda hayretten başka bir
şey düşünmekten maksat mı idi? Hiçmi anlayıp
bilmeden ikrahla doğdum gibik.)

**İnsan için
ancak
çalıştığı
vardır.**

(Necm, 53/39)

PERSPEKTİF

Beyoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Sayı 2 - 2018

İMTİYAZ SAHİBİ

BEYOĞLU ANADOLU
İMAM HATİP LİSESİ
adına
MAHMUT YELEK

TETKİK EDEN

İSHAK AYDIN

YAYIN KURULU

YEMEN GÜLER
B.SELİM ALİREİSOĞLU
M.ERAY KARABULUT
M.HALİT YÜRÜK

TASARIM

CİHAT ACAR

KAPAK

CİHAT YILMAZ

İRTİBAT

İmrahor Cad. No:88
Sütlüce Beyoğlu/İstanbul
0212 210 24 13

www.beyogluanadoluihl.k12.tr
beyogluanadoluihl@hotmail.com

/beyogluanadoluihl

Sosyal Bilimleri Üzerine

Mahmut YELEK
Okul Müdürü

Eğitim faaliyetlerinin günden güne daha yoğun emek sarf etmemizi zorunlu kılan bir dönemden geçiyoruz. Rabbimizin izniyle geleceğin mimarları olan gençlerimizle birlikte İslami ilimlerdeki gelişmelerinin yanı sıra fen ve sosyal bilimlerdeki gelişimleri açısından da her geçen gün kendisini geliştiren bir kuşağın ellerimizde büyüüp gelişmesi bizlerin çalışma azmini arttırıyor.

Hayat gayemiz uğrunda değerlendirmek istediğimiz bu çalışma azmiyle bizler gençlerimizin hem okul başarılarını arttırmak hem de araştıran,gözlemleyen üreten birey olma yolunda adımlar atmanın yanında öğrencilerimize bilimsel çalışma yapabilme kabiliyeti kazandırmak adına dergilerimizle sürdürdüğümüz seyir vesilesiyle,yüreğlerimizde büyük bir sürur hissediyoruz.

Gençlerimizin, edebiyat ve kültür dünyasında oluşturulan karmaşayı tersine çevirebilecek bir potansiyele sahip olduklarından eminiz. Onların bu doğrultuda ortaya koymaya çalıştıkları çabaları desteklemek, bizleri okul yönetimi olarak büyük bir sürura sevk ediyor. Nihayet böylesi bir emeğin ürünü olarak elinizde bulunan bu dergi de, ummunda bir katre nispetinde olmasının yanı sıra, gelecekte nice büyük dalgaların teşekkül etmesine zemin hazırlıyor. Ve her geçen gün gözlerimizin önünde nice yetenekler, nice değer büyüüp yetişiyor.

Böylesi bir gelişim sürecinin mütevazı bir numunesi olan dergimiz PERSPEKTİF, bu sayısında yine gençlerimizin emek mahsulü olan birbirinden farklı konularla sizlerin huzuruna arz ediliyor.

Ömer Hayyam'ın edebiyat tarihindeki yerini belirleyen, sonraki yüzyıllarda da İslam dünyasının en büyük şairlerinden biri olarak anılmasına neden olan, yazdığı rubaileri, öğrencilerimizin İstanbul İl Millî Eğitim müdürümüz Sayın Ömer Faruk Yelkenciyle Türk Modernleşmesi ve 2. Abdülhamid'in Eğitim Hamlesi konulu röportajı, Saraybosna Kuşatması adlı yazımızla modern savaş tarihinin en uzun süren kuşatmasını ve Sırpların Müslüman Boşnakları yok etmek amacıyla başlattıkları savaşı, Batı ve Batılılaşma meseleleri yanında din ve tasavvuf konularının ele alındığı Necip Fazıl'ın ilk romanı olan Aynadaki Yalan , teorileri çağının özellikleri dışında halen geçerliliğini korumakta olup, bu haliyle o çağlar üssü bir düşünür olan İbni Haldun ile ilgili İbni Haldun Üniversitesi rektörü Prof.Dr. Recep Şentürkle yapılan röportajı ve diğer yazılarımızla birlikte genç kalemlerin heyecanını ve irfan arayışının yansımalarını sizlere sunmaya devam etmekteyiz.

Bir kez daha bu kültür yolculuğumuzda emeği geçen tüm değerli öğrencilerimizi tebrik ediyor, onları geleceğe izler bırakacak birer nefer olarak yetiştiren tüm öğretmenlerimize de teşekkürü bir borç biliyorum.

04

Ömer Hayyam

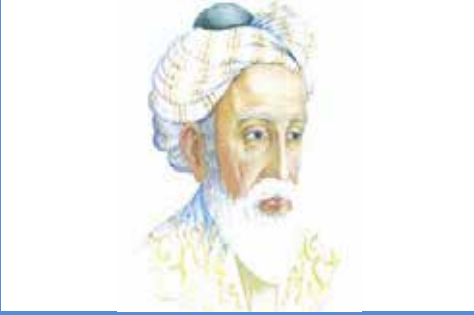
06

İl Milli Eğitim
Müdürümüz Ömer
Faruk YELKENCİ
ile Ropörtaj

17

Fatihi Anlama
Adına

20

Edebiyat ve Siyaset

22

Hafız-ı Kütüb
İsmail Saib
SENCER

27

Yahudilik

37

Drina'da Bir Köprü

39

İmam-ı Gazali

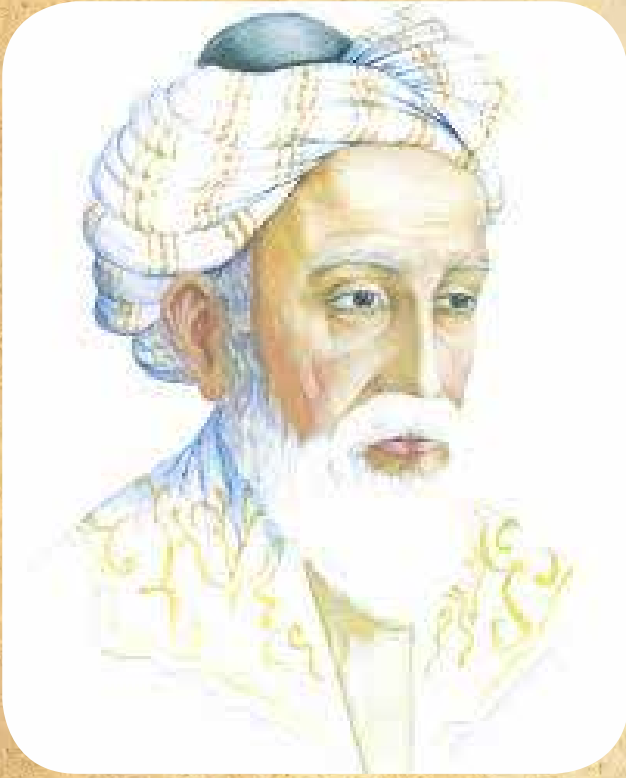

42

Nazi Almanyası

Ömer Hayyam	04
İl Milli Eğitim Müdürümüz Ömer Faruk YELKENCİ ile Ropörtaj	06
Saraybosna Kuşatması	12
Aynadaki Yalan	15
Fatihi Anlama Adına	17
Edebiyat ve Siyaset	20
Hafız-ı Kütüb İsmail Saib SENCER	22
Değişen Tüketim Kültürü ve Psikolojisi	24
Yahudilik	27
Hırs	32
Drina'da Bir Köprü	37
İmam-ı Gazali	39
İki Analiz	40
Nazi Almanyası	42
İbn Haldun Üniv. Rektörü Recep Şentürk İle Ropörtaj	47
Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye	50
Muğla Cumhuriyet Başsavcısı İlyas Yavuz ile Ropörtaj	52
Cihat	54
II. Dünya Savaşı ve Türkiye	56

ÖMER HAYYAM

M.Akif AYDIN

yılda bir hata vermektir. Bu müthiş bir rakamdır, zira bugün kullandığımız Gregoryan Takvimi 3330 yılda bir hata vermektir. Celali Takvimi Melikşah öldükten ve Hayyam iktidarın desteğini kaybettikten sonra kaldırılmış, üstüne üslük Hayyam, zamanı yeniden ölçmekle itham edilmiştir. Oysa o zamanın tek olduğunu savunmuştur. Matematik sahasında da çok ciddi başarılarla imza atan Hayyam, Binom Açılımı'nı bulmuş, günümüzde Pascal üçgeni olarak bilinen sayı dizisini keşfetmiş, Öklid'e şerhler yazmış, matematiğe geometriyi entegre ederek karmaşık cebir problemlerini çözmüştür. Anlatılan bir hikâyeye göre Hayyam, genç yaşlarında medresedeyken o dönem ilim camiası için çile halini alan küpkök denklemlerini çözmüştür. Avrupa'da da 1999 Senesi Ömer Hayyam Senesi ilan edilmiştir. Ayrıca en önemli eseri de yine matematik sahasında olup ismi Cebir Risalesi'dir. Ancak, tüm bu çalışmalarına karşın, onun dünyaca ünlenmesini sağlayan şüphesiz rubaileridir. Descartes'in görüşlerinin temeli sayılabilecek bir rasyonalizm örneği rubailerıyla Hayyam bir nevi Modern Felsefe'nin temelini 12.yy'dan atmıştır. Hayyam'ın dünya çapındaki ünü ise 19. yy'ın üçüncü çeyreğine rastlar. Fitzgerald adında bir İngiliz edebiyatçısı Oxford'da Hayyam'ın Rubaiyyatı'nı bulup İngilizce'ye çevirmiş ve Hayyam'ın ününe geç olsa da kavuşmasını sağlamıştır. Bu çevirilerde Hayyam'ın mı, Fitzgerald'ın mı dehasının görüldüğü senelerce tartışılmıştır. Ayrıca bu yazı Batı'da Hayyam hakkında onlarca makale ve tez yazılmasına neden olmuştur. Batı'da Ömer Hayyam hayranlığı o kadar ileri gitmiştir ki onun felsefesini bir din gibi kabul edip adına ayin düzenleyenler bile çıkmıştır. Ülkemizde ve tüm Şark Alemi'nde de Hayyam Fitzgerald'ın yaptığı çevirilerden sonra tanınmaya başlamıştır. Öyle ki, çevirilerden önce İran Şahı'nın bile Ömer Hayyam'dan haberi yoktur. Ömer Hayyam hakkındaki tartışmalardan bir diğeri de bilim adamı olan Hayyam ile şair olan Hayyam'ın farklı kişiler olması iddiasıdır. Avrupa'da yazılan müteber makalelerde bilim adamı olan Hayyam ile şair olan Hayyam'ı birbirinden ayrı değerlendirmemiz gerektiği yönündedir. Ancak şair olan Hayyam ile bilim adamı olan Hayyam arasındaki bağlantıya işaret eden, Ömer Hayyam'a ithaf edilen "in harçı felek" -yazının başlarında da bahsedilmişti- diye başlayan, Dünya'nın döndüğünden bahseden bir rubai bulunmaktadır. Bu rubai şair olan Hayyam'la bilim adamı olan Hayyam'ın aynı kişi olduğuna dair kanıt olarak gösterilebilir.

Horasan'ın yıldızı, İran ve Irak'ın dahisi, feylesofların prensi, asıl adı Gıyaseddin Ebu'l Feth Bin İbrahim El Hayyam olan Ömer Hayyam, 18 Mayıs 1048'de şu an İran sınırlarında yer alan Nişabur kentinde doğdu. Nişabur o zamanlar Doğu'nun ve Batı'nın hakimi büyük Selçukluğ Sultanlığının merkezinde bulunması, ilmî merkez olan Nişabur Medresesi'nin burada bulunması, Batı tarafından Şark'ın en büyük alimi olarak gösterilen İbn-i Sina'dan sonraya rastlayan, Garb'ın kapılarının İslamiyet için açıldığı -1071 Malazgirt Savaşı-, İslam ordularının bir yaz Kudüs'teyken bir yaz Horasan'a geçtiği; Çin, Hindistan ve Bizans kervahlarının Hayyam'ın doğduğu yer olan Nişabur'u da içine alan Horasan'dan geçtiği İslam toplumu açısından gayet hareketli bir dönemdi. Bu da Hayyam'ın o dönem dünyanın merkezinde eğitim almasını sağlamıştır. Sultan Alparslan'ın ölümüyle tahta geçen Melikşah ile aralarında iki yaş vardır. Kısa zamanda Melikşah'ın güvenini kazanmış ve ilmî çalışmaları için -özellikle astronomi- bir astronomi kulesi inşa edilmiştir. Çalışmaları, özellikle de dünyanın döndüğünü söylemesi -bunun hakkında "in harçı felek" diye başlayan bir rubaisi de vardır- onun büyük bir astronom olduğunu göstermektedir. Nizamülmülk'ün de desteğiyle, günümüzde izi kalmamış astronomi kulesinde Celali Takvimi'ni hesaplamıştır. Bu takvimi hesaplarken Batlamyüs'ün kitabında belirttiği, bir yılın 365 gün olmasının yanlış olduğunu söylemiş ve bir yılı 365 gün 5 saat 49 dakika ve 4 saniye olarak hesaplamıştır. Gecenin ve gündüzün eşit olduğu nevrüz (21 mart)'ta takvimini Melikşah'a sunmuş ve başlangıç tarihi bu gün olarak kabul edilmiştir. İsmi niyse diğer adı Celeleddin olan Melikşah'dan almış ve Celali Takvimi olarak isimlendirilmiştir. Bu takvim 5000

Anlatılan başka bir hikâyeye göre Hayyam, Nişabur Medresesi'nin üstadı, İslam Alemi'nin Hucce'l İslamı Gazali'yi astronomi kulesine davet eder, zira Gazaliyle daha önce görüşmüş, zekasına

ve fikrî derinliğine saygı ve hayranlık duymuştur. Hayyam, yıldızların değil, aslında Dünya'nın döndüğünü ve Dünya'nın evrenin merkezi olmadığını keşfettiğinde bu keşfini ispatlayamazsa aslında hiçbir şey başaramamış olacağının farkındadır. Bunu için de astronomi kulesinde, yanında çalışan bilginlerin anlam veremediği, sorduklarındaysa Hayyam'ın kısa sürede öğreneceklerini söylediği bir düzenek üzerinde çalışmaktadır. Büyük gün gelmiştir. Hayyam, Gazali'yi ve Nişabur medresesi'nin seçkin öğrencilerini astronomi kulesine davet eder. Kulenin en üst katında, yuvarlak ve ayrı bir oda gibi, içerden dışarısını gösterebilen, duvarları camdan bir bölüm vardır. Hayyam, Gazali'den bu odaya girmesini ister, sonrasındaysa düzeneği çalıştırır. Düzenek, kendi etrafında birkaç tur attıktan sonra Hayyam düzeneği durdurur. Gazali, hayretler içerisinde bu büyük yapının döndüğüne inanmadığını söyler. Öğrencileriye, binanın değil, Gazali'nin içinde bulunduğu bölümün döndüğünü söyler. Hayyam, düzeneğin duvarlarını atmosfer gibi düşünerek hazırlamıştır. Gazali Hayyam'ı tebrik eder ve bu büyük buluş için kendisine teşekkür eder. Ancak çoğu buluşta olduğu gibi bu buluş da Batı'nın, Galilei'nin buluşu olur. Çoğu otoriteye göre Hayyam kendisini tamamen matematik ve geometriye verseydi bir darbimesel halini alabilir, insanlığın ve bilimlerin ilerleyiş ivmesini ciddi manada artırabilirdi.

HAYYAMA VE RUBAİLERİNE BİR BAKIŞ

Günümüzde Hayyam'ı tanıyanların çoğu onu rubailerıyla tanımaktadır. Hele ki ülkemizde onu rubailerıyla tanıyanlar, bilimiyle tanıyanların yüzde biri kadar bile değildir. Rubailerindeki şarap -divan şairlerinininki gibi imge değil hasbehas şaraptır- ve aşırılık dindar tabaka tarafından haliyle tasvip edilmemesini sağlamıştır. Hayyam'ın olarak bilinen günümüze ulaşan iki yüz küsur rubai bulunmaktadır. Ancak bu rubailerinde ciddi görüş farklılıkları bulunmaktadır:

Derde gama yatkın yüreğime acı
Bu tutsak cana, garip gönlüme acı
Bağışla meyhaneye giden ayağımı
Kızıl kadehi tutan elime acı

Bu dörtlüğe baktığımızda Hayyam'ın günahın günah olduğunu bilerek işlediğini, tanrının rahmetinden medet umduğu görülmektedir.

Gökleri yarıp darmadağın ettiğin gün
Pırl pırl yıldızları kararttığın gün.

Sen sorguya çekmeden ben soracağım sana
Ey Tanrı, hangi günahım için beni öldürdün?

Bu rubaideyse Hayyam'ın günahı kabul etmediği, bir isyan içinde olduğu görülmektedir. Bu iki eserin aynı aklın eseri olması zor görünmektedir. Zira, Hayyam'dan sonraki dönemlerde çoğu şairin, İslam Akidesi'ne ters şiirler yazıp, insanların tepkilerini

çekmemek için bu şiirlerini Hayyam'a ithaf ettikleri bilinmektedir. Ayrıca Doğu'nun tanıdığı Hayyam Batı'nın tanıttığı Hayyam'dır. Ülkemizde de onu sahiplenen kişilerin kimler olduğu çok manidardır. Bu rubailerin hangisine bakılırsa bakılsın Hayyam'ın tanrı mefhumunu reddetmediği görülür. Aksine o -Melikşah'ın ölümüyle- astronomi kulesinin yıkılmasından, eserlerinin artık medreselerde okutulmamasından, bir nevî kalıcı olamayacak olmasından duyduğu hüznü ve ümitsizlikle sarıldığı şarabın tanrı tarafından yasaklanmış olmasından yakınmaktadır.

Benden Muhammed Mustafa'ya saygı ve selam
Deyin ki, hoş görürse bir şey soracak Hayyam
Neden yüce efendimiz buyruklarında
Ekşi ayran helal de güzelim şarap haram

Bu sözleriyle Hayyam, tanrıyı reddetmediğini, ancak tanrının bir din göndermiş olmasına inanmadığını göstermektedir. Hayyam'ın tanrı inancına ışık tutabilecek bir hikayede Hayyam'ı bir sufi tanrıtanımazlıkla suçlayıp bir rubaisini okuduğunda O:» Bir olana iki demedim.» diyerek bu iddiayı reddetmiştir. Bundan dolayı Hayyam'a deist demek, ateist demekten daha uygun olacaktır.

Hayyam, rubailerinde Sokrates'in yaptığı gibi ironi ve hiciv dilini kullanarak, önüne engeller koyan devrini eleştirmiştir. Düşünülenin aksine süslü bir dil kullanan divan şairleri ondan etkilense de divan şairlerinininki gibi süslü bir dil değil, bilakis halkın anlayabileceği bir dildir.

HASAN SABBAAH VE ÖMER HAYYAM

Hasan Sabbah sayesinde Haşhaşiler'in aklını çeldiği yapay cenneti, Hayyam'ın son derece rasyonalist rubailerinden esinlenerek oluşturduğu düşünülmektedir. Ancak Ömer Hayyam ile Hasan Sabbah'ın münasebetlerine dair elimizde bir belge yoktur. Hasan Sabbah devrinin önemli şahsiyetlerini kalesi Alamut'a davet etmiştir. Bundan dolayı Ömer Hayyam'la Hasan Sabbah'ın görüşmeleri kuvvetli bir ihtimaldir.

Zannımca günümüz insanların onu rubailerıyla tanıdığı kadar; cebiriyle, matematiğiyle, geometrisiyle, astronomisiyle de tanımalı, onun bir şarap imgelemcisinden fazlası olduğunu görmeleri gerekmektedir. Her ne kadar onu dinden bile çıkarabilecek aşırı rubailer de olsa, O, Doğu'nun; daha da önemlisi İslam Medeniyeti'nin değeridir.

Ömer Hayyam, 4 Aralık 1131'de, 83 yaşında, doğduğu yer olan Nişabur'da hayata veda etti.

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRÜMÜZ ÖMER FARUK YELKENCİ İLE ROPÖRTAJ

1) Hayatınızda dönüm noktası olarak gördüğünüz olaylar hakkında bizi bilgilendirir misiniz?

Ömer Faruk YELKENCİ: 1969 yılında Çayeli'nde doğdum. Sonrasında İstanbul Cihangir'e gelerek dört yaşına kadar orada yaşadım. İlk ve ortaokul eğitimimi Acıbadem'de tamamladım. Sonrasında Haydarpaşa Lisesi'ne geçtim. Haydarpaşa Lisesindeki bazı öğretmenlerim ve arkadaşlarım vesilesiyle Milli Gençlik Vakfı'nın sohbetleriyle tanıştım. Haydarpaşa Lisesine gitmek eğitimimin niteliği açısından ve birçok yönden hayatımdaki dönüm noktalarından biri oldu. Fransızca hocamın yönlendirmesiyle Fransız Filolojisi ne gittim. Bir yıldan sonra alanımı değiştirmeye karar verdim, tekrar sınava girip tarih bölümüne girdim. Bu da benim için bir dönüm noktasıydı. Üniversitede okurken özellikle Cevat Akşit, Naim Karaman ve Mahmut Ustaosmanoğlu Hocaların sohbetlerine katıldım. Üniversiteyi bitirirken öğretmen olmaya karar verdim. Bu da benim için önemli kararlardan biriydi. Çünkü öğrencilik yıllarımızı geçirdiğimiz sivil toplum kuruluşları itibarı ile böyle bir misyon edindik: İnsanlara faydalı olmak. Hem İslamiyet'in temel mantığı hem Peygamberimiz 'in (sav) bize

öğrettiği temel prensipler itibarıyla insanlara, özellikle gençlere ve öğrencilere, faydalı olmak noktasında öğretmenliğin iyi bir meslek olduğunu gördüm ve öğretmen oldum. Öğretmenlikte de büyüklerimiz özellikle idarecilik yapmamızı istediler. Bu da hayatımın dönüm noktalarından biriydi. Neredeyse mesleğe başlamamızla idareciliğe başlamamız aynı zamanlara denk geldi. Dört yıl öğretmenlik yapma fırsatı buldum, çok şükür. Meslek hayatımızın büyük bir kısmı, bu da yirmi bir yıla tekabül ediyor, idarecilikle geçti. Sonrasında devletten, özel eğitim kurumlarından Birikim Eğitim Kurumlarına geçtim. Orada 17 yıl boyunca genel müdür yardımcılığı ve genel müdürlük yaptım. Bu dönemde, bakanlığımızda özel kurumlarla ilgili planlamaların başladığı dönemde bakanlığımıza gitmemiz gerektiği söylendi. Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürü olarak iki yıl bakanlığımızda görev yapmamız da yine önemliydi bizim için. Ardından İstanbul'a Milli Eğitim Müdürü olarak geldik. Yaklaşık iki yıldır İstanbul Milli Eğitim Müdürü olarak görevimi devam ettiriyorum.

2) Size soracağımız diğer sorularla bağlantılı, hatta bazı sorularımızın temeli olması hasebiyle soracağımız bir soru var: Osmanlı'da

modernleşme dediğimiz olgu hangi tarihe kadar uzanmaktadır? Böyle bir ihtiyaç ne zamandan beri hissedilmiştir? II. Abdülhamid Han'ın bu modernleşme sürecindeki yeri nedir?

Ömer Faruk YELKENCİ: Liseden sonra İstanbul Üniversitesi Tarih bölümünü bitirdim. İstanbul Üniversitesi Beyazıt Kampüsünde okumak birkaç üniversiteyi beraber bitirmek demek, şehri solumak, hücrelerinize kadar hissetmek demek. İstanbul Üniversitesinde okurken şehri tanımanın bana kattıklarını, başka bir şekilde elde edemezdim. Fakülte'den sonra eğitim yönetiminde yüksek lisans yaptım. Oradaki tez konum Türk Modernleşmesi ve II. Abdülhamid dönemi eğitim konularıydı. Burada hem tarihçi olarak hem de bir eğitim tarihçisi olarak baktığımızda Batılılaşma meselesi sadece Osmanlı için değil, Japonya için de aynı şeyi görüyoruz. - Mesela Japonya modernleşmesi ne zaman başladı? Japonların Amerikan savaş gemilerini Japon Denizi'nde görmeleri ve "Biz bu gelişmiş gemilerle nasıl mücadele edeceğiz?" demeleri sonucunda başlamıştır.- Bizim için de benzer bir durum vardır. 1699'da Karlofça Antlaşması ile başlayan ve toprak kayıplarıyla devam eden süreçte bizde de modernleşmenin başlangıcı askeri ihtiyaçlar

sonucunda olmuştur. Aslında burada yaşanan nedir? Mehmet Akif'in dediği gibi 'tek dışı kalmış canavar'dan kasıt teknolojidir. Her dönemde dünyada medeniyetin bir temsilcisi olmuştur. Bunu son dönemde Amerika, kıta Avrupası, Anglo-Sakson dünya olarak görebiliriz. Ama bu Batı medeniyeti tek dış, yani teknoloji üzerine kurulmuş bir medeniyettir. Teknolojide gelişmiş olmak onlara silah gücü olarak yansıyor. Tabii bu silah gücüne karşı direnmek de gerekiyor. Osmanlı Devleti de ilk refleks olarak 1734 yılında, Karlofça'dan otuz beş yıl sonra, astsubay okullarının ve mühendislik eğitiminin kökeni sayabileceğimiz Üsküdar Topbaşı'nda ilk Hendesehane'yi açarak modernleşme hareketlerini başlatmıştır. Böylece Osmanlı modernleşmesinin de tıpkı Japonya ve Rusya'da olduğu gibi askeri alanda başlayan bir hikâye olduğunu görmekteyiz. II. Abdülhamid aynı mantığı geliştirerek modernleşme hareketlerini sürdürmüştür. Batılılaşma ifadesi yerine 'Modernleşme' ifadesini kullanıyoruz çünkü modernleşme daha çok askeri alanda ve yukarıdan aşağıya doğru gelişmiştir. Batıdaki sürecin ise Fransız İhtilali gibi devrimler ile halklar üzerinden geliştiğini görmekteyiz. II. Abdülhamid'de de yukarıdan aşağıya doğru olan süreç devam etmiştir.

3) İstanbul gibi devasa kültüre sahip bir şehirde yaşıyoruz. İstanbul'da yıllarca yaşamış biri olarak biz gençlere tavsiyeleriniz nelerdir? İstanbul'u nasıl daha iyi anlayabiliriz?

Ömer Faruk YELKENCİ: Tarihi, doğal güzellikleri ve değerleri itibarıyla İstanbul bir okyanus. Sadece doğal hayat üzerinden bakacak olursak coğrafi şekilleri, bitki türleri, hayvan türleri -endemik olan ya da olmayan- göç yolları üzerinde olması gibi neresinden bakarsanız harika bir lütf. Tabii bu müthiş bir şey. Bu mükemmel dokuyu hissetmeye çalışın elbette. Keşke yapabilseniz... Ama bu süreçte önceliğimiz tarihi doku. Bize tarih ne anlatıyor? Az önce de söylediğim gibi İstanbul Üniversitesinde okumak birkaç üniversite bitirmek gibidir. Üniversitede öğrendiklerim her yerde öğrenebileceğim bilgilerdi. Ancak buraya gidip gelirken Acıbadem'den Kadıköy'e kadar yürüdüm. Kadıköy'den vapura binerdim. Her gün sabah ve akşam birer vapur yolculuğu... Vapurdan Eminönü'nde inerdim. Eminönü'nden yukarıya yürüyerek ya Kapalıçarşı içinden ya Cağaloğlu'ndan ya da Mercan tarafından okula giderdik. Oralardan geçerken İstanbul'un birçok şeyini görüp öğreniyordunuz. Sonra Fatih'te çok işimiz olurdu. Fatih tarafına giderdik. Mesela Suriçi'ndeki birçok camiyi bilirim çünkü oralarda namaz kılmışızdır. Birçok ahşap cami vardır Suriçi'nde çok fazla bilinmeyen gizli saklı çok hazinesi vardır. Önerim, Topkapı Sarayı Müzesi'nden başlayarak Ayasofya, Arkeoloji Müzesi, buradaki Türk ve İslam Eserleri Müzesi, yine bu noktada Yerebatan Sarnıcı, Marmara Üniversitesi'nin Rektörlüğü-ki yanındaki okul Abdülhamid Han döneminde açılmıştır- karşımızda Türk Edebiyat Vakfı, o dönemde yapılan en büyük sıbyan mektebidir aynı zamanda, ismi de Cevri Kalfa Sıbyan Mektebi'dir. Cevri Kalfa bir isyan

sırasında II. Mahmut'un hayatını kurtarmıştır. Divanyolu üzerinde çok büyük eserler vardır. Bu tür eserler İstanbul'un ruhunu anlatırlar. Bu tarihi yarımada'yı Fatih Camii ve civarına kadar günlerce ve haftalarca bitiremezsiniz zaten. Ama özellikle Boğaz'ın kuzeyine doğru orada da son dönem siyasi hayatında birçok hadiseye ev sahipliği yapmış yerleri görürsünüz. Feriye Karakolu'nda malum Abdülaziz şehit edilmiştir. Tabii ki öncelikle Suriçi. Suriçi ise sahilden başlar, Edirnekapi'ya, Topkapı'ya kadar bu taraftan öbür taraftan Zeytinburnu ve Yedikule'ye kadar olan mekândır. Bu hat üzerinde mutlaka bir disiplin içerisinde gezmenizi tavsiye ederim. Size bizim medeniyetimizin ne olduğunu anlatır. Sadaka taşlarını görürsünüz. Sadaka taşlarında insanlara nasıl onları utandırmadan sadaka verildiğini görürsünüz. Yine kuş evlerini görürsünüz tarihi yapılarda. Kuşlara bile ev yapan bir medeniyeti görürsünüz. Tabii bir de zimem defterleri var: Bir hayirsever manava ya da kasaba gelir ve ben bu borçların bir kısmını ödemek istiyorum der, ne ödeyen kimin borcunu ödediğini bilir ne de borcu ödenen kişi incinmiş olmaz.

4) Modernleşmenin tarihi yapılara etkisine bakarsak Avrupa devletlerinde tarihi dokunun korunduğunu ve mümkün oldukça maziye sadık kalındığını görüyoruz. Bu durum bizde neden ters istikamette gelişmiştir?

Ömer Faruk YELKENCİ: Son dönemde epeyce restorasyon yaptı belediyeler ve daha derli toplu hâle geldi şehrin portresi. Bundan yirmi otuz sene evvel biz bunları söyler ve hayıflanırdık. Ben Avrupa'nın hemen her yerini görmüş biri olarak onların bu şekilde bir tahribat yapmadığını söyleyebilirim. Çünkü onlar olaya şöyle bakıyorlar:

"Biz sürekli yeniden yapıp yıkacak kadar zengin değiliz." Yani işin israf boyutunu düşünüyorlar. Şehirlere mümkün oldukça dokunmuyorlar. Şehirler aynı zamanda medeniyeti yansıtan önemli bir kimlik. Maalesef geçmişte tarih katliamı ve tahribi çok fazla yapıldı. Ancak bugünlerde kontrol altına alındı. Şu karşı tramvayın bulunduğu yol divan yoludur örneğin. Divan yolundan Çemberlitaş'a çıkarken Kemankeş Kara Mustafa Paşa Külliyesi diye kocaman bir külliyeye yıkılmıştır. Camisiyle, hastanesiyle, medresesiyle, kütüphanesiyle vesaire tam bir külliye... Bugünkü bu yollar yapılırken, yol iyi bir şey belki ama mutlaka bir çaresi bulunmalıydı, Eminönü'nde sadece Mimar Sinan'a ait irili ufaklı otuz beş camii yıkıldı. Dolayısıyla sadece Suriçi'ne bakarak adım başı gerçekleşen tarih katliamını görmekteyiz. Mesela içinde bulunduğumuz ellilerde yapılan bina Türk ve İslam Eserleri Müzesidir ve tescillidir. Kanuni Sultan Süleyman'ın hem damadı hem de sadrazamı olan İbrahim Paşa'nın sarayının arka tarafı yıkılarak yapılmıştır. İşte bulunduğumuz bina da buna örnek. Şu an çok şükür büyük ölçüde kontrol altına alındı.

Şimdiyse sorunumuz başka. Yeni kurulan şehirler ve konutlar insani değil. "Göge inat, göge doğru" yükselen şehirler kuruyoruz. 1+1 odaları olan, İslamî ve insani yaşayışın olmadığı şehirler kuruyoruz. Bu şehirler gelecekte bize güzel şeyler getirmeyecek ne yazık ki!

5) Abdülhamid Han döneminde ciddi bir eğitim seferberliği görüyoruz. Özellikle biz okulumuzun Genç Seyyahlar projesi kapsamında her yıl Türkiye'nin farklı bir bölgesini gezerken de fark ediyoruz: Gittiğimiz çoğu şehirde Abdülhamid Han'ın yaptırdığı bir okul görüyoruz. Bu uygulamanın içeriği hakkında bizi bilgilendirir misiniz?

Ömer Faruk YELKENCİ: Bu gezileri yaparken bakın, bakmaya devam edin. Bir saat kulesi görürseniz tarihine bakın. Saat kulelerinin hemen hepsi Abdülhamid Han döneminde yapılmıştır. Yine okullara bakın. Özellikle taşradakiler... Bir de İstanbul'un dışına çok çıkılmış II. Abdülhamid Han döneminde. Onun saltanatına kadar daha çok İstanbul içinde devam etmiştir eğitim hamleleri. II. Abdülhamid'in eğitim hamlesinin birkaç özelliği var:

1. Dedğimiz gibi nicelik olarak çok ciddi bir artış var.

2. İstanbul dışına çıkıyor.

3. Özel okullar yani hususi mektepler onun döneminde açılıyor.

4. Eğitim programları daha millileşmeye başlıyor.

5. Okul türleri çok çeşitli oluyor. Mesela Türkiye'nin ilk dünyanın ise ya ilki ya da ikincisi olan (bu konuda net bilgi veremiyoruz) özel eğitim okulu II. Abdülhamid döneminde açılıyor. Sağır ve dilsizler okulu olarak açılıyor, sonrasında ise görme engelliler de ekleniyor. Hatta şöyle güzel bir uygulama var: Görmeyen çocuklarla duymayan çocukları eşleştiriyorlar, sabah akşam eve beraber gidiyorlar, duymayan çocuk görmeyenin gözü ve görmeyen çocuk duymayan çocuğun kulağı oluyordu.

Mesela aşı mektebi de vardır bu özel okulların içerisinde. Hem hastalıklara karşı önlem için hem de zirai anlamda iki farklı türde aşı mektepleri açılmıştır. Ticaret mektepleri ve el sine (dil) mektepleri de bu eğitim kurumlarına örnektir. Bu okullarda Arapça ve Fransızca mecburi olup bunların yanında bir de kişinin kendi seçeceği dili öğrenmesi amaçlanmıştır.

Yeni yöntem eğitim yaygınlaşmıştır. Haritalardan istifade edilmesi gibi, önceden bu haritalar resimdir diyerek kullanılmıyordu. Bunun gibi uygulamalar yaygınlaştırılıyor eğitimde. Sultaniler ve idadiler yaygınlaştırılıyor. Şöyle ifade edilebilir: Anadolu liseleri (İdadiler) ve proje okulları (sultaniler). Bugün bildiğimiz birçok okulun kökeni hususi mekteptir. Mesela İstanbul Erkek Lisesi Numune-i Terakki Mektebinin sahibi tarafından devlete bağışlanmasıyla oluşmuştur.

O dönemde yapılan okul binalarını hâlâ kullanıyoruz. Dolayısıyla hem fiziksel olarak hem içerik olarak hem de nicelik olarak II. Abdülhamid dönemi Cumhuriyet'e birçok miras bırakmıştır. II. Abdülhamid döneminde açılan okullar Cumhuriyet'i kuran nesli yetiştirmiştir.

Tabii II. Abdülhamid Han dönemi bugünden bakılarak anlaşılacak bir dönem değildir, dönemin içine girmek lazım anlayabilmek için. O dönemlerde Büyük Britanya başbakanlarından biri Abdülhamid'i "altın akıl" olarak tanımlar. Böyle bir sultan o dönemin şartları içerisinde bütün dengeleri kurmuş, idare etmiş, aynı zamanda Osmanlı Devleti'ni ayakta tutmuş, zaman kazanmış, yatırımlar yaparak devleti güçlendirmiş ve onun aldığı tedbirlerle Anadolu

kurtulmuştur. Birçok örnek verebiliriz bu konuda: Cumhuriyetin kurucularının bu okullardan çıkması gibi... Ama daha somut ve dar bir alanda örnek verelim: Çanakkale'yi geçilmez kılan Hamidiye Tabyaları'dır. Yine Seyit Onbaşı'nın düşman gemisini vurduğu tabya da Hamidiye Tabyaları'ndan biridir. Alman Kroop marka toplarla tahkim edilmiş yerlerdir Hamidiye Tabyaları. O dönemde İngiltere büyükelçisi gelir ve sultana şöyle der: "Siz niçin Çanakkale Boğazı'nı bu toplarla tahkim ediyorsunuz? Biz bunu direkt bize karşı yapılan bir hareket olarak görüyoruz." der. Sultan ise şöyle yanıt verir: 'Hayır İngilizler bizim dostumuzdur. Ama Ruslar da bizim dostlarımız. Biz İstanbul Boğazı'nın kuzeyden girişine de aynı toplardan koyduk, onlar herhangi bir tepki göstermediler. O toplar sayesinde Çanakkale geçilmez oluyor."

Eğitimde de aynı şekilde o okullar olmasaydı Osmanlı Devleti'nin 1.Dünya Savaşı'nı kaldıracak ve bunun ardından İstiklal Harbi'ni gerçekleştirecek gücümüz olmayacaktı. Kaldı ki o eğitim kurumlarında yetişen nice üniversite mezunu, nice lise öğrencisi bu savaşlarda şehit düşmesine rağmen oralarda aldıkları eğitim sayesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna vesile olmuşlardır.

Tabi ister istemez konu 2.Abdülhamid olunca sadece eğitime bağlı kalmadık, diğer alanlara da geçmiş ve onlarla da ilgili birkaç şey söylemiş olduk.

6) Yine eğitim ile devam edelim. Osmanlı medrese ve okullarında verilen ideolojik bir temel var mıydı? Var ise ne derecede idi? Bu durumun Avrupa'ya eğitim için gönderilen gençlerin ideolojik olarak çoğunlukla devletle aynı çizgide olmayan bir hâle gelmelerinde etkisi var mıdır?

Ömer Faruk YELKENÇİ: Buradaki sorun şu. İlk önce Tanzimat Dönemi'nde öğrenci gönderilmeye başlanıyor. Ancak gidenler Batı taraftarı olarak dönüyor. Bu şekilde devam etmenin hayırlı sonuçlar getirmeyeceğini gören devlet Belçika'da bir Osmanlı Üniversitesi kuruyor. Yani buradaki amaç, öğrenciler gidip Avrupa'yı görsünler, oralardan güzel şeylerle gelsinler ama bizim üniversitemizde, bizim fikir ve müfredatımızla büyüsün. Ancak bu da sonuç vermiyor ve öğrenciler Belçika'dan da Batı taraftarı olarak dönüyor. Bunun sebebi ise şu: Batı o dönem itibarıyla bizimle kıyasladığımızda o kadar gelişmiş ki... Şehirleri çok düzenli, sokakları var, iş hayatları sağlam oturmuş bir düzene bağlı vesaire. Teknolojik alt yapıları o kadar iyi ki 19. yüzyıl daha bitmeden metro sistemleri var. Bir düşünün. Ve en önemlisi yüksek, hâkim bir kültür; hâkim bir düşünce ve hedef var. Bu insanları aşağılık kompleksine sokuyor. Yani "Biz mağlubuz ve bizim kültürümüz, dünyamız, düşüncemiz, iklimimiz

ve hatta dinimiz geri bir durumdadır." demeye başlıyorlar. Bu psikoloji ile oradan mağlup olarak dönüyorlar. Buradaki durumu Endülüs örneğinde de görebiliriz. Mesela Avrupalı öğrenciler Kurtuba'ya geldikleri zaman, ki şimdiki adıyla Cordoba, mükemmel bir şehir görüyorlar. Kendi başkentleri, şehirlerinde sokaklar çamur içindedir, gelişmişlik yoktur, ilmi bir birikim yoktur, hizmet yoktur. Ancak ilim tahsili için Kurtuba'ya geldiklerinde taş zeminli sokakları, su ve kanalizasyon deşarjları yapılmış, yağmur suyunun gölcükler oluşturmadığı, tamamı her gece kandil lambaları ile aydınlatılan bir şehir görüyorlar. Şimdiki elektrik teknolojisi o dönem yağ kandilleri ve bu büyük bir hizmet. Düşünsenize 1100 yılında dünya ilkelik içinde iken öyle bir şehre giriyorsunuz ki adeta masal diyanı... Endülüs'e gelen kişilerin devamında yaptıkları ise çok ilginç! Arapçadan başka bir dil konuşmak istemiyorlar. Dışarıdan gelenler de öyle, yerli İspanyollar da öyle ve o dönemki Hristiyan din adamlarının şikâyeti ise "Gençlerimiz İspanyolca'yı değil, Arapçayı konuşmayı tercih ediyorlar." Bugün de aynı İngilizce için geçerli, yüz yıl önce de Fransızca için geçerli idi. Konumuza dönersek Avrupa'dan mağlup bir zihinle dönen Osmanlı öğrencileri de aynı Endülüs örneğinde olduğu gibi bu sefer de Batıcı birer kişi olup çıkıyorlar. Yani sıkıntı eğitim programından, müfredatından kaynaklanmıyor. Ancak bugün Avrupa'ya gittiğimizde oradaki hemen hemen her şeyin burada da olduğunu, hatta bazı şeylerin daha da gelişmişlerine sahip olduğumuzu görüyoruz. Bugün sizi çok etkileyip tesir altında bırakacak, avucunun içine alacak bir Avrupa yok. Ama dün öyle değildi. Yüz yıl öncesinde en büyük şehrimiz olan İstanbul ahşap evlerden, çamurlu sokaklardan oluşan bir yerd. Kamu binaları, ibadethaneler gibi ayrıca önemsenen mekânlarda taş kullanıldığı için şaheserler yapılıyordu, ama onun dışında bir şey yok. Öğrenciler üniversitedeki tartışma ortamına bakıyor. Oralarda Descartes tartışılıyor, Cunt tartışılıyor, Auguste Comte tartışılıyor, ortada çok kaliteli tartışmalar var. Ancak bizde felsefeye bakış açısı hâlâ müspet değil. Bugün bile sıkıntı var. O dönem görüyorlar ki Avrupalıların olaylara çok farklı bir bakış açısı var. Mesela Cunt İmam Gazali'nin düşüncesini Avrupa medeniyetine uyarlayarak bir şeyler yazmıştır. Her ne kadar kaynak belirtmekten kaçınınsalar da, ki bu işin ahlaki boyutunu oluşturuyor, alıntıları malum. Bizim medeniyetimize baktığımızdaysa Abbasilerin tercümelerinde aldıkları kaynakları açıkça belirttiklerini görüyoruz.

Konumuza dönersek; buradan Avrupa'ya giden öğrenciler oralarda müthiş ortamlar olduğunu, sürekli bilim konuşulduğunu, zihinsel faaliyet üzere olduğunu görüyorlar. Bu sistemin tarih boyunca çeşitli medeniyetler arasında el değiştirdiğini görmekteyiz. Örneğin Fatih İstanbul'u kuşattığı

sırada Bizanslı Ortodoks rahipler meleklerin cinsiyetinin ne olduğunu tartışıyorlardı. İلمي düşünce olarak ne kadar geri kaldıklarını görüyoruz. Onlar böyle yapıyordu, biz de resim olduklarından dolayı haritaları hela çukurlarına atıyorduk 19. yüzyılda. İşte bu şekilde medeniyet hep el değiştirerek gider. Mısır, Yunan, Çin, İslam medeniyetlerinde özellikle de Doğu kökenli medeniyetlerde insan merkeze alınır. Ancak Batı medeniyetini bunlarla kıyasladığımızda Batı medeniyetini sadece tek dışı kalmış canavar olarak nitelendirebiliriz. Sömürü üzerine kurulmuş bir medeniyettir. Ve o sömürler güç olan teknolojiyi getirir.

7) Türkiye’de tarih yazıcılığı hakkında ne söylemek istersiniz? Bildiğiniz gibi Halil İnalçık ve İlber Ortaylı gibi öncü isimler mevcut. Bunların yanı sıra bize önerebileceğiniz tarihçiler ve eserler var mı?

Ömer Faruk YELKENCİ: Öncelikle sizin için tarih yazıcılığı üzerinden tarihe yaklaşmak çok kolay bir şey değil. Siz mutlaka popüler tarih kitaplarını da okuyacaksınız. Mesela İlber Ortaylı yazıyor bunlardan. Ama tarih yazıcılığı meselesi sadece Türkiye’nin meselesi değildir. Tarihe pragmatik bakmak ve pragmatik tarih öğretimi bütün devletlerde yaşanan bir şeydir. Özellikle Osmanlı’da vakıanüvistik gelenek Cumhuriyet döneminde de isim değiştirerek devam etmiştir. Vakıanüvistik tarih padişahın yanında bulunan bir kişinin tarihi padişahın ve devletin bakış açısıyla yazmasıdır. Şimdi

biz buna resmi tarih diyoruz. Tabii ki tarih yazımında çok şeyler değişti, çok farklı ekoller ortaya çıktı. Bugünü en çok etkileyen ekol ise anal ekolüdür, bizim sosyal tarih dediğimiz tarih yazma usulüdür, yani tarihle sosyal hayatı birbirinden ayıramazsın. Hep devletin tarihi değil, aynı zamanda halkın tarihini de yazmaktır. Mesela şehirdeki bir bakkalın, kadının, kasabın tarihi de bir tarihtir. Bu ekol Ömer Lütfi Barkan, Mehmet Genç ile Türkiye’ye girmiştir. Onların dışında rahmetli Halil İnalçık’ı, İlber Ortaylı’yı size tavsiye edebilirim. Zaten bu saydığım kişiler dâhidir. Normal insanlar değildirler. Ortaya koydukları eserler uluslararası alanda dahi göz önüne alınabilecek değerde önemlidirler. Mesela yerine giderek bulguları birleştirerek tarih yazmakta Halil İnalçık mahirdir. Ayrıca hâlen hayatta olan İlber Ortaylı’nın, Mehmet Genç’in aramızda oluşu bizim için çok önemli fırsatlardır. Bakın, yakın zamanda BAE ile aramızdaki Fahreddin Paşa probleminde kim çıkıp anlattı Paşa’yı? İlber Ortaylı anlattı. Bunu uluslararası statüde ve kalitede anlatacak bir otoritemiz var. Dolayısıyla tarih yazıcılığı konusunda bizim hâlihazırda çok kıymetli değerlerimiz var. He daha iyisi tabii ki olmalıdır. Her kolda çok kabiliyetli bir milletiz ve ben bu konuda da çok daha iyi insanlar çıkabileceğine inanıyorum. Zaten son dönemde tarih öğretimindeki paradigmayı da değiştirdik, değiştiriyoruz çok şükür.

SARAYBOSNA KUŞATMASI

Ahmet BURHAN

Bosna Savaşı 1992-1995 yılları arasında bugünkü Bosna-Hersek Federasyonu toprakları içerisinde süregelen savaştır. Bu savaş sonucu yaklaşık 250.000 kişi ölmüş ve 2 milyona yakın kişi göç etmek zorunda kalmıştır. Tabii medeniyetin beşiği denilen ülkeler bu savaşta da Avrupa'nın göbeğindeki bu vahşete göz yumarak bir kez daha insanlık sınavından kalmıştır. Savaş Dayton Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla son bulmuştur. Merhum Aliya'nın da dediği gibi 'Bu adil bir barış olmayabilir fakat süren bir savaştan daha iyidir. Yugoslavya'da önce Tito'nun ölümü, ekonomik kriz ardından Milošević'in askeri darbeye başa gelmesi sonucu devlette oluşan Sırp etkisi ve Soğuk Savaşın bitimiyle önce Slovenya ardından Hırvatistan'ın bağımsızlık ilanları ve Bosna-Hersek'te Demokratik Eylem Partisinin (SDA) seçimlerden galip ayrılması ve Aliya İzzetbegović'in cumhurbaşkanı seçilmesi Bosna'yı adım adım bağımsızlığa yaklaştırdı. Nitekim Mart 1992'de bağımsızlık referandumu sonucu %99.43 oranında bağımsızlık yanlısı bir oran çıkınca, bu kadar yüksek bir oran çıkmasının sebebi Sırpların referandumu boykot etmeleridir, 3 Mart 1992'de Bosna-Hersek Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etti. Ancak Sırp ve Hırvatlar Bosna'yı iki kısma ayırıp kendilerine katma düşüncelerindeydiler ve bunun üzerine her iki taraf da Bosna içerisinde devlet kurup bağımsızlık ilan etti. Böylece Avrupa'da İkinci Dünya Savaşından

sonra yapılan en büyük katliam ve modern savaş tarihinin en uzun süreli kuşatması başlıyordu. ve Saraybosna Kuşatması... Saraybosna, Bosna-Hersek'in başkentidir. Papa Francis'in Avrupa'nın Kudüs'ü olarak nitelendirdiği Saraybosna gerçekten de barındırdığı farklı etnik grup ve dinlerle (Müslüman Boşnaklar, Katolik Sırp, Ortodoks Hırvatlar) bu sıfatı hak etmekte. Saraybosna Osmanlı'nın Avrupa'da kurduğu en büyük şehir olup son 100 yılda ise altı farklı devletin sınırları içerisinde yer almıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın kıvılcımı kabul edilen Avusturya-Macaristan Arşidükü Franz Ferdinand'ın da öldürüldüğü şehirdir. Ayrıca 1984 Kış Olimpiyatları Saraybosna'da düzenlendi. Kim bilebilirdi ki birkaç sene sonra yakın tarihin en uzun kuşatmasına ev sahipliği yapacağını. Kuşatma 3.5 yıl sürdü. 14 bin kişi öldü, 18 bin kişi kayboldu ve sayısı tam bilinmemekle beraber yaklaşık 45 bin kadın tecavüze uğradı. Bağımsızlık referandumundan sonra Çetnikler (Sırp milisleri) terör estirmeye ve yolları kapatmaya başladılar. İlk olarak kuşatma, 5 nisan 1992'de Suada Dilberović adında bir genç kızın Sırp terörünü protesto eden bir gösteride öldürülmesi ile başladı. Sırp, şehri tamamen abluka altına aldılar. Zaten şehir dağların arasına kurulu olduğundan abluka kısa sürede sağlandı. İşte bu dağlardan gece gündüz top mermileri Saraybosna'yı adeta dövüyordu. Şehir müdafilerinin elinde basit silahlar mevcut iken Sırp, Yugoslavya

Halk Ordusunun (YHO) -Avrupa'nın en büyük 3. ordusuydu- bin bir çeşit silahlarına konmuşlardı -daha sonradan adı Sırp Cumhuriyeti Ordusu olarak değişmiştir-. Bu yüzden müdafiler su borusundan tüfekler, bombalar vb. silahlar üreterek kendilerini savunmaya çalıştılar. Tabii şehirde bulunan YHO kışalarına saldırılardan da alınan silahlar çok işe yaradı. 1992 yılı kuşatmanın en şiddetli yılıydı. Günde ortalama 329 roket şehri vuruyordu. Avrupa'nın diğer şehirlerinde yaya geçidi vb. uyarıcı levhaları bulunurken Saraybosna'da dikkat sniper levhaları bulunuyordu. Su ve elektrik şebekesi Sırp tarafından kesilmişti. Zaten giriş ve çıkışlar kapalı olduğundan şehirde müthiş bir kıtlık ortaya çıktı. Gıda malzemelerinin fiyatı üç kat arttı. Devlet yeni kurulduğundan kendi parası yoktu, bu yüzden genelde sigara ile takas yöntemi ile alışveriş -Saraybosna sigara fabrikası savaş boyunca üretime devam etti- yapılırdı. Hatta müdafilerin maaşlarının sigara ile ödendiği olmuştur. Aliya İzzetbegović her zaman barış yanlısıydı ama hakkını aramaktan da vazgeçmedi. Bunun için Avrupa'da birçok devlet başkanı ile görüştü. Saraybosna'ya döndüğü sırada havaalanı Sırp kontrolü altındaydı ve o gün 2 Mayıs 1992 günü kimsenin beklemediği bir olay yaşandı. Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegović Sırp tarafından esir alındı -o gün dünya televizyonlarından canlı yayınlanan telefon konuşması tarihe geçmiştir-. Ancak YHO kışalarına yapılan saldırılardan esir

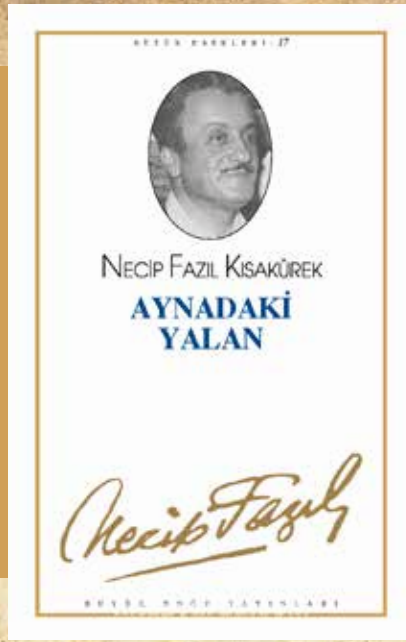
alınan üst düzey komutanların müdafilerin elinde olması işi kolaylaştırdı ve cumhurbaşkanlığı heyeti ile komutanlar takas edildi. Bu olaydan sonra havaalanı sadece şehre gelecek insani yardımlar için -genelde Sırp'ların eline geçirdi- kullanılmak üzere BMGK'ye (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi) devredildi. Saraybosnalılar BMGK bünyesindeki askerlere şirinler derdi. Belki mavi bere taktıklarından belki de asıl amaçlarını bırakıp şirinler gibi davranmalarındandı. Saraybosna'nın dışarı ile iletişimi yok denecek kadar azdı. Genelde vahşet yabancı muhabirler eşliğinde Dünya'ya yansıtılırdı. Takvimler 1993 yılının başını gösterdiğinde ise Avrupa şehirleri yeni yıla havai fişekler ile girerken Saraybosna'da roket sesleri eksik olmuyordu. Sırp canı Ratko Mladić -daha sonra savaş suçlusu bulunarak Lahey'de yargılandı- acımasızca saldırı emirleri veriyor, askerleri ise bu saldırılardan keyif alıyordu. Hatta savaşta Avrupa'nın birçok yerinden gelen sniperları görmek mümkündü. Adeta avlanmaya çıkmışlardı ama bu sefer av masum insanlardı. Savaş çok şiddetli bir süreçte devam etti. Elektrik, su gibi asli ihtiyaçlar da olmadığından süreç iyice zorlaştı. İşte bu sırada savaşın gidişatını değiştirecek bir gelişme yaşandı. Şehir tarafında yer alan Dobrinja'dan Butmir'e doğru bir tünel inşası tamamlanmıştı. Bu tünel 800 metre uzunluğunda ve Saraybosna Havaalanının altında yer almaktaydı. Fakat en önemli özelliği Saraybosna'nın dışarı

açılan tek kapısı olmasıydı. 500.000 insanın yaşadığı şehir artık yüksekliği 1 metre olan bir tünelden ihtiyaçlarını karşılamaya başladı. Buradan gıda malzemesi, silah ve yaralı insanlar taşındı. Hatta bu küçük tünelden minyatür bir yakıt hattı da geçirildi. Burası adeta Saraybosna'ya cansuyu olmuştu. Artık Saraybosnalılar savaşa alışmaya başlamıştı. Öyleki savaş devam ederken Eurovision Şarkı Yarışması'na katıldılar, Saraybosna içerisinde bir güzellik yarışması (Miss Sarajevo) düzenlediler, konserler verdiler, tiyatro oyunları sergilediler ve bir film festivali düzenlediler -bunlar hep bodrum katlarında yapılıyordu-. Tabi bunlar vahşetin azaldığı anlamına gelmiyordu. Aksine savaş daha da şiddetleniyordu. 5 Nisan 1994'de Markale Pazarında bir katliam oldu. Öncelikle Markale Pazarı Saraybosnalıların gıda malzemelerini takas yaptıkları bir pazardı. Burası şimdiye kadar hiç doğrudan hasar almamış olduğundan insanların nispeten güvenilir bulunduğu bir yerdi. Ancak o gün Sırp mevzilerinden ateşlenen roket sonucu 68 insan yaşamını yitirdi. Bu olaydan sonra NATO Sırp Cumhuriyeti Ordusu'na bir ultimatom verdi. Bu ultimatom sonucu Sırp mevzileri 20 km geriye çekildi. Bu olaydan sonra BM tarafından açılan koridorlarda acil yardım geçişine izin veriliyordu. Bu da 2 yıldır kuşatma altındaki Saraybosnalılara rahat bir nefes aldırdı. Ateşkes sırasında şehir eski haline dönmeye başladı. İnsanlar savaşın açtığı yaraları kapatmaya çalışıyorlardı. Derken savaş uzatmalara doğru gitme kararı aldı. Mevzilerden yine ateşler başlamış, acil yardım koridorları kapanmıştı fakat NATO'nun bir tepkisi olmadı. Savaş eskisinden daha şiddetli bir şekilde devam ediyordu, insanlar ve Saraybosna her geçen gün daha çok yıpranıyordu. Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğundan kalan tarihi

eserler de birer birer yok oluyordu. Bu sırada Saraybosnalılar, Srebrenica ve Jepa'dan gelen katliam haberleriyle yıkıldılar. Avrupa'da faşizme karşı kazanılan zaferin 50.yılında bir katliam gerçekleşti. Srebrenica'da tam sayısı bilinmemekle beraber tespit edilen 8372 masum insan vahşice katledildi. Ve bu barbarlık onları korumakla yükümlü olan sözde Barış Gücü'nün şehri Sırp canilerine mukavemet göstermeden teslim etmeleriyle oldu. Merhum Aliya İzzetbegoviç bu olayı "2.Dünya Savaşından sonra Avrupa'nın gördüğü en büyük katliam" olarak görmüştür. Sonrasında Markale Pazarında ikinci bir katliam olması ve 43 kişinin ölmesi NATO'yu harekete geçmek zorunda bıraktı. NATO tekrar harekete geçerek Sırp mevzilerini bombalamaya başladı. Saldırılar sonucu Sırp Cumhuriyeti Ordusu teslim olmak zorunda kaldı. ABD Ohion eyaleti Dayton kentinde yapılan barış müzakereleri 21 Kasım 1995 tarihinde son buldu ve 14 Aralık 1995 günü Paris'te imzalanarak savaş sona erdi. Ancak tam anlamıyla kuşatmanın kalkması 29 Şubat 1996 tarihini buldu. Saraybosna Kuşatması tam 1.425 gün sürmüş, 10.000'den fazla insanın yaşamını yitirmesine sebep olmuş, 70.000'den fazla insan yaralanmış, 500.000'den fazla roket atılmış, 35.000'den fazla ev yıkılmış ve en önemlisi arkasında hasarlı bir toplum bırakmıştır. Savaşın maddi hasarı bugün hala orada duruyor. Çünkü Bosna halkı savaşta çok şeyini yitirdi ve bir daha böyle bir vahşetin yaşanmaması için gelecek nesillere gösterme niyetindedir. Bosna'da huzur ve adaletin istikrarı dileğiyle...

AYNADAKİ

YALAN

Ahmet BURHAN

Giriş

Necip Fazıl Kısakürek'in ilk romanı olan "Aynadaki Yalan" 1980 yılında Büyük Doğu Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Romanda Batı ve Batılılaşma meseleleri yanında din ve tasavvuf da ele alınmıştır. Necip Fazıl, romanında kendi şeyhi Abdülhakim Arvasi başta olmak üzere birçok sufi ve velilerden alıntılar yapmıştır. Romandaki fikirler, yazarın tasavvufuyla tanışmasıyla başlayan ciddi bir fikir ve zihin dönüşümünün yansımaları olan "İdeologya" ve "Batı tefekkürü ve İslam Tasavvufu" adlı eserlerinden alınmıştır. Aynadaki Yalan, yazarın fikirlerinin roman kalıbına dökülmüş halidir. Necip Fazıl'ın derin fikir birikimini roman türünde sunması, romanın akıcılığını ve edebi yönünü olumsuz etkilemiştir. Durali Yılmaz'ın romanla ilgili makalesinde dediği gibi: "Romandaki kahramanlar var olabilmek için çırpınıyorlar ama bir türlü var olamıyorlar." Çünkü yazarın fikirleri, romandaki kişi, mekân, zaman ve olay örgüsü gibi unsurların önüne sıkça geçiyor. Din ve tasavvuf konularındaki derin fikir birikimi okuyucunun yüzüne bir rüzgâr gibi esiyor roman boyunca.

Özet

Naci bir felsefe asistanıdır. Solcularla birlikte daima alay ve tenkit ettiği bir yaşam sürerken aynı zamanda doçentlik tezini bitirmeye çalışır. Ressam Abid'in atölyesinde Mine'nin hegemonyası altında daima toplantılar, buluşmalar ve sohbetler olur. Naci bu toplantılara rastladığında eleştirilerini yapmadan durmaz. Mine ve Ressam Abid'e göre o bir izah hastasıdır. Felsefe asistanı olmasındandır belki. Mine, Naci'ye göre solcu bohem kadınların vücut bulmuş halidir. Naci Mine'nin kendisini arzuladığını bilir ancak her zaman onu kadınlık duygusundan ve ruhtan yoksun görür. Mine ise fikri olarak birbirlerine bu kadar zıt olmalarına rağmen onu arzulamanın oluşturduğu çıkmazda sürüklenir.

Belma Hanımefendi Avrupa'da yaşayan bir sefir kızıdır. Ayrıldığı kocasında babası gibi bir sefidir. Yazlarını boğaza nazır yalısında etrafında ecnebi

diplomatlar, tanınmış şairler, politikacılar ve iş adamlarından oluşan bir halka ile geçirir. Güzellik zerafet ve kültürün timsali olmak için yaşar adeta. Erkek kadın arasındaki gizli savaşın ustası ve mutlak kazananıdır. Naci de bu savaşa girmekten kendini alıkoyamamış ve Belma'nın girdabına kapılan bir yaprak gibi olması uzun sürmemiştir. Mine onları Don Kişot ve Dülsineye benzetir.

Hatçe, Naci'nin askerliğini yaparken görev için gittiği köyde çeşme başında karşılaştığı güzelliği ve zerafeti en tabii şekliyle heykelleştiren bir köylü güzeldir. Naci için Mine ve Hatçe biri sahte biri halis iki madalyon gibi. Mine kadınlık hissini solcu fikirler etrafında bir erkek edasıyla ararken Hatçe kadınlığı, saflığı ve güzelliği en bariz şekilde hissettirir. Naci Hatçe'nin dedesi Husmen Ağa ile tanışır. Onun sohbetinden etkilenen Naci askerlikten sonra tekrar gelmesi için Husmen Ağa'dan davet alır.

Naci sol bohemlerin etrafında Belma Hanımefendi'nin yalısına gidip gelir. Belma'yla oynadığı satrançta Don Kişot olmaktan öteye gidemenin verdiği çaresizlikle kıvrılır. Bu durum Naci'yi çıldırma noktasına taşır ve bir kriz anında kıskançlığın etkisiyle Belma'ya tokat atar ve Belma defterini ızdırıpla kapatır.

Husmen Ağa Hatçe'nin hastalığı nedeniyle İstanbul'a Naci'nin yanına gelir. Annesi Hatçe'yi bilmektedir ve onu oğlu için bir melek olarak görür. Naci Hatçe ve Husmen Ağa'ya yardımcı olur. Hatçe'nin Lösemi olduğu anlaşılır ancak Hatçe Naci'ye bağlanmıştır ve onu sevmektedir. Naci de Hatçe'ye bağlanır ve hastanede evlenirler. Hatçe hastalığa kısa süre sonra yenik düşer ve vefat eder.

Naci bütün bu yaşadıklarından sonra fikri bir dönüşüm yaşar, doçentlik tezini yakar ve yeni bir tez yazmaya başlar. Yeni tezi tasavvuf ve şeriatla alakalıdır. Tezin ismi "İslam Tasavvufu ve İnsanlığın Beklediği Nizam". Tezi jüri tarafından siyasi görüşlere ve çağ dışı dini hükümlere yer verdiği gerekçesiyle reddedilir.

Naci tezini kitap halinde bastırır ve çeşitli yerlere dağıtır. Kitabı çok geçmeden ülkede rağbet görür. Üniversite tarafından reddedilmiş bir tezin bu kadar ilgi görmesi doğal olarak medyanın da dikkatini çeker. Mine'nin başını çektiği solcu gazete ise Naci ve eserini yerden yere vurur. Naci "gerici" olduğunu düşünen üniversiteden istifa eder ve Bâbıalî'de bir büro açar. Eseri yabancı asıllı bir gazetecenin röportajı sayesinde Batı'da da çevrilir ve ilgi görür. Kendi ülkesinde sürekli eleştirilen kitabı ile ilgili konferans vermesi için yurtdışına çağırılır. Naci Batı'da eserini ve fikirlerini sunar.

Naci yaşadığı fikir ve zihin dönüşümünün etkisiyle bir arayış içindedir. Husmen Ağa'ya danışır, durumunu anlatır. Husmen Ağa çözümünün kendisine mürşit aramak olduğunu söyler ve Naci mürşidini aramaya başlar. Naci bir gün okurlarıyla bulunduğu bir ortamda Mine'yle karşılaşır. Mine ona karşı hala aynı hislere sahiptir. Naci'nin ona yüz çevirmesine dayanmayan Mine Naci'yi arabasına alır ve uçuruma sürer. Mine ölür Naci ise kazadan yaralı kurtulur.

Naci gördüğü bir rüya üzerine Husmen Ağa'nın da öğüdüyle mürşidini camilerde dolaşarak arar. Bir gün ona eski harfleri öğreterek tasavvuf eserlerini okumasına vesile olan tatlı yüzlü imamın camisine gider. Camiye Naci'nin karşılaştığı zaman sohbet edip para verdiği bir meczup girer. Meczup Naci'nin cebindeki parayı bilir ve keramet gösterir. Naci bunun üzerine meczubu takip etmeye başlar ve onu mürşidine götürecektir kişi olduğunu anlar. Bir süre sonra meczup onun takibinden en baştan beri haberdar olduğunu belirten tavırla onu girmesi gereken kapının eşikine kadar götürür. Naci mürşidi tarafından güzelce karşılanır ve ona insanlara ayna olma vazifesi verilir. Naci bu hâl ile her şeyden hatta Hatçe'den de geçerek sadece Allah'a ulaşmayı ister.

Romanda Tasavvuf

Naci, Edebiyat Fakültesinde felsefe asistanıdır ancak komünist olmadığı halde solcu arkadaşlarıyla vakit geçirir. Bu hayattan tatmin olmadığı için huzursuzdur. Kendisine huzur verecek bir arayış içerisindedir. Naci etrafındakilerle alay etmekle içten içe kendisini de eleştirir. Askerliği sırasında karşılaştığı ilim sahibi ve akıl hocası Husmen Ağa sayesinde ruhunun üzerindeki örtüyü kaldırır. Husmen Ağa'nın evinde gördüğü eski harflerle yazılı "Ölmeden önce ölünüz." Hadisi şerifi onu etkiler ve eski harflerle tanışmasına vesile olur.

Naci Belma Hanım'a ulaşamadığı bir anda çıldırma noktasına gelmişken ikinci benliği tarafından arayışı konusunda uyarılır. "Ne arıyorsun budala? Aradığının ötesinde Allah var!". Naci bu sestten sonra cinnet geçirmekten korkar ve uyumaya çalışır. Gözlerini yumar yummaz gördüğü köpeğe uyu emrini verir ve bayılır adeta. Burda köpek Naci'nin nefsidir. Yazar Abdulkadiri Geylânî'nin bir menkıbesinden alıntı yapmıştır. Tasavvuf yolunda kişi ancak nefsinin kötülüklerinden uzaklaşarak Allah'a ulaşabilir.

Naci aradığının manalar âleminde olabileceğini düşünerek mürşit arayışına girer ancak dolaştığı hocaların tamamında ruhun derinliklerine inemeyen bir tebliğ diliyle karşılaşır ve hayal kırıklığına uğrar. Naci'nin aradığı aşk, vecd ve ihlastır. Naci mürşidini bulamasa da kendisine tasavvufi bilgileri ve eski harfleri öğretecek tatlı bakışlı bir imam bulur.

Naci arayışı içerisinde şüphe ve hataratlarla karşılaşır ve bunları tek başına aşmaya çalışır. Naci nefsiyle mücadele ettiği bu dönemde not defteriyle konuşur ancak kendini anlatmanın kelimelerle ne kadar zor olduğunu anlar ve mürşide bir kez daha ihtiyaç duyar.

Naci'nin arayışı gördüğü rüya ile bir yola girer. Çünkü gördüğü rüya onu arayışına uyandırır. Cami camii arayış içine girerek nasibini beklemeye başlar ve bir meczup sayesinde mürşidini bulur.

Yazar şeriatle tasavvufun ilişkisine de değinmiştir. "Şeriatla fertten gelerek cemiyeti, tasavvufta cemiyetten gelerek ferdi bulursunuz." Romanındaki şu ifade şeriat ve tasavvuf ilişkisini en güzel şekilde anlatır: " Bir saray düşünün... Bulutların üstünde, duvarları zümrüden ve çatısı yakuttan bir saray... Pencerelelerinde, içeride bin bir avizeli bir ziyafet salonunu ihtar eden ışıklar... İşte O'nun ruhâniyet abidesi olan bu sarayın dış mimarisi şeriat, içi de tasavvuf ve ne dış içten ayrılabilir ne de iç dıştan..."

Romanda tasavvuf ve kadının ilişkisi de işlenir. Solcu bir kadın olan Mine alçaltıcı şekilde tasvir edilirken Hatçe'nin ise yükseltici mutasavvıf birisi olduğu sezdirilir. Yazarın yaptığı alıntılardan yola çıkarak kadın, insanın Alah'ı bilmek için önce kendisini bilmesi gereken tasavvuf yolunda insana kendisini bilmeyi öğretendir. İlahi aşka giden yolda iffetli bir beşeri aşk vasıta olabilir. Tasavvufta kadın ilahi aşka götüren bir vasıta. Kadını vasıta olmaktan çıkarıp gaye haline getirenlerin sonu hezimet olmuştur. Naci'nin Belma Hanım'ı gaye edinmesi ona ancak hezimet yaşatmıştır. Hatçe'yle yaşadığı beşeri aşk ise ona önce kendisini buldurmuş daha sonra ise Hatçe'den geçerek Allah'a ulaştırmıştır. Tüm mesele Leyla'yı bulup Mevla'ya ulaşmaktır.

Tasavvufta "ayna" Allah'ın yarattıklarında tecelli etmesidir. Allah bütün varlıklarda tecelli eder. Varlıklar içinde en çok tecelli eden insandır. İnsanlar arasında da mutasavvıf, veli kimseler hakikatin ilmüne vasıl olabilmişlerdir. Romanda Naci'ye mürşidi aynadaki yalanlara - dünyeviliğe tutunanlara - yol gösterme vazifesini verir.

Romanda tasavvuf her ne kadar romandan uzaklaşarak anlatılsa da tasavvuf konuları kişiler ve olaylar üzerine işlenmiştir. Din ve tasavvuf adına muazzam bir eserdir.

FATİHİ ANLAMA ADINA

M. Ali SAMUR

Uğruna nice tartışmalar, kavgalar, savaşlar verilmiş bir şehir. Kimi gelmiş ona karşı olan nefretini kusmuş sathırlarına, kimi gelmiş methiyeler düzmüş bir karış toprağına. Ama ne olursa olsun kim ne derse desin hiçbir zaman önemini, değerini yitirmemiş. Her zaman gözde olmuş.

M.Ö 7.yüzyılda temelleri atılan bu şehir, M.S 4. yüzyılda İmparator Konstantin tarafından yeniden inşa edilmiş ve o günden sonra da yaklaşık 1600 yıl boyunca imparatorluklara ve tabii ki Osmanlı İmparatorluğu döneminde de başkentlik sıfatını sürdürmüştür. Tarihte ilk defa bundan yaklaşık 2400 yıl önce Makedonya Kralı Filip tarafından kuşatılan İstanbul, bu tarihten sonra da başından bela eksik olmamış yirmi sekiz kez daha kuşatılmıştır ve son olarak Osmanlı padişahı İkinci Mehmet şehri kuşatmış ve o günden sonra da Türklerin hakimiyetine girmiştir. Peki nedir İkinci Mehmed'i diğer onca hükümdarlardan, komutanlardan farklı kılan? Yirmi sekiz kez sayısını bilemediğimiz onca insanın başaramadığını başarabilen bu Şehzade Mehmet kimdir? Şehzade Mehmet diyorum çünkü Fatih unvanını bu başarısından sonra alıyor. Bu soruların cevabını bulabilmemiz için Şehzade Mehmet'i Fatih yapan sırrın üzerinde durmamız gerekir.

Aslında bu konu hakkında oldukça fazla kitap makale deneme vb. yazılar yazılmış, çizilmiş olmasına rağmen Şehzade Mehmet'i Fatih yapan yetişme tarzını pek kavrayamadığımızı düşünüyorum. Şehzade Mehmet'i üç temel çerçevede ele alırsak Ailesi, hocaları ve sosyal çevresinin Şehzade Mehmet'in yetişme tarzındaki asıl etkenler olduğunu görebiliriz. Ben de bu yöntem üzere okuduğum kitaplardan ve bazı araştırmalarımın faydalanarak elimden geldiğince sizlere Fatih'i aktarmak istiyorum. Ayrıca bu yöntemle de Osmanlı dönemindeki eğitim sisteminin nasıl Fatihler yetiştirdiğini daha yakından tanıklık edebileceğimizi umuyorum.

Şehzade Mehmet Fatih yolunda

Daha önce de belirttiğimiz gibi Şehzade Mehmet'i Fatih yapan onun yetişme tarzıydı. Bundan dolayı Şehzade Mehmet'i tanımaya onun çocukluk döneminden başlamamız lazım. Şehzade Mehmet bazı kaynaklara göre eğitimine daha iki yaşında yavaş yavaş Kuran-ı Kerim öğrenerek başlamış ve daha çok hocası Akşemseddin ile vakit geçiriyormuş. Yıllar geçtikçe eğitim hayatı yoğunlaşmış, daha çocuk denilecek yaşlarında Arapça ve acemî dilini öğrenmişti. Bunun yanı sıra edebiyata da merak salmış, Avni mahlasıyla şiirler yazıyordu. Ayrıca Akşemseddin Şehzade Mehmet'in eğitimine çokça önem vermiş felsefe ve fizik konusunda yardımcı olmuştur. Akşemseddin talebesinde önce ilmi yönünden temelleri atmış sonrasında devlet adamı olma hassasiyeti aşılarmıştı. Şehzade artık on iki yaşına geldiğinde Manisa'ya vali olarak atanmıştı. Bu durumdan da ibret almamız gereken yerler vardır. Bizim şuanki aklımızın almadığı 12 yaşında çocuk nasıl bir vilayete vali olur diye düşünüp durduğumuz olay aslında hepimizin bildiği 'Akıl yaşta değil baştadır' atasözünün gerçekleşmesidir. Bu akıllı da yeterli seviyeye getiren tek şey ilimdir. Osmanlı şehzadelerinin aldığı eğitim terbiyesi o kadar ileri seviyede idi ki 12 yaşında çocuk bir valinin sahip olması gereken özellikleri kendinde barındırıyordu. Şehzade tabii ki ileriki dönemlerinde bu ilmi seviyesi ile yetinmemiş ömrünün sonuna kadar her zaman kendine bir şeyler katmayı hedeflemişti. Küçüklükten aldığı bu ilim terbiyesi onu ileriki dönemlerde ilme ve alime karşı göstereceği ehemmiyetin temellerini atıyordu. Fatih'in yetişme tarzındaki ilk etken onun ailesiydi. Doğduğu andan itibaren validesi Hüma Hatun yere abdestsiz basmamış, Şehzadeyi besmelesiz emzirmemişti. Şehzadeyi küçüklükten başlayarak ahlaki yönden de eğitmişti. Şehzade Mehmet'in en büyük modeli babası İkinci Murat'tı. oğlunun eğitimi ve yetişmesi için her türlü imkanı sağlamış, küçük yaştan itibaren onu fethe hazırlıyordu. Kendisi oğlunun İstanbul'u

fethedeceğine gönülden inanıyordu. Çünkü bir gün İkinci Murat Hacı Bektaş-i Veli'nin yanına gidip ona fetih hakkında bir soru sorunca:

'Allah ömrümüzü ziyade etsin. Yalnız İstanbul'un alındığını ne sen ne de ben göreceğiz. Ama şu beşikteki çocukla bizim köse (Akşamsettin) görürler.' cevabını almıştı. İkinci Murat çocuğunun yetişmesi için en iyi âlimlerden ders aldirtmişti ve fetih için tüm olanakları hazırlıyordu.

Şehzade Mehmet'in eğitiminden bahsederken hocalarından söz etmemek olmaz. Çünkü onlar şehzadenin eğitiminde çok önemli bir yerdedi. Hatta bir gün babası ufak şehzadenin başına buyruk hareketlerinden ve haylazlıklarından hayıflanmış ve Akşamsettin'e hocam bu yaramaz çocuk adam olmaz demiş. Akşamsettin de 'Peder ne der kader ne der.' diye cevap vermiş. Bu olay hocası Akşemseddin'in Fatih'i küçük yaşta tanıdığını ve ona olan inancının tam olduğunu göstergesiydi. Bir önemli hocası da Molla Güranıdır. Fatih'in üzerindeki tembellik tozlarını alan kişi. Bir gün Şehzade hocasının karşısına geçiyor. Diz üstüne oturuyor Şöyle kaşını kaldırıyor 'Hocam bu yan taraftaki sopa ne oluyor ki!' diyor. Molla Güranı 'Bu te'dip sopasıdır. Eğer okumazsan haylazlık edersen seni bu sopayla te'dip edeceğim.' diyor. Fatih gene başını kaldırıp biraz da diklenerek 'Lala hocam ben ki sultan çocuğuyum beni böyle sopayla tedip etmek ne mümkün?' dediği gibi ilk sopayı yiyor. Sonra anlıyor ki bu hoça ötekiler gibi değil. Bu hoca farklı ondan sonra çekidüzen veriyor. Molla Güranı sadece küçükken değil Fatih'in hükümdarlık döneminde de ona karşı çıkıyor. Bir keresinde Fatih devrinde dört meşhur müderristen biri olan Hatipzade Muhittin Efendi'yi azlediyor.

'Azlettim seni müderrislikten çık git ne yaparsan yap diyor.' bunun üzerine Molla Güranı bu haberi duyunca çıkıyor padişahın karşısına 'Ya o azli geri alırsın ya da biz bütün ulema senin ülkeni terk ederiz. Âlimin kıymetini bilen başka hükümdarın diyarına gideriz.' diyor. Fatih azli hemen geri alıyor. Öyle bu devir âlimlerin, ulemanın, sultanların hüküm sürdüğü devir hükümdarların değil. Büyük liderler, büyük âlimler işte böyle yetişiyor. Fatih İstanbul'u fethetti. Dur bakalım tamam fethetti de oraya gelene kadar o aşamaya gelene kadar neler yaşadı, ne deneyimleri vardı? Bunlar şehzadeyi Fatih yapan asıllardır. Olmazsa olmazlardandır, ondan sonra geliyor. İstanbul'un surlarına dayanıyor haykırıyor tam bir inançla

'Ya ben İstanbul'u alırım ya da İstanbul beni'. Hedefine inancına kendini adanmış. Hayatını adanmış, o olmazsa olmaz, kabul etmiyor, kabullenemiyor. Tam elli üç gün sürüyor büyük fetih. Kıran kırana bir savaş, devrinde görülmemiş bir çatışma, dönemin en üstün teknolojisi ile saldırıyorlar. Fatih şahi toplarının çizimlerini hocalarına gösterince onlar dahi inanmıyorlar. Böyle bir şey olmaz diyorlar daha önce görülmemiş. Ama o inancını asla bir an olsun kaybetmiyor. Dev gülleri dev toplara yerleştiriyor. Hedef surda büyük gedikler açmak ve başarıyor da nihayet şehir düştüğünde beyaz atının ihtişamı ile giriyor. Fetihten sonra kendisini karşılamaya gelen Hıristiyan önderlere insan hakları fermanını veriyor. Sonrasında Fatih'e saygılarını göstermek için Hıristiyan rahipler tarafından Fener Rum Patrikhanesinin duvarına mozaikli pano yerleştiriliyor.

Aynı şekilde Bosna'nın fethinden sonra da Fatih bir ferman yayınlıyor. Din ve vicdan hürriyetine verdiği önemi bir kez daha gösteriyor.

Bu padişah fermanı şöyledir: 'Ben ki Sultan Mehmet Han'ım; sıradan ve seçkin bütün insanlar tarafından bilinsin ki, bu padişah buyruğunu ellerinde bulunduran Bosnalı [Fransiskan] ruhbanlara büyük bir lütufta bulunarak şunları buyurdum: Adı geçenlere ve kiliselerine hiç kimse engel olmayacak ve sıkıntı vermeyecektir ve onlar sakınmaksızın ülkemde yaşayacaklardır. Ve kaçıp gidenler bile güven içinde olacaklardır. Gelip ülkemizde korkusuzca oturacaklar ve kiliselerine yerleşeceklerdir. Ne ben, ne vezirlerim, ne kullarım, ne uyruklarım, ne de ülkenin bütün halkından hiç kimse adı geçenlere — kendilerine ve canlarına ve mallarına ve kiliselerine ve dışarıdan ülkemize gelenlerine— dokunmayacak, saldırıp incitmeyecektir. Yeri, göğü yaratan rızıklandırıcı adına ve Kur'an adına ve ulu Peygamberimiz adına ve yüz yirmi dört bin peygamber adına ve kuşandığım kılıç adına yemin ederim ki, bu kişiler emrime itaat ettikleri sürece, bu yazılanlara hiç kimse uymazlık etmeyecektir. Böyle biline.'

Fatih İstanbul'u fethettikten sonra çok büyük bir imar projesine başlıyor, adeta İstanbul'u yeniden inşa ediyor. Fatih'in vasiyetnamesinden de İstanbul'a ne kadar önem verdiğini anlarız. "Ben ki, İstanbul Fâtihî abd-i âciz Fatih Sultan Mehmed, bizâtihi alın terimle kazanmış olduğum akçeyle satın aldığım İstanbul'un Taşlık mevkiinde kâin ve mâlumu'l-hudut olan 136 bab dükkanımı aşağıdaki şartlar muvacehesinde vakfı sahih eylerim:

Bu gayri menkulâtımdan elde oluncak nemalarla İstanbul'un her sokağına ikişer kişi tâyin eyledim. Bunlar ki, ellerindeki bir kap içinde kireç tozu

ve kömür külü olduğu halde, günün belirli saatlerinde bu sokakları gezeler. Sokaklara tükürenlerin, tükürükleri üzerine bu tozu dökeler ki, yevmiye 20'şer akçe alsınlar, ayrıca 10 cerrah, 10 tabip ve 3 yara sarıcı tâyin ve nasp eyledim. Bunlar ki, ayın belli günlerinde İstanbul'a çıkalar, bilâistisnâ her kapıyı vurular ve o evde hasta olup olmadığını sorular, var ise şifâsı ya da mümkünse şifâyab olalar.

Değilse, kendilerinde hiçbir karşılık beklemezsiniz Dârülaceze'ye kaldırılarak, orada salâh bulduralar... Maazallah herhangi bir gıda maddesi buhranı da vaki olabilir. Böyle bir hal karşında bırakmış olduğum 100 silah, ehli erbaba verile. Bunlar ki hayvanat-ı vahşiyenin yumurtada veya yavruda olmadığı sıralarda balkanlara çıkıp avlanalar ki, zinhar hastalarımızı gidasız bırakmayalar.

Ayrıca külliyyemde inşâ eylediğim imârethânedede şehit ve şühedânın harimleri ve Medine-i İstanbul fukarası yemek yiyeler. Ancak, yemek yemeye veya almaya bizâtihi kendileri gelmeyip, yemekleri güneşin loş bir karanlığında ve kimse görmeden kapalı kaplar içerisinde evlerine götürüle."

İstanbul, bu ne güzel şehirdir ki sevgili peygamberimiz Hazreti Muhammed(S.A.S) önem vermiş, önemini belirtmiş. Nice Sahabeler, âlimler, şühedalar, zahitler buralara gelmiş, cihat etmiş, mücadele vermiş.

Ah İstanbul! ecdadımız atalarımız seni sevmiş, saygı göstermiş, baş üstünde tutmuş sana layığıyla davranmış. Bilmiyorum biz aynı hassasiyeti gösterebiliyor muyuz?

EDEBİYAT VE SİYASET

Edebiyat ve Siyaset -Edebiyat nedir?

Edebiyat kendini anlatma sanatı. En geniş manası bu olsa gerek. İnsanın düşündüğünü söyleme yahut yazma dürtüsü ancak edebiyat ile teskin edilebilir.

Edebiyat, arapça "edep" sözcüğünden türemiştir. Söylediğim gibi edebiyat insanın ruh teskin aracıdır. Bu teskin halinin sonunda gelecek muhakka sonuç edeptir. Her edebiyatçı edepli midir? Bu kadar geniş bir genelleme düpedüz saçmalık olur. Tarihi karıştırdığınızda da benim bu genellememi çürütecek onlarca örnek bulabilirsiniz. □ vakte kadar toplumu tel tel ayırıştırmaktan başka bir şeye yaramamış genellemelerden kaçınıyor, düpedüz kaçak güreşiyorum:Gerçek edebiyatçılar edeplidir.

Edebiyatın bir başka tanımı da 1934 yılında Sovyet Yazarlar Birliği 1. Kongresi'nde yapıldı. Türkiye'yi temsilen Falih Rıfkı ve Yakup Kadri'nin katıldığı kongrede, Yakup Kadri'nin çelişkili konuşmasını saymazsak şu tanım kongrenin en can alıcı yeridir: "Edebiyat, sosyalist gerçekleri açıklamaktır". O güne kadar birçok devrime zemin hazırlayan, padişah indiren, taraftar toplayıp saray basan, ideolojileri şekillendiren edebiyat, ilk defa burada siyasi bir hüviyet kazanmıştır. Bu tanım, TDK'nin tanımındaki boş söz söylemek, ya da halkın fikrindeki salt sanattır, sanatın ideolojisi olmaz yargısını kırmış, bir ideoloji özelinde aslında tüm ideolojik fikirlerle edebiyatı birlikte zikrederek yeni bir boyut açmıştır.

-Siyaset nedir? -

Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı. Bir devleti kuran, yıkılmasını önleyen yahut uçuruma sürükleyen, bizim için alelade bir kavram. Öyledir ki her bir dedikodu meclisinde, kadın günleri yahut kahvehane ahalisidir ki bunlar toplumun %40'ını oluşturur, okul sıralarında, veya sokak arkasında

camdan cama herkesin gündemi siyasettir. Bir toplumun topyekun siyaset bilmesi olanaksızdır. Herkesin siyaset bildiğini iddia etmesi, kavli olmasa bile bu konuda her seferinde fikir beyan etmesinin tek bir dayanağı olabilir : Sosyal medya. Facebook, twitter, instagram ehli de senelerdir #imamhatiplerkapatilsin'dan ileri gidemedi. Bu şer meclisinin genel özelliği hepsinin at gözlüklerinin olması. Objektif tahlilden uzak bu türün sıkıntısı nedir? Sosyal medya ardı arkası gözükmeyen bir sahra fırtınasıdır. Sana mutlak bilgidir diye sunulan herbir yalan, fırtınada yüzünü yakan kum tanelerine benzer. Bu sonsuz bilgi(!) fırtınasının sonu her bünyede aynı sonla bitmiştir: Kaybolmak.

Evet insanlar kaybolmakta. Nasıl mı? Yalnızca kendi siyasetçilerinin doğrularına, kendi yazarlarının gerçeklerine itibar ederek. Bu işin sonu şudur : Başka başka milyonlarca aynı adamlar imal etmek. Peki bu adamlar gerçekten düşünüyorlar mı? Yoksa yönlendirildikleri karanlıkta kayıp mı oluyorlar? Toplumdaki ayrışma zihin kontrolleri ve fikir empozeleri sayesinde bu raddeye gelmiştir. İnsanlar, sosyal medyanın ve gazetelerin bir getirisi olarak siyah yahut beyaz düşünmekte, yani sonuçta siyaha ya da beyaza itaat etmek zorunda kalmaktadır. Hür düşünmenin tek bir şansı kalmıştır :Bu şeylerden uzak kalabilmek.

-Edebiyat ve Siyaset İlişkisi -

Edebiyatın da siyasetin de hamuru insandır. İnsan olmadan fikir olmaz. Fikirsiz sanat da söz konusu değildir. Fikir olmadan ne söz sanatı ne de politika sanatı mümkündür.

Bu ortak noktanın getirisi, dünya sahnesine birçok ürün sunmuştur. Şu görüş ise oldukça geri kalmış, dogmalarda sıkışmış, hükümsüz kalmış bir söylemden ibarettir: Edebiyat sanattır ve siyasetten

etkilenmez. Aynı zamanda siyaset de edebiyattan etkilenmez. Özellikle tarihi süreçte bunun asılsız olduğu bariz bir şekilde vuku bulmuştur. Bizim gibi siyaseti günlük rutin haline getirmiş bir milletin bünyesinde bu gibi bir durum hiçbir dönemde gerçekliği yansıtmaz. Şimdi diyeceksiniz birkaç paragraf önce herkesin siyasetten anlıyormuş gibi davrandığından şikayetçiydin. Evet halen aynı duygu ve fikre sahibim. Ama bu refleksif bir durumdur. Günümüz insanı ise bunu kontrolsüz ve bilişsizce yapmakta. Aynı zamanda bu sisli hava, insanlardaki hareket enerjisini de sömürüp, yalnızca konuşan, düşünmeyen, biraz daha konuşan, hatta bağırarak konuşan ama asla bilinçli hareket edemeyecek yeryüzüne miras bıraktı.

-Modern Çağda Edebiyatın Siyasete Etkisi-

Şimdi şurada anlaşalım, edebiyatın siyasete ihtiyacı yoktur. Bunu edebiyata ve edebiyatçılara duyduğum derin muhabbetten dolayı söylemiyorum. Nitekim pek de sevmediğim siyaset hakkında da aynı genellemeyi yapabilirim. Siyaset de edebiyatsız vücut bulabilir. Bu söylediklerim birer varsayımdan ibarettir. Edebiyatçı bireydir. Toplumun bir parçasıdır. Hele bizim gibi siyasetperver bir toplum için edebiyatın ve edebiyatçının yaşadığı dönemin sosyopolitik idaresini yanında ya da karşısında saf tutması kadar tabii bir durum yoktur. Bu ilişki kimi zaman hayati önem taşıırken günümüzde olduğu gibi o kadar da etkili olmayabilir.

Osmanlı Devleti 'nin son dönemlerinde yöneticilerin tutumlarından etkilenen edebiyatçılar, Batı' da yetişmiş olmalarının verdiği haklılıkla halkı Batılılaşma ve şekli yeniliklere zemin hazırlamışlardır. Şimdi bu olayı ele alırsak siyasi yenilikler mi edebiyattaki yenilikleri getirdi, yoksa edebiyatçıların tutumları mı yenilikleri sağladı? Yahut Cumhuriyetin ilk yıllarında ve tek partili dönemde hükümetin yaptığı sert manevralar mı edebiyatçıyı kendi yanına çekti yoksa edebiyatçıların tutumu mu bu manevraları yumuşattı? Bu ikisini asla birbirinden ayıramayız.

Peki edebiyatçıdan siyasetçi olur mu? Yakın dönemde bunu bilfiil deneyen birkaç örnek vardır. Bu örnekleri değerlendirmeden önce şahsi fikrimi söylemem gerekirse, edebiyatçıların siyasetten kopması mümkün değildir. Ama edebiyatçıların ülkeyi yönetmesi de pek iyi sonuçlar doğurmamıştır. Bu sözümde şanlı Osmanlı padişahlarına bir söz söylemek haddime değildir. Saray farklı bir ortamdır

ve sarayda yetişen bu insanların, bir yandan aşkşiiirleri yazarken diğer yandan adaletin kaim olması için sert kararlar da alabilmışlerdir. Günümüz edebiyat anlayışı tamamen değiştiğinden Osmanlı devrine bakıp da "Edebiyatçılar ülkeyi yönetebilir." demek hayalcilik olur. Son yüz yıllık dönemde, siyasete bilfiil katılmamış ama siyasetten de asla kopmamış edebiyatçıların arkasına büyük yığınlar topladığına şahit oluyoruz. Türkiye müslüman edebiyatçılarının da genelde siyaseti gazete ve dergiler etrafında toplamayı denemişlerdir. Bu denemeler esnasında Büyük Doğu'dan , Diriliş Postası'na, Maver'a'ya, dönemin siyasetiyle alakalı ne denli yerinde tespitler yapıldığına şahit oluyoruz. Bu dergilerin en büyük yazar/şairlerinden olan Erdem Beyazıt, 1987 yılında Anavatan Partisi'den milletvekili olduğunda, bu makamda hep pasif görevler almış, yazılarında, şiirlerinde gençleri harekete geçiren, bilinçlendiren bir konumdayken, meclis görevinde bu misyondan uzaklaşmıştır. Bir diğer örnek de Bülent Ecevit. Bir şair olan Karaoğlan'ın siyasi hayatını sizin tasarrufunuza bırakıyorum.

-Bugünle ilgili -

Edebiyatçılar, günümüz edebiyatının getirisi olarak toplumu iyi araştırmak, içinde yaşadıkları halkın nabzını iyi tutmalıdır. Bu gereklilik yeni perspektifler geliştirmelerini sağlamıştır.

İç ve dış siyasetle, özellikle iç siyasette, edebiyatçıların fikirlerine ehemmiyet gösterilmelidir. Bu ehemmiyet evvelen siyasi başarı, daha sonra uluslararası sahada muvaffakiyeti mecbur kılar. Tabii fikirlerin objektif olmasına da dikkat edilmeli, art niyetli yorumlar dikkate alınmamalıdır. Bunun en büyük örneğini günümüz Türkiye'sinde edebiyatçı, tarihçi, gazeteci maskelerini takarak her türlü hakareti, aşağılamayı ve ayrıştırmayı meşru kılacağına zanneden hastalıklı zihinlerdir. Bakın burada herhangi bir kesimden yahut tek bir şahsiyetten bahsetmiyorum. Burada bir öz eleştiri yapalım ve kendimize soralım :Desteklediğimiz, takip ettiğimiz aydınlar, siyasi birer amigo mu yoksa çözüm arayan vatanperverler mi? Siyasetle ilgilenmek, x yahut y partinin kalemi olmak değildir. Partiler kendi propagandalarını kendileri yapabilirler. Edebiyat, siyaseti konu edinir. Ama siyaset için edebiyat, yalca alkış tutmaktan yahut yalnızca küfür etmekten farksızdır. Nitekim günümüz köşe yazarları da aynı kimliktedir. Ne zaman gazeteler partilerin, edebiyatçılar siyasilerin oyuncağı olmaktan çıkarsa, o zaman daha aydınlık bir gelecekte söz edebiliriz.

ALLAH

ESKİ DARÜLFÜ
NUN EDEBİYATI
AREBİYE MÜDER
RİSİ VE BEYAZIT
UMUMİ KÜTÜPHA
NE MÜDİRLİĞİNDEN EMEK
Lİ BEYAZIT DERSÜAMLAR
RINDAN ŞARKİYYAT MÜ
TEHASSİSİ HOCA
İSMAİL SAİP SENCER
BURADA MEDFUNDUR

1289 1940

HAFIZ-I KÜTÜB İSMAİL SAİB SENCER

Bu coğrafyadan niceleri gelip geçti. Kimi alim, kimi zahid, kimi vezir, kimi rezil... Hepsinin kendine has özellikleri mevcut idi. Kimine dönüp bakıldı, kimi yolda bırakıldı.

Osmanlının kayıp alimi İsmail Saib Efendi. Ayaklı kütüphane, canlı bibliyografya. Müsteşriklerin gıpta ettiği, talebelerinin hayretle baktığı Bayezid Devlet Kütüphanesi Müdürü İsmail Saib Efendi. Kendisi Erzurumda doğmuş. İstanbulda büyümüş. Tıbbiye, beden ilimleri ile meşgul olmuş doymak bilmeyen bilgi açlığını tatmin amaçlı eczacılık ve hukuk fakültelerinin derslerine dinleyici olarak iştirak etmiştir. Bu gayretinin asıl nedeni "Bütün ilimleri külli bir nazarla, parçalara ayırmaksızın idrak etme" arzusudur. O devirde mühendislik 4 yıl tıp 6 yıl diye bir kaide yoktur. Derslerini verebildin mi bir yıla bile bitirebilirsin. Hocaefendi bitirir ve icazet mevzusu vaki olunca "Ben merakımdan bitirdim, hekimlik yapacak değilim ya". Yıllarca derin bir vukufiyet keşbettiği Arap Dili ve Edebiyatı alanında Darülfünunda dersler vermiştir. Gelgelelim ki Tedrisatıumumiye, Tevhiditedrisat ve Şapka Kanunu'nun çıkmasından sonra biz böyle geldik, böyle alıştık diyerek sarığını çıkartmamış ve istifade etmiştir. Üstadın toplamda altı dile vakıf olduğu bilinmektedir. Bunlar; Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, Grekçe, Latince'dir.

Eskiden ola gelenin aksine çoğu müellif, günümüzde olduğu gibi adlarını kitabın üstüne büyükçe yazmazlardı. Hatta hiç yazmazdılar ki çoğu kitap anonim olarak günümüze ulaşmıştır. Bazılarında ise "Abdi hakim" yani değersiz kul ibaresi bulunurdu. İsmail Saib Efendi de bunlardan biridir. Günümüze hiçbir eseri ulaşmamıştır. Halbuki döneminin yazarları ona danışmadan kitap çıkarmazdı. Böylesine derin ilimli birinin tevazusuna bakınca insan hayretler içinde kalıyordu. Gösteriş ve tantanadan sakınır, şöhret peşinde koşmazdı, taklitçilikten nefret ederdi.

Dostları tarafından "Mücessem nur, kütüphanelerdeki kütüphane", "Gazali kadar mütekellim, Fahreddin Razi kadar müfessir, Buhari kadar muhaddis, İbni Sina kadar hakim, Muhyiddin Arabi kadar alim, Mevlana kadar aşık ve arif, Hacı Bayram kadar

vakıf, Kınalızade kadar zifünün" olarak anılırdı. Bu zat, hakiki ilmin satırlarda değil sadırlarda olduğuna inanırdı. Engin malumatiyla ve zengin mahfuzatıyla birlikte adeta ortaya canlı kitaplar koydu. Sadece yerli kalem erbabı değil onun yanında batılı müsteşrikler de onun fikirlerini en sağlam kaynak olarak kabul ediyorlardı. İçlerinden birinin hocaya bağlılığı Hz. Mevlananın Şemsi Tebrizi'ye olan muhabbeti gibiydi. Bu kişi Alman asıllı müsteşrik Oscar Reşerdi (sonradan müslüman olarak Osman adını almıştır).

Ta Mısır'dan, Hindistan'dan, İran ve diğer İslam ülkelerinden İstanbul'a gelen Müslüman ilim adamları Bayezid Kütüphanesine uğramadan geçmezlerdi. İsmail Efendi'nin hafıza kuvvetini şurdan daha net anlayabiliriz: Bazen bir araştırmacı gelip "Hocam filan konu hakkında çalışıyorum. nereden başlasam?" diye sorduğunda mübarek zat gözlerini sırtından ayırmadan:

"Sağdan üçüncü raftaki dördü yüz elli beş numaralı kitabın 135. sayfasındaki 3. paragrafa bak."

Deyiverir, yetmedi bir de aynı konuyu anlatan 20 kitap daha sıralardı. Hocanın adı şarkın ve garbın İslami ilimleriyle uğraşan mütakallimlerin ve milletlerin diline pelesenk olmuştu. Bayezid'deki umumi kütüphanesinde ömrünü sessiz adımlarla dolaşarak, ilim tahsil ederek, ilmi öğreterek ve yol göstererek geçirdi. Nihayetinde bir nur gibi parladı ve sessizce sönüp gidiverdi (Allah ona gani gani rahmet eylesin). Vefatından sonra "Ariflerin kutbu öldü, ilmin başı sağolsun" denmiştir. Ona bağlılığıyla bilinen Prof. Dr. Osman Reşer güneşim söndü diye yas tutmuştur. Ne demiş Tebrizli Kasım Enver :

Gönül ehli olanlar gittiler; aşk şehri boş kaldı deme;

Dünya Tebrizi Şemsele doludur; fakat mevlana gibi mürit nerede?

Velhasıl kelim, böylesine derin ilimli alimin isminin anılmaması, ilminin ışığında zatı muhtereminin itibar görmemesi vefakarsızlığımızdandır, kıymet bilmezliğimizdendir. Belki bu zat gibi yüzlercesi, binlercesi vardır (Allah tümünden razı olsun).

DEĞİŞEN TÜKETİM KÜLTÜRÜ VE PSİKOLOJİSİ

M.Akif SİNAN

Son derece 'hızlı' bir çağın içinde yaşıyoruz. Bu değişen çağ toplumların kültürlerine ,hayatlarına ,değerlerine ve daha bir çok olguya adeta 'savaş' açıyor. Tüketim kültürü de bu savaştan payını aldı. Bu yazımızda değişen tüketim kültürünü yazmaya çalışacağız. Tüketim kültürünü anlatmaya çalışırken bazı temel kavramları ve soruları da anlatmak ihtiyacı duyuyoruz. " Bugün bize sunulan tüketim kavramı tam olarak ne ?" "İhtiyaçlarımızı nasıl tanımlıyoruz?" "Bu kültüre kapitalizmin nasıl bir etkisi var?" vb. soruları cevaplamaya çalışacağız.

İlk olarak "ihtiyaç" nedir sorusunun cevabını verelim. İhtiyaç ; çoğunlukla bireyin tâbi olabileceği bir yoksunluğun , eksikliğin , ve dengesizliğin giderilmesi sürecinde gerekli addedilen mallara göre tanımlanan standartlardır.⁽¹⁾ diğer bir ifadeyle " Bir şeyin ihtiyaç olup olmadığı, yani insanın bir yaşam

biçimine katılarak insani niteliğini geliştirme amacına hizmet edip etmediği, herhangi bir kişisel inançtan, arzudan yada tercihten bağımsız, nesnel bir konudur. O nedenle (her ne kadar bu ikisi zaman zaman örtüşüyor olsa da) nesnel olan ihtiyaçlar zorunlulukla öznel olan isteklerden ve tercihlerden ayrılmaktadır. ⁽²⁾ İhtiyaç kavramı genel olarak bu şekilde özetleniyor. Ancak kapitalizm insanın "temel ve gerçek ihtiyaçlar" dediğimiz kavramlarla beraber oldukça farklı ihtiyaçların giderilmesine yönelik mallar da sunmaktadır.

Kapitalizmin bunu başarılmasında muhakkak ki giderek artan üretkenliğin payı var. Çünkü tarihsel açıdan düşünüldüğünde giderek artan üretkenliğin belirgin bir sonucu olarak "arzular" isteklere, "istekler" de ihtiyaçlara dönüşmüş ve mallar farklı kullanımlara sahip hale gelmiştir. Bununla birlikte bir noktaya daha değinmemiz

gerekiyor. Sosyal etkileri, sosyal baskıları ya da toplumun bireyi yoğurduğu sosyalleşme süreçlerinin kapsamalarından ötürü ihtiyaçlar toplumsal bir nitelik taşırlar. Yani ihtiyaçlar belli bir tarzda yaşamı sürdürmeyi diğerleriyle belli bir çevrede etkileşime girmeyi, belli bir kişiliğe bürünmeyi, belirli eylemleri gerçekleştirmeyi ya da belirli amaçlara ulaşmayı içermektedir. (3) İkinci bölümde bahsedilen aslında bizim ağızımıza "mahalle baskısı" olarak geçmiş durumda. Yani insanlar kapitalist sistemin oluşturduğu düşünce yapısında, birbirlerine bazı şeyleri almak konusunda zorunlu hale getiriyorlar.

Kapitalizmin ürettiği diğer bir unsurda "tüketim kültürüdür". Bu kültür ; sürekli olarak bireyin denetimi dışındaki güçler tarafından belirlenen bir ihtiyaçlar silsilesi yaratan ve herkesin tüketici olmasını gerektiren özel bir özgürlüğü zorunlu

kılan bir kültürdür. Aynı zamanda bütün denetim mal ve hizmet üretiminin en yoğun olduğu ama aynı zamanda üyelerinin en başta üretici değil de "tüketici rolünü oynama görevinin emrettiği şekilde biçimlendirildiği " toplumlarla özdeşleşir. Böyle toplumlarda bireylere dayatılan norm da " bu rolü oynama kabiliyeti ve istekliliğidir". (4) Acı ama gerçek. Kapitalizmin bize biçtiği bir rol var. "her zaman tüketen ve doymayan tüketici" rolü. Ve biz de bunu oynuyoruz. Bir türlü ihtiyaçlarımız bitmiyor ve kendimizi sürekli harcama yapmak zorunda hissediyoruz. Yani Bauman'ın dediği gibi denetimimiz dışındaki güçler tarafından bize emredilen -yeni çağın- tüketicisi oluyoruz.

Geçmiş kültürde , ihtiyaçların sınırsız yada "doymaz" olma olasılığı bile, sosyal yada ahlaki bir hastalığa işaret ederken, tüketim kültüründe bireylerin sonsuz ihtiyaçlara sahip

olabileceği ilkesi, bu kültürün içinde yaşayanlar için olağan kabul edilir. Yani eskiden ihtiyacın fazlasını almak kimse tarafından kabul edilmez bir şeydi. Ve hastalık olarak görülürdü. Bugün bunun zıttı bir tabloyla karşı karşıyayız.

Çevresindeki toplumu az biraz izleyen biri, yaşadığı toplumu izlerse "doyumsuz" bir toplum olduğunu fark edecektir. Bu "doyurulmaz" toplumun yol açtığı sorunları Müslüman dünyasında da çok görüyoruz. Müslüman toplumlarda lüks hayatın bir ihtiyaç haline dönüşmesi, İslam'ın koyduğu yaşam anlayışını ,kapitalizmin vurduğu sert darbelerle yıkılmış olduğunu gösteriyor. Evvelce zikrettiğimiz Sosyolog Zygmunt Bauman'ın bir tespiti takdire şayandır. Diyor ki Bauman "Kapitalizmin insanda ortaya çıkardığı en güçlü düşüncelerden biri "bir insanın cebindeki paranın tasarrufunun-bir şeyi dilediği biçimde kullanma yetkisi- sadece o insana ait olduğu" düşüncesidir." Yani, ben istersem cebimdeki parayı yakabilirim, suya da atabilirim, o parayla alışveriş yapıp yemekte yiyebilirim. Kimse benim tasarrufuma karışmaz. Tüketim kültürünün gelişimi açısından değerlendirecek olursak bu dönem aynı zamanda reklamın, büyük mağazaların, tatil gezintilerinin, kitlesel eğlencenin, boş zamanın vb. gelişmelerin gözlemlendiği bir dönemdir.⁽⁵⁾ Ve bunların topluma etkileri çok büyüktür. Bununla birlikte sanayi devriminde öncelikle İngiltere'de -sonrasında diğer batı ülkeleri- üretimin kitlesel bir boyuta ulaşmasıyla, üretilen malların satılması için "ihtiyaçların farklılaştırılması ve yeni ihtiyaçların yaratılması" ilkesini temel ilke edinmişlerdir. Emile Durkheim bu ilkeyi "Kamusal bir tehlikeye eşdeğerdir" şeklinde yorumlar. İslam az önce bahsettiğimiz "doyumsuz" tüketiciden son derece uzaktır. Çünkü İslam'da temel yaşam prensiplerinden biri "kanaattir".

"... bilakis zenginlik göz tokluğudur." ⁽⁶⁾ Evet İslam kapitalizmin bize sunduğu toplumdan ve kültürden çok uzaktır. Eldekiyle yetinmeyi, eldekine razı olmayı bize hayat düsturu olarak öğretir.

"... ve yeterli miktarda maişeti olup buna kanaat edene ne mutlu!" ⁽⁷⁾

"Akrobaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma." ⁽⁸⁾ dikkatinizi çekmek istediğim bir nokta var burada. Allah bazı kimselere yardım edin, para verin vb. bir emir kullanmıyor. Bilakis "haklarını verin" diyor. Böylece kapitalist sistemin bize sunduğu " paranın tasarrufu sadece insanın kendisine aittir" düşüncesini yıkıyor. Çünkü paramızda akrabamızın , yoksulun, yolda kalmışın vb. insanların hakkının olduğunu söylüyor. Ve bu hakikat, harcamalarımızda bizi dışa bağımlı kılıyor.

Ayetin son kısmında ise "... gereksiz yere saçıp savurma." ⁽⁹⁾ Gayet açık ve net bir emir. Boşa harcamadan uzaklaş. Sana kapitalist düzenin ihtiyaç olarak sunduğu malları değil, gerçekten ihtiyacın olan şeylere para ver.

İslam'ın bir kez daha kapitalizme savaş açtığını görebiliyoruz. Ve son zikredeceğimiz ayette, bir Müslümanın asla ve asla kapitalizmin sunduğu kültürü kabul edemeyeceğinin kanıtı niteliğinde. +

"Çünkü saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir."⁽¹⁰⁾

KAYNAKÇA

1. Soper, One human needs : Open and closed theories in a marxist perspective 1981
2. Buğra, 2003 İhtiyaçlar ve Tüketim Üzerine Yazılar s.30
3. Slater ,1997, Consumer Culture and Modernity s.84,86
4. Bauman, (2006) Küreselleşme: Toplumsal sorunları, s.92
5. Orçan 2004 , Osmanlıdan günümüze Türk tüketim kültürü
6. Buhari, Rikak 15 , Müslim, Zekat 120
7. Tirmizi, Zühd 30
8. İsrâ Suresi 26.ayet
9. İsrâ Suresi 26.ayet
10. İsrâ Suresi 27.ayet

YAHUDİLİK

S.Faruk KAYA

Yahudilik, mensuplarının sayısı oldukça az olmasına rağmen ilk monoteist (tek tanrılı) gelenek olması, dört bin yıllık bir geçmişe sahip olması ve diğer dinlerle olan etkileşimi sebebiyle hem dinler tarihi hem de dünya tarihinde oldukça önemli bir başlıktır. Bu dinin önemi özellikle Haskala (Yahudi Aydınlanması) ve onu takip eden süreçte uzun bir zamandan sonra ilk defa BM tarafından Filistin topraklarının taksimi sonucu bir Yahudi –veya Siyonist- devletin kurulmasıyla artmıştır. Yahudilik, az önce de zikrettiğimiz gibi dünya tarihinde önemli bir yeri olmakla beraber Hristiyanlar ve Müslümanlar açısından ayrı bir önem arz eder. Bunun sebepleri ise; teolojik anlamda üç dinin de İbrahimî gelenekten gelmesi, sosyokültürel anlamda ise tarih boyunca olumlu ya da olumsuz olarak bir etkileşim halinde olmalarıdır. Özellikle İsrail Devleti'nin kuruluş süreci ve onu takip eden bir dizi işgaller neticesinde İslam Dünyasının bu dini-etnik yapıya kayıtsız kalmaması ve onu tanı-

ması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bbu yazımdaki amacım ise bu gerekliliğin yerine getirilmesine bir nebze de olsa katkıda bulunmak ve bir şeyler başarmak istiyorsak muhataplarımızı sadece siyasi ve hamasi bir biçimde ele almak yerine, onlara daha profesyonel ve ilmi açıdan yaklaşmamız gerektiğine dikkat çekmektir. Bunu yaparken ise Yahudiliği; tarihi, dini yapısı, dili ve modern Yahudi toplumunun inşası sürecinde dilin önemi boyutlarıyla ele alacağız. Ancak yazıma başlamadan

“

“Siz Tanrı'nız Rab için kutsal bir kavimsiniz. Tanrı'nız Rab, kendi has kavmi olmanız için yeryüzündeki bütün milletler arasından sizi seçti.” (Tes. 7:6)

önce bu konunun bir derginin bir sayısına sığdırılmayacak kadar geniş olduğunu ve bu çalışmanın özetlerin özeti biçiminde olduğunu belirtmek ister, okurlarımıza faydalı olması dileklerimi sunarım.

TARİHSEL GELİŞİM

Daha önce de belirttiğimiz gibi ilk monoteist gelenek olan Yahudilik, bir din ve inanç sistemi dışında etnik ve milli bir kavramı da belirtir. Bu yönüyle hem milli hem de evrensel özellikleri bünyesinde barındırır. Yahudilik için iki ayrı başlangıç tarihi söz konusudur. Bunlardan birincisi etnik kökeni işaret ederken ikincisi ise dini başlangıcı belirtir.

Yahudiliğin etnik kökenleri, ilk İbrani atası kabul edilen Hz. İbrahim'e ve ondan sonra gelen iki İbrani atasına, yani İshak ve Yakub'a dayandırılmıştır. Dini açıdan başlangıç noktası olarak ise Yakub'un –ya da Tanrı tarafından verilen isimle İsrail'in- on iki oğlundan neşet eden İsrailoğulları'nın Musa peygamber tarafın-

“

“Seni çok verimli kılacağım. Soyundan milletler doğacak, krallar çıkacak. Ahdimi seninle ve soyunla kuşaklar boyunca sonsuza kadar sürdüreceğim. Senin, senden sonra da soyunun Tanrı’sı olacağım. Bütün Kenan ülkesini sonsuza kadar mülkünüz olmak üzere sana ve soyuna vereceğim.” (Tek. 17:6-8)

dan Mısır’dan çıkarılıp Sina yarımadasına götürülmeleri ve burada atalarının Tanrı’yla ahitleşerek ondan Tevrat’ı almaları kabul edilmiştir. Ayrıca Yahudiler tarih boyunca kendilerini tanımlamak için üç kelime kullanmışlardır: İbrani (İvri), İsrail (Yisrael), Yahudi (Yehuda).

Yahudilerin Tevrat’ın Tekvin bölümüne dayandırdıkları inancına göre Hz. İbrahim Tanrı tarafından seçilmiş, zürriyeti kutsal kılınmış ve Kenan toprakları (Filistin) onlara vaat edilmiştir. Ayrıca inanca göre Tanrı bu toprakları Hz. İbrahim’den sonra yalnızca Yakub’un (a.s.) soyuna vaat etmiştir. (Tek. 17:18-21, 17:6-8, 26:2-4, 28:13-15) Günümüzde de anılan “Arz-ı Mev’ud” davası buraya dayanmaktadır.

“Arz-ı Mev’ud” a giden süreç ise şöyledir: Yakub’un (as.) on iki oğlu, Yusuf (a.s.) öncülüğünde Kenan topraklarından Mısır’a göç etmişlerdir. Burada 400-430 yıllık bir refah dönemi yaşanmış ve İsrailoğulları bu süreçte geniş bir aile olmaktan çıkıp on iki kabileli bir toplum yapısına ulaşmışlardır. Ancak daha sonraki süreçte İsrailoğullarına zulmeden firavunlar ortaya çıkmış ve onlar da Hz. Musa öncülüğünde Kızıldeniz’den geçirilip Sina Dağı’na ulaştırılmışlardır. Burada Hz. Musa Tanrı ile görüşmüş ve “Sina Ahdı” gerçekleşmiştir. Bu ahit sırasında İsrail Tanrısı Yahve tarafından Hz. Musa’ya Tevrat verilmiş ve O’ndan başka bir Tanrı’ya tapmama-

ları karşılığında Kenan toprakları İsrail oğullarına vaat edilmiştir. Ancak bu 40 günlük süreçte İsrailoğulları yoldan sapmış ve bir buzağıya tapmışlardır. Bu nedenle İsrail oğulları “Arz-ı Mev’ud” dan men edilmiş ve 40 yıl çölde yaşamaya bırakılmışlardır. Yahudi geleneğinde ise bu zaman dilimi olgun bir toplum olma yolunda önemli bir eğitim süreci olarak kabul edilmiştir.

Daha sonra Filistileri ve Kenanîleri yenerek “Arz-ı Mev’ud” daki büyük krallıklarını kurmuşlardır. İlk kralları Saul (ya da Şaul, Kur’an-ı Kerim’deki adı Talut), ikinci kralları Davud’dur. Davud döneminde krallık en geniş sınırlarına ulaşmıştır ve Kudüs(-Yeruşalayim) yine bu dönemde fethedilmiştir. Ardından Süleyman (a.s.) dönemi gelir ve bu dönemde Kudüs’te büyük bir mabet inşa ederler –Günümüzde bu mabedin yeniden inşası çabaları vardır(Süleyman Mabedi). Süleyman’ın (a.s.) vefatından sonra krallık kuzeyde İsrail güneyde Yehuda olmak üzere ikiye bölünür. Ardından bu iki krallık Asurlular ve Babilliler tarafından işgal edilir. Babilliler, Süleyman Mabedi’ni yıkarlar ve Yahudileri oldukça büyük bir sürgüne tabi tutarlar. Bu sürgün Yahudi tarihinin ilk büyük sürgünü olarak kabul edilir.(M.Ö. 587)

Bu süreçten sonra Yahudi toplumu dünya üzerine yayılır ve onları yönetenlerin tutumuna göre şekillenirler. Kimi zaman büyük katliamlar yaşamışlar, sürülmüşler, göç etmişler; kimi zaman da refah içinde yaşayıp gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Helenistik Dönem’de Yahudiler bir türlü Romalılara boyun eğmemişler ve çeşitli isyanlar çıkarmışlardır(M.S. 6, 66-70, 115, 132-135). Bunların Yahudiler açısından en kanlı olanları 70 ve 115 yıllarında meydana gelen isyanlar olmuştur. 70 yılında Romalılar Kudüs’te inşa edilen ikinci mabedi yıkınca büyük bir isyan başlamıştır. Romalılar isyanı bastırmak için büyük bir kuvvetle saldırmışlar ve son direnişçi grubun Ölüdeniz yakınında bulunan Masada bölgesinde topluca inti-

harıyla sona ermiştir. 115 yılında ise İskenderiye’de büyük bir isyan çıkmış ve şehirdeki tüm Yahudilerin kılıçtan geçirilmesiyle sona ermiştir.

Refah dönemlerinin en büyük örnekleri Endülüs Emevileri, Abbasiler, Fatımiler ve Osmanlı’nın gelişme dönemleridir. Bu tarihi süreçte çok defa içinde buldukları toplumdan dini ve kültürel manada etkilenmişlerdir – İbn Meymun’un 13 temel inanç esasını düzenlerken İslam’dan etkilenmesi ile Roma döneminde yetmiş tane kohenin bir araya gelerek Tevrat’ı Latinceye çevirmesi buna verilebilecek örneklerdendir. Hatta bu etkilenme o kadar ileriye gitmiştir ki kimi zaman da içinde buldukları toplumların dillerini konuşup İbraniceyi sadece Tevrat’la sınırlı tutmuşlar veya politeist(çok tanrılı) toplumların tanrılarına tapınmışlardır. Ancak kimi zaman da baskı altında oldukları için dinlerini gizlice yaşayıp “Kripto- Yahudilik” i ortaya çıkarmışlardır.

Modern döneme yaklaşıldığında ise bir aydınlanma süreci yaşamışlar ve buna “Haskala” adını vermişlerdir. Bu süreçte Aşkenaz ve Sefarad Yahudileri buldukları toplumlarda tanınmışlar ve aşamalı bir biçimde vatandaşlık

“

“Dinle İsrail (Şema’ Yisrael)! Tanrımız Rab tek Rab’dir. Tanrı’nız Rabb’i bütün yüreğinizle, bütün canınızla, bütün gücünüzle seveceksiniz.” (Tes. 6:4-5)

hakki ile bundan doğan diğer hakları elde etmişlerdir..

Ardından Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinden itibaren Filistin topraklarına göçleri başlamıştır ve bu göçler İngiliz mandası döneminde doruk noktasına ulaşmıştır. Bu dönemde manda yönetimi İbraniceyi Filistin’in iki resmi dili arasında saymış ve Si-

yonist(Yahudi Milliyetçisi) çeteleri desteklemiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'da Adolf Hitler liderliğindeki Nazi yönetimi tarafından yakın tarihin en büyük katliamlarından birine maruz kalmışlardır . Bu soykırım ise Filistin topraklarına yapılan Yahudi göçlerini artırmıştır. Aynı zamanda bu soykırım nedeniyle tarihte hep olduğu gibi ırkçı bir yaklaşım, karşıt ırkçı yaklaşımını güçlendirmiş ve Siyonizm'in Yahudi toplumunda daha fazla destekçi bulmasına yol açmıştır.

Son olarak da 1948 yılında BM tarafından Filistin toprakları taksim edilmiş ve İsrail Devleti kurulmuştur.

Böylelikle Yahudiler yüzlerce yıllık getto ve diaspora yaşamlarından kurtulmuş ve dili İbranice olan devletlerine ulaşmışlardır. Bu devletin kuruluşundan sonra ise Yahudiler Haskala ile başlayan güçlenme süreçlerini zirveye ulaştırmışlar ve antisemitizmi Almanya da dahil olmak üzere tüm dünyada suç olarak kabul ettirmeyi başarmışlardır. Aynı zamanda tarih boyunca sürgünler, katliamlar gören bu toplum Siyonist siyaset çerçevesinde Filistinlilere zulmetmeye başlamıştır. Durmayan bir dizi işgaller gerçekleştirmiş ve Kudüs'e (Yeruşalayim) sahip olmuştur. Bölgede çözümsüzlük süreci halen devam etmekte, iki yılda bir yenilenen savaşlarla açılan yaralar her geçen gün daha da derinleşmektedir.

DİNİ YAPISI

Yazımızın bu kısmında Yahudileri bir etnik köken olma iddialarının ötesinde salt bir dinî yapı olarak ele alacağız. Bu hususta öncelikle Yahudiliğin kutsal metinleri üzerinde duracağız.

TEVRAT

Tanah (Yazılı Tevrat)

Yazılı Tevrat ilk olarak Yahudi Tanrısı Yahve tarafından Sina Ahdî sırasında Hz. Musa'ya gönderilen ve beş kısımdan oluşan Tora'yı kapsar. Ancak Peygam-

berler (Neviim) ve Kutsal Yazılar (Ketuvim) başta olmak üzere daha sonraki dönemde eklenen kitaplarla beraber 24 kitaplık bir külliyatı oluşturmuştur. Asıl dili İbranicedir. Yahudilerin diaspora yaşamları sırasında diğer toplumlardan etkilenmeleri sonucu Arapça, Süryanice, Latince,... gibi birçok dilde tercümeleri vardır.

Talmud (Sözlü Tevrat)

İnanışa göre Hz. Musa'ya Tanah'ın yanında sözlü bir de Tevrat gönderilmiştir. Bu Tevrat'ın amacı Tanah'ı açıklamak ve insanlar tarafından uygulanabilir hale getirmektir. Bu görüşü Rabbanî Yahudiler benimserken Karâiler kabul etmemektedir. Rabbanilere göre Sözlü Tevrat Hz. Musa'dan m.s. 200'lere kadar şifahî olarak aktarılmıştır. Daha sonraki süreçte ise Mişna ve Mişna'nın yorumlarını içeren iki ayrı Tevrat ortaya çıkmıştır(Kudüs ve Babil Talmudları).

Yahudilik, monoteizmi (tek tanrıcılık) benimsemesine rağmen inançtan çok pratiği vurgulayan bir dindir. Bu kuralların temelini ise "Sina Ahidleşmesi" sırasında gönderilen "On Emir" teşkil eder. Bu emirlerden ilk dört maddesi Tanrı ile birey arası ilişkileri

"Yeryüzündeki bütün halklar arasından yalnız sizi tanıdım. Bu yüzden suçlarınızı karşılıksız bırakmayacağım." (Amos 3:2)

incelerken diğer altı maddesi ise bireyler arası ilişkileri inceler. Bu maddeler şöyledir;

- 1- Benim önümde başka tanrıların olmayacak.
- 2- Hiçbir şeyin oyma heykelini veya resmini yapmayacaksın ve onlara tapmayacaksın.
- 3- Tanrı'nın ismini boşa/kötüye kullanmayacaksın.

- 4- Şabat gününe (cumartesi) riayet edeceksin.
- 5- Babana ve annene hürmet edeceksin.
- 6- ÖLDÜRMEYECEKSİN.
- 7- Zina etmeyeceksin.
- 8- ÇALMAYACAKSIN.
- 9- Komşuna karşı yalancı şahitlikte bulunmayacaksın.
- 10- Komşunun sahip olduğu hiçbir şeye göz dikmeyeceksin.

Biraz da Yahudilik dininin inanç anlayışından bahsetmek istiyorum. Bu din tarihi süreçte kesin ve değişmez inanç esasları ortaya koyamamıştır. Farklı dönemlerde farklı toplumların etkisiyle çeşitli inanç esasları(amentüler) ortaya atılmıştır. Hatta bu amentü önerilerinin birçoğu, Yahudi dini geleneğini, içinde buldukları inanç içinde erimekten kurtarmak amacıyla, onlara bir tepki ve cevap olarak öne sürülmüştür. Bunlardan ilki Roma İmparatorluğu döneminde yaşamış Filon'a aittir ve ağırlıklı olarak bir ve tek olan Tanrı anlayışı üzerinde durmuştur –dönemin politeist ve ateist anlayışlarına tepkidir. Bu 5 maddelik Yahudi amentüsü iddiası şu şekildedir:

- 1- Tanrı gerçek anlamda vardır ve mevcuttur.
- 2- Tanrı birdir.
- 3- Dünya (Tanrı tarafından) yaratılmıştır.
- 4- Yaratılmış dünya tektir.
- 5- Tanrı yaratılmışlar üzerinde inayetiyle takdirde bulunmaktadır.

Bir başka girişim ise 942 tarihinde hayatını kaybeden ve İslam kelimelerinden oldukça etkilenen Said el-Feyyumi'ye (Saadya Gaon) aittir. "Kitâbü'l-Emânât ve'l-î'tikâ-dât" adlı eserinde 9 tane inanç esasını ortaya koymuştur.

Bu girişimlerin en kapsamlı ve en meşhur olanı ise İbn Meymun'un İslam'a cevap verme düşüncesiyle ortaya attığı, aynı zamanda İslam amentüsüyle benzerlik gösteren şu 13 maddelik

prensiplerdir:

- 1- Yaratıcı Tanrı'nın varlığına iman.
- 2- Tanrı'nın birliğine iman.
- 3- Tanrı'nın cisimsiz (gayri cismani) olduğuna iman.
- 4- Tanrı'nın sonsuz olduğuna iman.
- 5- Tanrı'nın tapınmaya ve kuluğa layık tek varlık olduğuna iman.
- 6- Peygamberliğe iman.
- 7- Musa'nın gelmiş geçmiş bütün peygamberlerin en büyüğü olduğuna iman.
- 8- Tevrat'ın tamamının Tanrı tarafından Musa'ya verilmiş olduğuna iman.
- 9- Tevrat'ın (gerek yazılı gerek sözlü) sahih ve değişmez olduğuna iman.
- 10- Tanrı'nın insanların fiillerini önceden bildiğine iman.
- 11- Tanrı'nın Tevrat'a uyanları mükâfatlandıracağına, uymayanları cezalandıracağına iman.
- 12- Mesih'in mutlaka geleceğine iman.
- 13- Yeniden dirilmeye iman.

Yahudilik dini içerisinde tarih boyunca birçok farklı mezhep neşet etmiştir ve bazıları yuvarıdaki inanç esaslarını kabul ederken bazıları etmemektedir. Bazıları insanlara özgürlük tanırken bazıları onlara kesin ve değişmez bir dini yapı sunmuştur. Günümüzde de İsrail toplumunun içinde bu konuda tam bir bütünlük söz konusu değildir. Hatta devlet kuzeyde yaşayan bazı küçük mezheplere kendi öğretilerini yayabilecekleri eğitim kurumları açma imkânı sağlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da yaşayan bazı Yahudiler ise mezhepleri gereği İsrail Devleti'nin kurulmasını yanlış bulmakta ve Mesih'in gelip yeniden "Büyük Yahudi Krallığı" nı kurmasının engellendiğini düşünmektedir.

İBRANİCE

İbranice, Afro-Asyatik dillerin arasındadır. Diğer kardeş dilleri ise şunlardır: Arapça, Aramice, Amhari Dili(Etiyopya). Alfabesinde 22 temel sessiz harf bulundurulur ve sesli harfler çeşitli nokta ve çizgilerle belirtilir. Dil yapısı Arapça ile oldukça benzerdir. Kelimeler çoğunlukla üç harfli(bazen dört) köklerden türetilir ve farklı cinsiyetlere göre fiil çekimleri vardır. Aynı zamanda her kelime erkeklik ve/veya dişilik özelliği taşır. Alfabeti tarih boyunca birtakım değişikliklere şahit olmuştur. Bu değişimler gruplara ayrılmak istenirse şu şekilde ayrılır:

- 1- Antik Dönem İbrani Alfabesi,
- 2- Kare Yazı,
- 3- El yazısı,
- 4- Raşi,
- 5- Solitereo.

Yahudiler, Diaspora 'da Yidiş ve Ladino dillerini de kullanmışlardır. Bu dilin bizi daha çok ilgilendiren kısmı ise modern zamanlara gelirken 2000 yıldır konuşulmayan İbranice'nin tekrardan nasıl bir konuşma ve yazı dili haline getirildiğinin öyküsüdür.

Bir Başarı Öyküsü: İbranice ve Eliezer Ben Yehuda

İbranice, Yahudilerin yaşadığı sürgünlerin de etkisiyle yaklaşık 2000 yıldır dini metinlerden öteye gidemiyordu, aslında böyle bir çabanın varlığından da söz edilemezdi. Ancak bu süreç Haskala ile değişmeye başladı. Orta ve Doğu Avrupa'daki Yahudi aydınları dönemin özelliklerinden de faydalanarak seküler

eğitimde yer almaya ve getto sınırlarını aşmaya çalışıyordu. Bu çabalarını sürdürürken bir yandan da İbranice konusunda çalışmalara başladılar ve Yahudi toplumuna kendi dilleri İbranice'nin varlığını hatırlatma sürecine girdiler. Elbette bunun onlar için pek de kolay olduğu söylenemezdi. Nitekim insanlar bunun gerçekleşme ihtimali olduğunu pek düşünmüyorlardı. O durumu anlamak için Siyonizm'in kurucusu kabul edilen Teodor Herzl'in kurulacak olan İsrail Devleti'nin diliyle ilgili şu açıklamalarına bir göz atmakta fayda var:

"Ortak bir dil isteğimizin güçlükler getireceği ortaya atılabılır. Bir başkasıyla İbranice konuşarak anlaşamayız. Hangimizin İbranice ile bir tren bileti alacak kadar yeterli tanışıklığı var? Böyle bir şey yapılamaz. Buna rağmen zorluktan kolaylıkla kaçılabilir. Herkes, evindeki düşüncelerinin dilini koruyabilir."

Ancak 1881'de Çar İkinci Aleksander'ın öldürülmesinin ardından yerine oğlu Üçüncü Aleksander geçince Rusya'da Yahudilere yönelik katliamlar başlaması ve Avrupa'da antisemitik olayların artmasıyla Siyonizm hız kazanmış, bu da İbranice çalışmalarına bir ivme kazandırmıştır. Nitekim 1858'de Litvanya'da doğan Eliezer Ben Yehuda şu ifadeleri kullanacaktır:

"İsrail Ülkesi herkes için bir merkez olacaktır ve diasporada yaşayanlar, halklarının kendi ülkesinde oturduğunu, dillerinin ve edebiyatlarının orada olduğunu bileceklerdir. Dil de burada gelişecek, edebiyat çok sayıda yazarlar yetiştirecektir. Çünkü orada edebiyat ilgi duyanların takdirini kazanacak ve diğer edebiyatlarda olduğu gibi, onların ellerinde bir sanata dönüşecektir."

Eliezer Ben Yehuda, bu sözlerini Filistin topraklarına göç-

meden yalnızca birkaç yıl önce Paris'te söylemiştir. Bu sözleri ondaki bu inancın sağlamlığını göstermesi açısından önemlidir. Daha İsrail'e göç etmeden İbranice ile ilgili çalışmalarına başlamış, kulüpler kurmuştur. Her şeyden önemlisi de oğluna ilk önce İbranice öğretmiştir. Böylelikle oğlu İtamar Ben-Avi modern tarihte ana dili olarak İbranice öğrenen ilk Yahudi olarak tarihe geçecektir.

Nitekim Eliezer 1881 yılında eşi ve çocuğuyla Filistin topraklarına göç etmiş ve orada çalışmalarına devam etmiştir. İlk olarak bir okulda İbranice öğretmeye başlamış ve kısa bir süre sonra bu çabaları halkta karşılık bulmuştur. Kudüs'te duvarlara yazılan "Yahudi, İbranice konuş!" ifadesi o dönemin zihniyetini yansıtır niteliktedir. 1890'lı yıllara gelindiğinde ise halkın büyük bir kesiminin İbraniceyi öğrendiği görülür. 1903'te İbranice ilk küçük sözlük yayımlanmıştır. 1908'de ise İbranice ilk büyük sözlük olan Thesaurus Totius Hebrais (Tüm İbrani Dilinin Hazinesi) adındaki eseri yazmaya başlamıştır. Bu sözlük günümüzde halen önemli bir kaynak olarak kullanılmaktadır. Eliezer, yeni göçen Yahudilere İbranice öğretmek için çeşitli örgütler kurmuştur.

Tüm bunların neticesi olarak İbranice oldukça yaygınlaşmış ve daha bağımsız bir İsrail Devleti kurulmadan önce İngiliz Filistin'in iki resmi dili arasında gösterilmiştir. Ayrıca İsrail'in

günümüzde bile göç alan bir ülke olması nedeniyle Eliezer'in kurduğu bu kurslar hala faaliyetlerine devam etmektedir. Tüm bunlar ise bir toplumun inşasında dilin ne kadar önemli olduğuna delâlet eder. Yazımı Haskala sürecinde Rusya'da yazılan ve bir ölçüde günümüz İslam toplumlarının benzerlerini çıkarması gereken Yuda Leib Gordon'un şu şiiriyle bitirmek istiyorum:

"Uyan, halkım! Daha ne kadar uyuyacaksın?

Gece bitti, güneş ışıldıyor.

Uyan, gözlerini yukarı kaldır ve bak,

Zamanın ve yerin farkında ol."

KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

Aşağıda yazımız sırasında kullandığımız bazı kavramların ve terimlerin anlamlarını bulabilirsiniz:

Kohen: Harun soyundan gelen Yahudi din adamları sınıfına mensup kişi.

Aşkenaz Yahudileri: Avrupa Yahudileri.

Sefarad Yahudileri: Asya Yahudileri.

Getto: Bir kentin herhangi bir azınlıkça yerleşilen bölümüne verilen ad. Esasen Venedik'te bulunan baruthanenin olduğu getto Yahudiler için zorunlu ikametgah mahallesi olduğu için Avrupa'da büyük ölçüde Yahudilerle özdeşleşmiştir. Kökeni İbranicedir.

Diaspora: Herhangi bir ulusun

ana vatanlarından kopuk bir biçimde azınlık olarak yaşadıkları yer veya bu toplumun ayrılan kolu, kopuntu.

Antisemitizm: Aslen "Semitik-Sami" ırklara karşı olma düşüncesini ifade eder. Yani Araplar ve Yahudileri birlikte kapsar. Ancak dünyada Yahudi veya Siyonizm'e karşı olma durumu veya düşmanlığı manalarını kazanmıştır.

Mişna: Sözlü emirlerin kanun haline getirilmiş ilk halidir.

Yidiş: Aşkenaz kökenli Yahudilerin konuştuğu Almanca ve İbranice'nin sentezi bir dil.

Ladino: Sefarad Yahudilerinin konuştuğu İspanyolca-İbranice karışımı bir dil.

Yararlanılan Kaynaklar:

- 1- Salime Leyla GÜRKAN, Anahatlarıyla Yahudilik, İSAM Yayınları, İstanbul, 2014.
- 2- Herkül MİLLAS, Geçmişten Bugüne Yunanlılar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- 3- AYTAÇ, Bedrettin. "İbranice'nin Yeniden Doğuşu." Baskı. 10.02.2012 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/766/9697.pdf>
- 4- Şalom Dergisi Türkiye. "3000 yıldır süregelen bir dil: İBRANİCE." Web. 2015. <http://www.salom.com.tr/newsdetails.asp?id=88104>
- 5- KILINÇ, Taha. "Bir dil, bir adam, bir ideal, bir hayat." Yenişafak. Web. 08 Şubat 2017. (<http://www.yenisafak.com/yazarlar/tahakilinc/bir-dil-bir-adam-bir-ideal-bir-hayat-2036044>)
- 6- <https://www.turkcebilgi.com/%-C4%B0brance>

M.Halit YÜRÜK

Hırs sözlük anlamı olarak "Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku, arzu." anlamına gelir. İkinci ve yan anlamını ise "Öfke ve kızgınlık." olarak görürüz. Aslen Arapçadaki حِرْص kökünden gelir. TDK anlamlarında görüldüğü üzere Türkçede hırs kavramı sadece olumsuz manalara gelse de batılı dillerde daha kapsayıcı bir manaya sabittir. Örneğin İngilizcede 'ambitious' anlamına gelen hırs kelimesini sözlükte "Güç, şeref, şöhret veya zenginlik gibi bir başarı veya ayırım türüne yönelik ciddi bir arzu ve başarılması için çaba gösterme isteği.", "Arzulanan veya aranan nesne veya sonuç." ve "İş veya faaliyet arzusu; enerji." anlamlarıyla görürüz. Ancak yine dilimize hırs diye çevrilen 'greedy' kelimesi ise sözlüklerde "Servet veya birtakım mülkler için bencilce bir arzu ile isteme açgözlülükle düşünme." ya da "Yeme, içme veya bir ihtiyaç için güçlü bir arzu sahibi olma ve amacı için hiçbir şekilde taviz vermeme." anlamlarında görürüz. Kelimenin kökeninin de geldiği Arapçada ise birçok kelime hırs kelimesine karşılık gelebilmektedir. Örneğin جَشَع kelimesi hırs anlamına gelmekle beraber sözlükte "Kin ve şehvetli, açgözlülük ve şehvetle beslenmek" anlamıyla karşımıza çıkar. Ancak حِرْص kelimesi ise "Açgözlülük ve harcama korkusu, cimrilik." anlamlarına gelir. Yine dilimizde de tama olarak kullanılan طَمَع kelimesi "Bir şeylere sahip olmak, onu elinde bulundurmamak istemek" kullanılır. Arapça çok köklü bir dil olması hasebiyle bu kelimeler gibi Türkçedeki hırsa tekabül eden birçok farklı kelime daha mevcuttur. Bu iki dildeki sözcüklere bakarak hırsın hem olumlu hem de olumsuz manalara geldiğini görebiliriz.

Ülkemizde psikoloji bilimi genelde ailenin çocuğu

HIRS

nasıl yetiştirdiği, eşlerin birbirlerine davranışları gibi özel alanlarla sınırlı kaldığı ve kapsamlı konular ele alınmadığı için duygu, davranış ve karakter alanında da yeterli araştırma yapılmamıştır. Psikolojinin bize biraz geç intikal etmesi ve akademik anlamda psikolojinin rağbet görmemesi bunun nedenlerindedir. Bu sebeplerden ötürü kendine has binlerce özelliği bulunan ve batıdan neredeyse tamamen farklı bir aile sistemine sahip olan ülkemizin sorununu yabancı psikologların tezleri üzerinden açıklamaktayız. Her ne kadar yaratılış gereği insanların asli düşünme ve duygu sistemi aynı olsa da gerek çevrenin, gerek milletin, gerek daha birçok faktörün kişiliğin belirlenmesinde işlevi olduğu malum. Dolayısıyla kendi içimizden, kendi milletimizden de şiddet, hırs, özgüven gibi temel konuları işleyecek nitelikli insanlara ihtiyacımız var.

Avrupalı Psikologların Gözünden İnsan Gelişimi ve Karakter

Her ne kadar yazımızın temel konusu hırs olsa da, daha kapsamlı olan insan kişiliğini ve nasıl geliştiğini de kısaca incelememiz gerekir. Sonuçta hırs kişiliğin alt kümelerinden biridir. Ancak her kümede olduğu gibi birimin etkisi bütünü kapsar, topluluğun tamamını etkiler. İşte bazı duygular da bu yüzden özel olarak ve tek tek incelenmelidir.

İnsan gelişimi ve karakterin inşası üzerine birçok görüş ve teoriler olduğu açıktır. Freud gelişimi psikanaliz kuramı, Jung analitik psikoloji, Adler bireysel psikoloji ve kompleksler, Jean Piaget hayatı etkileyen birkaç büyük olayın sonuçlanması görüşü ile açıklamıştır. Psikolojinin de diğer bilimler gibi kümülatif bir bilim olduğunu düşünürsek zaman

geçtikçe, deneysellik arttıkça görüşlerin daha da tutarlı ve mantığa uygun olduğunu görmek mümkün. Örneğin psikolojinin babalarından Freud, insan kişiliğinin doğuştan var olduğunu ve ilerleyen süreçte sadece ortaya çıktığını söylüyor. Bebeklikten ölüme ister istemli ister istemsiz her hareket zihnin üç birimi olan id (bilinçaltı), ego (benlik) ve süper egodan biri (üst benlik) aracılığı ile gerçekleşir ve hiçbir hareket kaza ile olmaz. Bunun yanında hayatın neredeyse tamamını cinsellik parametresi üzerinden okuyan ve toplumun karakter üzerindeki etkisini hiçe sayan Freud'un teorisi bulunduğu zaman itibari ile önemli bir tez olsa da zaman içerisinde realitesini kaybettiği anlaşılıyor.

Freud'un talebesi olan Jung'un görüşleri hocasınıninkilerle benzerlik gösterse de birçok temel konuda da ayrılıklar mevcut. Örneğin Jung bilinçaltı, bilinçüstü kavramlarını çöpe atmazken hem onları daha kapsayıcı bir şekilde inceler hem de toplumun ve çevresel faktörleri onun kadar yabana atmaz. Ayrıca fiilerin sebeplerini Freud 'cinsel arzu ve isteğe' bağlarken, Jung bu kavramı daha da genişleterek 'libido (arzu, istek, enerjik ihtiyaç)' ile değerlendirir.

Üç temel kuramcıdan sonuncusu olan Adler ise Freud'un kuramına karşı çıkarak kendi kuramını geliştirir. Freud'un insanın davranışlarını doğuştan var olan içgüdülere bağlamasına karşı çıkar. Aynı zamanda Jung' a da karşı çıkar. Onun kuramındaki insan davranışlarının doğuştan var olan arketiplerle yönetildiği ilkesine de karşı, ortak bilinçdışı kavramına da sıcak bakmamıştır. İnsanın öncelikle toplumsal bir varlık olduğunu ve insanın toplumsal zorlanmalar tarafından güdülendiğini söyler. Adler'e göre insan doğduktan sonra insanlarla yoğun etkileşim, ilişki içerisine girer. Toplumsal etkinliklerde işbirliğine girer. Bu süreç içinde bencil ilgilerinin yerine, toplumun çıkarlarını koymaya başlar. Toplumsal eğilimin başta olduğu bir yaşam biçimini edinir. İnsan ilişkileri toplumsal ilişkiler içinde yaşayarak öğrenilir. Grupla yapılan, grup yaşantısının içine girmektir. İlişkilerden kendimizi soyutlarsak kişiliğimiz de gelişemez. İnsan kişiliği, çevresiyle girdiği ilişkiler sonucu gelişir. İnsanın toplumsal ilgisi de içinde doğduğu toplumun doğası tarafından belirleniyor. Aynı zamanda diğer insanlarla kurduğu ilişkiler onun toplumsallaşmasının belirleyicileri oluyor. Toplumsal ilgisi de bu yolla gelişiyor. İnsanın içinde doğduğu toplumun kurumları, toplumsal ilişkileri sonuç olarak insan kişiliğinin ve toplumsal ilginin gelişimine katkıda bulunuyor.

Davranışın ve kişiliğin toplumsal belirleyicileri olduğunu vurgulamıştır. 'Yaratıcı Benlik' kavramını ortaya atmıştır. Freud'un ego kavramına karşıt olarak Adler yaratıcı benlik kavramını ortaya koymuştur. Benlik kavramı, son derece kişiselleşmiş, organizmanın yaşantılarını anlamlı kılan ve onları açıklığa kavuşturan öznel bir sistemdir. (Bireyin kendisine özgü yaşam biçimlerine doyum sağlayacak yaşantılardır.) Benlik kavramı bireyin yaşamına anlam katabilmek, doyum sağlayabilmek

için arayış içindedir. Bu doyum dış dünyada arar ancak bulamazsa yaratma gücü vardır ve kendisi yaratır. Adler buna yaratıcı benlik demiştir. Her insan, kendi kişiliğinin ustası, yaratıcısıdır. Yaratıcı benlik kişiliği oluşturur. Jung'a göre ise kişisel bilinçdışı ve ortak bilinçdışı kişiliğimizin hangi yönlerinin ortaya çıkacağına rehberlik eder. Adler kişiliğin merkezine yaratıcı benliği koymuştur. Adler'e göre yaptığımız her şeyin bilincindeyizdir. Bilinçdışının etkisini en aza indirerek, bilinç düzeyini vurgulamıştır.

Kişiliğin kendine özgü, biricik oluşunu vurgulamıştır. Her insanın güdülerinin, psikolojik özelliklerinin, ilgilerinin, değerlerinin kendine özgü olduğunu savunmuştur. İnsanın tüm davranışları onu diğer bireylerden farklı kılar bu da her bireyin yaşam biçimini farklı olmasından kaynaklanır. Freud'un vurguladığı cinsel içgüdüleri en aza indirmiştir.

Adler'e göre insan cinsel değil, toplumsal bir varlıktır. İnsan cinsel ilgileri tarafından değil, toplumsal ilgileri tarafından güdülenir. Her insan yaratıcı benlik aracılığıyla kendine özgü bir yaşam biçimi geliştirmeye çalışır. Bireyin cinsel gereksinimlerine doyum bulmasının belirleyicisi de yine onun yaşam biçimidir. Adler'e göre kişiliğin merkezinde ' bilinç ' vardır. İnsan bilinçli bir varlıktır, davranışlarının nedeninin farkındadır. Aynı zamanda güçsüz yönlerinin, ulaşmak istediği amaçlarının da farkındadır. Bundan da öte birey, kendi benliğinin farkındadır ve kendi yaşamını planlayabilme gücüne sahiptir. Kendi davranışlarına kendisi rehberlik eder. Kendi benliğini gerçekleştirebilmek için de gücü vardır. Fictional Finalism kavramı ile Adler, insanın geçmiş yaşantılarından daha çok gelecekte bekledikleri tarafından güdülendiği görüşünü vurgular. Adler tüm canlıların davranışlarının amaçlar tarafından güdülendiği görüşünü vurgular. Amacımız olmazsa düşünemeyiz, duyamayız, algılayamayız. Öyleyse her insanın davranışlarını anlayabilmek için önce onun amaçlarını anlamamız gerekir.

Adler'in görüşlerinden bu kadar çok bahsetmemin nedeni onun tezinin günümüzün rekabetçi, kıyas üzerine kurulu durumuna daha çok uygun olması. Şüphesiz ki ekseriyetimiz gerek üniversite sınavlarında, gerek mesleki yükselmede kendimizi rakiplerimiz ve çevremiz üzerinden değerlendiriyor, ona göre konum alıyoruz. Eğer bir çalışma ortamında herkes tembel olsa terfi isteyen şahıs için çok az bir çalışma yeterli olacaktır. Ancak eğer ki rakipleriniz çok çalışkan ve zeki insanlar olursa şahsın onlardan daha çalışkan, daha azimli olması gerekir. Bu örnekte de gördüğümüz gibi insan doğası gereğince sadece kendi arzuları veya kendi kalıtsal özellikleri üzerine hareket etmez. Aksine kendini var olan sınıflara göre konumlandırır.

Aşağılık ve Üstünlük Kompleksleri

Yine Adler'in ortaya attığı iki temel kavram

üzerinden hırsı da değerlendirebiliriz. Başka bir deyiş ile aşırı hırs aşağılık ve üstünlük komplekslerinin iç içe meydana geldiğinden dolayı bu iki kavramı da incelemeliyiz. Aslında öne geçme isteği temelde hırs kadar normal olsa da aşırıya kaçtığı zaman tedavi edilmesi gereken iki kompleks olarak sonuçlanabilir.

Kendinize, hayata bakışınızda inşa etmemiz gereken bir zihinsel yapı vardır ancak bu yapıya çeşitli noktalardan tuğla takviyesi gelir, bu yapıyı sadece kendiniz oluşturamayabilirsiniz. Aileden gelen tuğlalar, toplumdaki gelen tuğlalar, yaşadığınız dönemin tuğlaları, kendi istekleriniz ve öğrenebildikleriniz ile eklediğiniz tuğlalar derken birçok elden doğrudan ya da dolaylı eklenen bu tuğlalar ile kaba taslak zihinsel bir yapıya ulaşırsınız. Yapının sağlamlığı, sağlıklı olup olmadığı, yıkılıp tekrar yapılması o tuğlaların içeriğiyle ilgilidir. Ailenizden gelen tuğlalarda farklı, kendi zihninizden eklediklerinizde farklı, dünyanın size yolladıklarında farklı ham maddeler olabilir.

Zihinsel yapı inşa etmek o kadar sancılı ve bitmeyen bir süreçtir ki ölene dek zihinsel mimarimiz üzerinde az ya da çok değişiklik yapmamız gerekir. Zihinsel değişiklikler sonucunda tecrübe edinmeye ya da bazı konularda farkındalık kazanmaya ihtiyaç duyarız ve genelde tamamlanmış bir yapıya erişemeyiz. Her zihinsel yapı, tıpkı somut yapılar gibi farklı bir manzaraya açılır. Kendinizi gördüğünüz, insanları gördüğünüz, dünyayı gördüğünüz sayısız pencerelerimizde göreceğimiz manzara zihinsel yapımızın kalitesiyle, bilincimizle, bilinçaltımızla bağlantılıdır. Bu manzaralara aşağılık ve üstünlük komplekslerini ele alarak bakacağım. Çünkü bu kompleksler aslında, küçük veya büyük, insanı, toplumu, normları, yöneticileri, cinsiyetleri, başarıyı, öğrencileri, psikolojiyi, yaşadığımız hayatı, dünyayı neredeyse her şeyi derinden etkileme ve şekillendirme gücüne sahip. Çünkü bu kompleksler aslında insanın dünyaya bakış açısının doğal bir sonucudur ve Adler teorisinde olduğu gibi bu bakışı da toplum yargıları sağladığı için bir bakımdan toplumun insan üzerindeki etkisinin olumsuz bir tezahürüdür.

Aşağılık kompleksi, Alfred Adler tarafından ortaya atılmış ve bireysel psikoloji alanında incelenmiş olan, kişinin bazı yönlerden kendini diğerlerinden aşağı hissetmesine neden olan psikolojik durumdur. Kendini ispat etme çabası temelli bu kompleks güçlü kazanımlara ya da güçlü asosyal davranışlara sebep olabilir. Bu kompleksin temel sebepleri ailevi baskılar, özgüven eksikliği, takıntılar, kültürel yozlaşma, toplumsal başarı algısı olsa da daha birçok alt başlık çıkarmanın mümkün olduğu, yoğun bir konudur.

Üstünlük kompleksi ise temelde çekirdeğini aşağılık kompleksinden alır. Kişinin aşağılık kompleksine bağlı olarak kendini diğer insanlardan daha üstün görme, yönetme çabasının sonucu oluşur ve üstün duruma geçme ya da hissetme isteği kendini kahraman ya da çok önemli biri gibi

görmeye sebep olur. Adler, bu insanların aile, geçmiş anılar gibi faktörlerle toplumun dışında kaldığını ve soyutlandığını söylemektedir ve görüldüğü gibi aşağılık kompleksiyle iç içedir.

Konu çocukluktan başlıyor. Çocukluğun yapı taşları ise, aile, toplum, toplumun yapısına göre cinsiyet ile oldukça ilintili. Çocuk doğduğu anda önce ailenin din, dil, ırk, cinsiyet, başarı, toplum, anne bakış açısı, baba bakış açısı tuzunda yoğunlaşır. Hayata dair birinci seviyeden tüm izlenimlerini, anne babasından aldığı bilgilerin tamamını aile kurumunun altında öğrenir. Aile bilinçli olduğu sürece çocuğun buradaki eğitimi de nitelikli olur. İnsan zihni gelişebilen, büyüyen bir yapı olduğu için kişinin hayatında aldığı tüm kararlarda bu sürecin etkisi vardır.

Her durumda bilinçsiz olan aileler, çocuklarına güzel bir zemin hazırlayamaz zihinsel yapı inşa etme sürecinde. Buradaki bilinç ile kast ettiğimiz öğrenim seviyesi değil. Kişilerin değerler bilinci, kendilerini yetiştirme durumlarıdır. Temeli bozuk bir yapı miras alan çocuklar aşağılık kompleksi, belki de akabinde üstünlük kompleksi yaşayabiliyor. Sonrasında oluşan amaçlar da doğal seyrine göre oluşmuyor. Adler'e göre bu amaçlar iyi bir aileye sahip olabilmek, ailemiz ile birlikte iyi bir yaşam sürbilmek ve iyi bir mesleğe ve meslek hayatına sahip olabilmek olmalıdır. Tüm bu hedeflerin normal bir şekilde seyretmesi ve gerçekleştirilmesi için birey, sosyal çevresi ile uyum içerisinde olmalıdır. Adler; nevrozların, psikozların ve bedensel rahatsızlığı olan kişilerin, topluma uyum sağlayamadıkları için bahsettiğimiz 3 ana hedefi gerçekleştiremediklerini ya da gerçekleştirmekte zorluk çektiğini ileri sürmektedir. Böylece bu kişilerin, başkaları tarafından aşağı görüldüğünü düşünmektedir. Ancak sadece bu üç ana hedefin gerçekleşmesi ile ilgili değil mesele.

Adler'e göre her insanın belirli bir konuda hissettiği bir aşağılık hissi vardır. Yaşadığımız geniş ve dar çevre, aşağılık kompleksinin hangi alanda ortaya çıkabileceği üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. İnsanlar kendini bu aşağılık kompleksinden kurtarmak için, onu bir şekilde psikolojik ya da biyolojik olarak ödünlemeye çalışır. Bu ödünlemeyi Adler şöyle örneklendirir: "Kişi görme duygusunu kaybettiği için, hissettiği aşağılık kompleksini başka bir duygusunu yani parmak uçlarının duyarlılığını geliştirerek ödünlemeye çalışabilir. Bu, biyolojik olarak bir ödünleme örneğidir." Psikolojik olarak ödünleme örneğini de Adler; toplumdaki kendini soyutlamak isteyen bir bireyin psikoza girerek, tamamen psikolojik olarak, ağır olması ile açıklamıştır.

Aşırı Hırs Sonucu Oluşan Olumsuz Sonuçlar

Hırs deyip geçmeyin. Hırs rüzgar gibidir. Aşırı olursa geminin yelkenlerini parçalar, mahveder. Ancak hiç olmadığı zaman da gemi olduğu yerde

kalakalır, kıpırdıyamaz. -Voltaire-

Hırs enerji ve kararlılık gerektirir. Ancak bu noktada bir hedefin de olması gerekir. Hedefi olup da enerjisi olmayan insanlar, bir kanepeye uzanıp 'bir gün daha iyi bir fare kapanı yapacağım' diye hayal kuranlardır. Enerjisi olup, hedefi olmayan insanlar ise bir projeden diğerine atlarken, dağılıp giderler. -Dean Simonton-

Voltaire'in sözünde de olduğu gibi hırs her insanda başarı için var olması gereken ancak aşırı bulunması durumunda insanı, çevresini ve hatta toplumunu olumsuz etkiler, sonuçları ile adeta içten içe paramparça eder. İnsan hayatı rekabetler üzerinden gördüğü zaman akabinde de sürekli bir rekabet arayışına, tatminsizliğe gider. Hatta tek başına tedavisi mümkün olmayan depresif psikoz diye tabir edilen sürekli bunalım ve mutsuzluğa kadar gidebilir. İki temel örnekle bu olumsuz sonuçları okuyucu için netleştirmeye çalışacağım. Hayatımızdan bu ve bunlar gibi daha birçok olumsuz örnek getirebiliriz.

Bunlardan birincisi, hırs insan zihninin başarıya adeta kilitlemesini sağlar. Bunun sonucunda insan sonuca dair diğer opsiyonları düşünmez, düşünmek istemez. Ve fiil sonucunda gelebilecek olası bir başarısızlık durumunda insan şoka girer, hiç beklemediği bu durum karşısında şaşırır ve bazen de hayatının geri kalanına olması gerektiği gibi devam edemez. Ne yazık ki bunun sonucunu birçok yerde intihar olarak bile görebiliriz. Bu noktada birkaç misal vermeden geçemeyeceğim. Bu bahsettiğimiz durumu genelde dünya üzerinde aşırı rekabetçi öğrenim ortamlarının olduğu ve gelişmemiş veya gelişme düzeyini halka orantılı bir şekilde sağlayamamış ülkelerde görebiliriz. Bu ülkelerden biri de Hindistan. Yılda ortalama her saat başına 15-23 yaş arasında bir gencin intihar ederek hayatını sonlandırdığı Hindistan'da üniversite sınavı ve eğitim sistemi dünya üzerindeki diğer ülkelere kıyasla en zorları olarak kabul edilmektedir. Kast sisteminin halen halkın içinde etkisini sürdürdüğü Hindistan'da gelir seviyesi ortalama altında olan yüz milyonlarca öğrencinin daha iyi bir yaşam için tek çıkış noktası üniversite ve diplomalı bir hayat oluyor haliyle. Daha önceden de bahsettiğimiz gibi bu sonuca tamamen kilitlenen insan diğer sonuçları hesap etmiyor ve başarısızlık sonucunda da fakir bir hayattansa hayatını sonlandırmayı seçebiliyor.

Aşırı hırsın getirdiği başarı kompleksi insanı bir süreden sonra gerek ahlak gerekse etik diye tabir edebileceğimiz çizgiyi aşmaya zorluyor. Ve ne yazık ki insanlar bu başarı(!) yolunda sosyal hayatın en temel unsuru olan sevgilerini ucuz sıfatlar ve nesnelere uğruna satmaktan, arkadaşlarından ve ailelerinden bile vazgeçmekten çekinmiyorlar. Bunun sonucunda insanlar başarıya ulaşsa bile ayaklarının altına alarak çiğnedikleri diğer şahıslar yukarıda verdiğimiz örnekte olduğu gibi sefil sonuçlara katlanmaya mecbur kalıyorlar. Yani aslında aşırı hırsları sonucu çevrelerini, duygularını bir kenara

bırakan bu şahıslar binlerce direktan meydana gelen bir tavan gibi düşünebileceğimiz toplumsal ahlakın bir direğini de kendileri havaya uçurarak toplumun yozlaşmasına da katkı sağlamış oluyorlar. Tarihe baktığımızda ise devasa toplumların yıkılışlarının her daim ahlaki yozlaşma ile başladığını görürüz. Burada şöyle bir noktaya da parmak basmalıyız. İlk örnekte nasıl Hindistanlı gençlerin bu sıkıntılı sonuca sistemin de sebebiyet vermesiyle ulaştığını görüyorsak, kısa zaman içinde dünya ülkelerinin hemen hepsine yayılmış kapitalizm ve maddiyatçı sistemin de bizi ikinci örnekteki gibi bir hırsa ittiğini görürüz. Ezmek ya da ezilmek üzerine kurulu günümüz yaşantımız da bizi ahlaki olarak çöküntüye sürüklüyor maalesef.

Hırsın Açmazı

Ohio State University'den antropolog Peter Demerath, normal müfredatlarının dışında çok sayıda ders alan, derslerden sonra sportif faaliyetlere katılan ve bunlarla yetinmeyip boş zamanlarında çalışan 600 öğrenci üzerinde bir araştırma yürüttü.

Bunların yüzde 70'i arada sırada veya devamlı stres içinde olduklarını itiraf ettiler. Demerath karşılaştığı ilginç vakalardan birini şöyle anlatıyor: "Çocuklardan birine, ailesinin bu çalışma temposunu nasıl karşıladıklarını sordum. Çocuk evde geçirdiği zamanın çok kısa olduğunu ve bu nedenle ailesiyle konuşmaya fırsat bulamadığını söyledi." Antropologlar, psikologlar ve diğer uzmanlar bu konuya daha yakından eğilerek, hırsın köklerini ailede, kültürde, cinsiyet farkında ve diğer faktörlerde arıyor. Lowe, "Prestij peşinde koşmak son derece insani bir tutumdur. Yalnızca karnını doyurmak ve barınmak yeterli gelmez. İnsanlar daha fazlasını ister" diyor.

Konumuz buraya gelmişken Maslow'un "ihtiyaçlar hiyerarşisi" kuramına da değinmeden geçemeyiz. Maslow teorisi veya ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisi, ABD'li psikolog Abraham Maslow tarafından 1943 yılında yayınlanmış bir çalışmada ortaya atılmış ve sonrasında geliştirilmiş bir insan psikolojisi teorisidir.

Maslow teorisi, insanların belirli kategorilerdeki ihtiyaçlarını karşılamalarıyla, kendi içlerinde bir hiyerarşi oluşturan daha 'üst ihtiyaçları' tatmin etme arayışına girdiklerini ve bireyin kişilik gelişiminin, o an için baskın olan ihtiyaç kategorisinin niteliği tarafından belirlendiğini söz konusu etmektedir. Maslow'un kişilik kategorileri kendi aralarında bir dizilim oluştururlar ve her ihtiyaç kategorisine bir kişilik gelişme düzeyi karşılık gelir. Birey, bir kategorideki ihtiyaçları tam olarak gidermeden bir üst düzeydeki ihtiyaç kategorisine, dolayısıyla kişilik gelişme düzeyine geçemez. Maslow'a göre birey için o an baskın olan gereksinimler hangi kategoriye ait gereksinimler ise, diğer deyişle günlük etkinlikleri ağırlıklı olarak hangi gereksinimleri doyurmaya yöneliyorsa, kişilik gelişmişlik düzeyi de onun istencinden ya da seçiminden bağımsız

olarak bu gereksinim kategorisine karşılık gelen düzeyde bulunacaktır. Belirli bir kategorideki gereksinimler tam olarak karşılanmadan kişi bir üst düzeydeki kategorinin gereksinimlerini algılamaz, böyle gereksinimleri yoktur. Örnek olarak günlük olarak karnını doyurabilen fakat güvenlik içinde bulunmayan, kendini süreklilik olarak olası bir tehdit altında algılayan bir insanın, dünya görüşünü geliştirmek için kitap okumak gibi bir gereksinimi yoktur. Belirli bir gereksinim kategorisindeki gereksinimlerin karşılanması durumunda kişi, bir üst kategorideki gereksinimleri karşılamaya yönelecektir. Bu durum kişilik gelişme düzeyini de bir üst düzeye sürükleyecektir.

Maslow'un geliştirdiği bu kuramı genel bir kalıp olarak görmek daha uygun olacaktır. Maslow da ortalama bir kişinin fizyolojik ihtiyaçlarının % 85 ini, güvenlik ihtiyaçlarının % 70 ini, sosyal ihtiyaçlarının % 50 sini, saygı görme ihtiyaçlarının % 40 ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarının % 10 unu tatmin etmiş olabileceğini ileri sürmüştür. Maslow, güdülerini mertebeli bir yapı içinde görür ve insanların alt basamaktaki gereksinimleri giderilir giderilmez üst basamaktakileri doyurmaya yöneleceğini kabul eder. Bu basamaklar şunlardır:

1. Fizyolojik ihtiyaçlar: İnsanın biyolojik olarak yaşamını sürdürebilmesi için gerekli açlık, susuzluk, barınma, neslin devamı gibi ihtiyaçlar bu kategoridedir.

2. Güvenlik ihtiyaçları: İnsanların sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı sosyal çevresi, sosyal güvenlik kuruluşları ve devleti bu kategoride değerlendirmek gerekir. Kendini güven ve emniyet içinde ve tehlikeden uzak hissetmek, vs bu kategoriye aittir.

3. Ait olma ve sevgi ihtiyaçları: Fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları karşılanan insan bir gruba ait olma ve sevilme ihtiyacı duyar. İnsan bu ihtiyacı karşılayabileceği bir grup bulur ve onların içinde yaşar. İşyerlerindeki çay partileri, piknik ve yemek gibi etkinlikleri bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Başkaları ile ilişki kurmak, kabul edilmek ve bir yere ait olmak, vs. burada yer alır.

4. Değer (Saygı / Statü) ihtiyaçları: Bundan önceki kategorilerdeki ihtiyaçları karşılanan insan artık üyesi olduğu grupta saygı görmek ve değer verilmek isteyecektir. Başarısı ve hizmetleri başkaları tarafından takdirle karşılanan, saygı duyulan insan kendine güven duyacaktır. Örnek olarak saygınlık, başarı, yeterli olmak ve başkalarının benimsenip tanınmak, vs. verilebilir.

5. Kendini gerçekleştirme ihtiyaçları: Birey yukarıda belirtilen kategorilerdeki ihtiyaçlarını karşılamasına rağmen hala kendini bilgi, beceri ve yetenekleriyle tam olarak ortaya koyamadığını düşünüyorsa, içinde bir boşluk hissedecek ve bunu gidermeye çalışacaktır. Burada bireyin yaptığı işin zirvesine çıkma, örnek (ideal) olma niteliğine, yani bir örnek insan, bilge kişi konumuna erişme hali

söz konusudur. Buna "kendini tamamlama, kendini gerçekleştirme" adı verilmektedir. Örnek: Kişinin amacını gerçekleştirme ve potansiyelini ortaya çıkarması, kişisel tatmin, kişisel başarı, bilimsel buluşlar, vs.

Bunu somut bir örnekle açıklayacak olursak, alt düzeyde bir ekmekle karnını doyurmak temel gereksinim iken, bu gereksinim yerini üst düzeyde dengeli bir beslenme alışkanlığına bırakır. Üst düzeydeki gereksinimin mutlak değeri (en azından parasal karşılığı) alt düzeydekine göre daha büyüktür. Buna karşın, üst düzeydeki temel fizyolojik gereksinimlerin toplam gereksinimler içerisindeki payı, yani görece önemi, alt düzeydeki temel fizyolojik gereksinimlerin önemine göre çok daha düşüktür.

Burada iki noktaya dikkat çekmek gerekiyor: Birincisi, bireysel gelişim ile maddi refah düzeyi birbirine karıştırılmamalıdır. Maddi refah, bireysel gelişimin bir ölçütü değildir. Burada sözü edilen bireysel gelişim, "yaşam kalitesi" ve "insani değerler" açısından gelişmiş olma ile ilişkilidir. İkincisi, "bireysel gelişim-gereksinim" ilişkisi, doğrusal değildir. "Beklentiler" ve "kişilik özellikleri" sonucu, her bireyin "bireysel gelişim-gereksinim"leri birbirlerinden çok farklı eğriler halini alabilir.

Aile ve Kültürün Rolü

Hırsın derecesini belirleyen iki önemli etmeden biri sizi üreten aile, diğeri de ailenizi yaratan kültürdür. Pek çok psikolog, çocukları için iddialı fakat gerçekçi hedefler koyan ailelerin, başarıları alkışlayarak, hataları hoş görerek kendine güvenen çocuklar yetiştireceğine inanıyor. Ailelerin kontrol edemediği, ancak çocukların yetiştirilmesinde çok önemli bir rol oynayan bir diğer faktör de çocukların içinde doğdukları koşullardır. Zenginliğin ve yoksulluğun insanlarda hedefe ulaşma arzusu üzerinde nasıl bir etki yaratacağını tahmin etmek zordur. Genel olarak bu konuda yapılan çalışmalar, hırslı insan oranının en yüksek olduğu kesimin orta sınıfın üst tabakası olduğunu gösteriyor. Bunun, bu sınıftaki insanlarda endişe düzeyinin çok yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülüyor.

Antropologlar hırsı ölçerken aileleri 4 kategoriye bölerler:

1. Yoksullar
2. Mücadeleyi bırakmayıp, ayakta kalmayı başaranlar
3. Üst orta sınıf
4. Zenginler

İlk iki sınıfa dâhil olanlar için hırs lükstür. Zenginler için ise hırsa gerek yoktur. Üst orta sınıf ekonomik olarak güvende olmakla birlikte bu güvenceyi yitirme korkusuyla kendilerini sağlama almak isterler. Dolayısıyla ellerindeki olanakları artırma çabasına girerler. "Buna statü endişesi diyoruz" diye konuşan antropolog Lowe, "Bu sınıfta doğanların pek çoğunda bu hırs ilk başlarda olmasa bile sonradan olur" diyor.

B.Selim ALİREİSOĞLU

DRİNA'DA BİR KÖPRÜ

Balkanlarda seyahat edenlerin gözlerine ilk takılanlar derin uçurumlar, bu uçurumların aralarından akan nehirler ve tepelerine kadar ağaçlarla dolu dağlar olur. Balkanlarda seyahat etmek zaten başlı başına zordur. Çünkü gideceğiniz yere asla düz bir rota izleyerek gitmezsiniz. Nehirler, dağlar ve uçurumlar geçmek gerekir balkanlarda seyahat ederken. Ancak bu yolculuklar insana asla sıkıcı gelmez çünkü biraz biliyorsa insan düşünmeyi ve hayal kurmayı; o dağlarda, uçurum kenarlarında ve ovalarda kendini çağıran birçok şey bulur: Acaba insanlar bu ırmakları nasıl geçtiler? Sonra muazzam bir ordunun bu dağları aşma sahnesi canlanır gözlerinin önünde. Sonra tek yönü olan trenlerin niçin böyle olduklarını ve niçin gün boyunca hiç tren görmediğini sorgular.

“Coğrafya kaderdir.” der İbn-i Haldun. Coğrafya toplumların oluşmasında etkili olmuştur. Balkanlarda insanlar bazen derin olmayan bir ırmağın birleştirdiği bazen ise aralarına sel suları giren şehirler gibidirler. Balkanların tarihsel serüvenine baktığımızda şunu görürüz: Balkanlar çoğunlukla bir kültürden diğer kültüre, bir dinden diğer dine ve bir devletin sınırlarında diğer devletin sınırlarına geçiş noktası olagelmıştır.

Köprüler farklı insanların bir araya geldikleri yerlerdir aslında. Farklı amaçları ve farklı yaşam biçimleri olan insanların...Aynısı Balkanlar için de geçerlidir. İnsanların aralarını açanlar da olmuştur tıpkı insanlar arasındaki bağları kuvvetlendirenler olduğu gibi. İnsanların birbirlerine ulaşabilmeleri için bir çok köprü yapıldı. Gözle görüleni var görülmeyeni de. Mostar'da şehrin Hristiyan yakası ile Müslüman yakasını birleştiren köprü gibi. Mostar şehri de ismini bu köprüden almaktadır. Boşnakça'da Mostar köprülü şehir demektir.

Bosna Hersek Cumhuriyeti'nin Sırp Kantonu'nda şu sıralarda pek de ismi duyulmayan bir şehir var: Vişegrad. Tarihi boyunca bir yönetim merkezi olmamıştır Vişegrad ama Bosna ve Sırbistan'da olanlardan ziyadesiyle etkilenmiştir. Vişegrad kasabası özelinde Bosna ve Sırbistan'da yaşananlar ise İvo Andriç'in Nobel ödüllü romanı Drina Köprüsü'ne konu olmuştur.

Vişegrad'ın iki yakasını birleştirecek bir köprü yapma fikri ilk olarak kimin aklına geldiği bilinmez ama bunu gerçekleştiren kişi birçok insan tarafından bilinir. Kendisi Vişegrad'dan İstanbul'a devşirme olarak götürülen, Müslümanların dindaşları Sırp'ların soydaşları bildiği Osmanlı Devleti'nde gelinecek en yüksek mevkiye gelen Sokullu Mehmet Paşa'dır. Doğduğu topraklara olan vefa borcunu böylelikle ödemek istemiştir.

Halk köprünün yapımı sırasında bazen köprünün asla yapılamayacağını düşünse de köprü başarıyla inşa edilir. Tabi belli bir süre sonra köprü kanıksanacak ve sanki hep orada olduğu düşünölmeye başlanacaktır. Köprünün hemen yanı başına kaşla göz arasında bir de han yaptırılır. Böylelikle han ve köprü vezirin vakfiyesi olarak kullanıma açılır. Vezir çok geçmeden vefat etti ancak bu haber Vişegrad'a bir söylenti şeklinde ulaştı. Köprü ve han orada var oldukça vezir de yaşamaya devam edecekti.

Köprünün yapılışından bir yüzyıl sonra Macaristan'da yaşanan bazı olaylar Vişegrad'ı doğal olarak etkiledi. Macaristan'daki Osmanlı hakimiyeti sona ermişti ve birçok Bosnalı bey de bu savaşta Macaristan'daki topraklarını korurlarken şehit düşmüştü. Aynı zamanda hanın giderlerinin karşılandığı vakıflar da Macaristan'da idi. Vakıflar

imparatorluğun dışında kalınca hanın işlemesi mümkün olamadı ve bir süre sonra virane bir yapıya dönüştü. Köprü ise azametinde hiçbir şey kaybetmeden orada durmaya devam etti.

Vişegrad'da eskiden Drina ve Rvaz nehirlerinin taşmalarıyla seller görülürmüş ve sel durumlarında şehrin alt kısımlarında yaşayan insanlar üst taraftaki tanıdıklarına giderlermiş. Şehrin ileri gelenleri ise bir evde toplanıp sanki sel yokmuş gibi hasbihal ederlermiş. Bu onların sele karşı meydan okuması imiş aslında. Bu Vişegradlıların hayat felsefesiydi ve genellikle onlar dışında kimse tarafından da anlaşılmazdı: Hayat bir mucize gibidir. Tıpkı Drina'nın üzerindeki köprü gibi.

1800'lü yılların başlarında Sırbistan'da Osmanlı Devleti'ne karşı bir isyan başladı. İsyan çok hızlı yayıldı ve Vişegrad da bunda etkilendi. Ve ilk defa Drina'da köprünün üzerine nöbetçiler dikildi ve şüpheli bulunanlar cezalandırılmaya başlandı.

Kara Corc'un isyanından 70 sene kadar sonra Sırbistan'da yine bir savaş oldu. Bu savaştan sonra kasabayı Avusturyalıların işgal edeceğine dair söylentiler yayıldı. Sonunda Avusturya ile bir savaş yapılmadan Sultan ve Arşidük'ün anlaşmasıyla Bosna Avusturya nüfuzuna bırakıldı. Ancak Bosna hala resmen Osmanlı toprağı sayılıyordu. Bu işgale direnenler oldu ama bazen insanların kaderleri insanlardan çok daha uzaklarda çiziliyordu.

Romanda işgalden sonra öne çıkan bir karakter var: Ali Hoca Mütevellî. Ailesi uzun yıllar önce

Sokullu'nun vakıflarının mütevellîliğini yaptığı için bu lakabı almıştır. Ancak zaman geçtikçe ailesi güç kaybetmiş ve servetleri de hatırı sayılır derecede azalmıştır. Yazar İvo Andriç kitabın işgalden sonrasını anlatan kısmında (ki kitabın büyük bir kısmı) Ali Hoca üzerinden Vişegrad'da, Bosna'da ve hatta imparatorlukta olanları anlatıyor. Zaten kitabın sonunda olanlar da imparatorluğun düştüğü durumu iyi bir şekilde özetliyor.

Yazardan ve kitaptaki anlatım tarzından bahsedecek olursak: İvo Andriç 1892 yılında Travnik yakınlarında doğmuş. Babası vefat edince annesi ile birlikte Vişegrad'a teyzelerinin yanına taşınmış. Romanı yazmasında bu taşınmanın büyük önemi var. Anlatacağı olayların kökenlerini burada öğrenmeye başlamış. Onun da gençliği devrimci ve milliyetçi düşüncelerle geçmiş. 1924 yılından sonra Yugoslavya Dışişleri'nde çeşitli görevlerde bulunmuş. 1941'de Nazi Almanyası Yugoslavya'yı işgal ettikten sonra savaş boyunca inzivaya çekilmiş ve Drina Köprüsü romanını yazmıştır. Bu eser onun uluslararası bir üne kavuşmasını sağlamıştır. 1961 yılında Nobel Edebiyat ödülünü almış. 1975'te Belgrad'da hayata gözlerini yummuştur.

Kitabı gerçekçi bir üslup ile kurgulamaya çalışmış. Bu açıdan İvo Andriç'in eseri ne mutlak bir zulüm ne de müthiş bir uyum hikayesidir. İnsanların; devletlerin, otoritelerin, savaşların ve kültürlerin ötesinde yaşadıklarının hikayesidir Drina Köprüsü.

İMAM-I GAZÂLİ

Tam adı Ebu Hamid Muhammed bin Muhammed bin Ahmed Gazâli, 1058'de Horasan'ın Tûs kentinde dünyaya gelmiştir. Bilgisi az, ihlâsı çok olan fakir babası, son günlerinde İmamı Gazali ve kardeşini vefalı bir dostu olan bir âlime emanet etmiş. Bir müddet bu âlimin himayesinde kalan iki kardeş imamın maddi durumu sebebiyle yanından ayrılmak zorunda kalmışlar. Âlimden bir medreseye kaydolma tavsiyesi alan iki kardeş bir medreseye kaydolup ilim tahsil etmeye başlamışlar.

Gazâli talebelik döneminde Tûs'tan uzaklaşmaya başlar. Cûrcan'da bulunan meşhur âlim Cüneyni'yi ziyaret edip ilminden istifade etti. İlim hakkında tespit ettiği belgelerin kaybolmasıyla sonuçlanan bir hadise sonrasında Gazâli kitaplara güvenmeyi değil, bütün ilmini hafızasına kazımayaya amaçlar. Bu hedefi ve azmi sayesinde yaşadığı devir ve çevrenin tek âlim olmaya namzet hâle gelen Gazâli, Bağdat'a, Nizamiye Medresesine gelir. Meşhur vezir Nizamülmülk'ün dikkatini çekip Nizamiye Medresesinin başmüdürlüğüne atanarak en yüksek makama ulaşır. Başarılı dört yıllık başmüdürlük dönemi sırasında kendisini gölgede bırakacak başka bir âlim yoktur. Devlet büyükleri tarafından görülen saygı son derece büyüktür. Makam ve itibarın böyle olduğu bir noktada, İmamı Gazâli'de müthiş bir değişiklik meydana gelir. Herkesin imrenerek baktığı o hâlini aldatici ve boş olarak görmeye başlar. Böyle hürmet ve mevkilerden tatmin olmayıp içine kapanarak tefekküre başlar. Böylece 4 yıldır devam eden saygın başmüdürlük görevinden istifa edip Şam'a doğru yola çıkar.

Şam'a vardikten kısa bir süre sonra şehrin ünlü Emeviye Cami'sinin geniş minaresi içinde inzivaya çekilir ve bu inziva tam 11 yıl sürer. Bu inzivada Gazâli, tefekküre dalmış ve insanoğlunun hâlini, dünya nimetlerinin faniliğini, insanı gerçeğin tatmin etmesi gereğini açıkça anlamıştır. İşte burada gerçek anlamıyla mürşid Gazâli meydana gelmiş-

fir. Nitekim şöhretli başmüdürlük günlerini anlatırken dünyevi âlâkaların içine daldığını; okutup öğretirken de âhiret için ehemmiyetsiz ve faydasız şeylerle uğraştığını söylüyor. Allah rızası için değil de makam ve mevki için çalıştığını frsk ettiğini söyleyen Gazâli, uçurumun kenarına geldiğini ve bu durumu düzeltmek için harekete geçmezse ateşe yuvarlanacağına kanaat getirdiğini söylüyor.

Böyle bir ruh inkılâbını ömrünün yarısından sonra geçiren İmamı Muhammed, dünya nimetlerine kısmen de olsa bakan eski Gazâli'yi terk ederek sadece âhiret hayatı için çalışan yeni Gazâli'ye geçer. Nitekim inzivadan sonra kendi memleketi olan Tûs'a dönüşünde, evinin iki yanına ik tane de âhiret evi mânâsında ek bina inşa ettirmiştir. İçlerinde ilmin tahsil edildiği bu dersanelere nöbetleşe giriyor, burada ömrünün son günlerini yaşarken, hem Şâfiî fıkhi, hem de ehli sünnet tasavvufu konusunda bilgiler verip, feyiz ve ilhamlara vesile olmuştur.

Öyle ki Hazretî Gazâli, ömrü azizinin son günlerini, hem Şâfiî fıkhi, hem de tasavvuf yönünden en verimli şekile yaşadı. Nitekim son anlarını nasıl yaşadığı anlatılırken şu ibretli hatıra naklediliyor: "Gazâli, son pazartesi gecesinde yine epeyce tasavvuf ve fıkıh dersi ile meşgul oldu. Sabah, namazını kıldı. Sonra hazırladığı kefenini istedi. Hemen getirdiler. Kefeni öpüp başına koydu, yüzüne sürdü ve dedi ki: "Ey benim Rabbim ve Mâlikim, emrin başım gözüm üstüne olsun." Çevresindekiler ağlaşmaya başladılar ama onda bir korku ve telaş yoktu. Kibleye karşı dönüp uzandı. birşeyler okuyordu. Bir de baktılar ki Hakkın rahmetine kavuşmuş. Ehli sünnete yaptığı büyük hizmetlerden dolayı Hüccetü'l-İslam lakabıyla tanıdığımız, 11. yüzyılın yıldızı İmamı Gazâli, sessiz, sedasız, ruhlar âlemine göçmüştü.

ESERLERİ:

Yaşadığı yüzyıl siyasi bakımdan

çalkantılı, fakat ilmî ve dinî hayat bakımından İslam dünyasının ve hatta o günkü dünyanın en parlak dönemini teşkil eder. Ayrıca Gazâli, yalnız döneminin değil, bütün İslam düşüncesi tarihinin en önde gelen düşünürlerinden dir. İslam âlemi için yaptığı çalışmalar, Hüccetü'l-İslam ve Zeyneddin lakabını almasına sebep oldu. Fıkıhta Şafii, Kelâmda Eş'ariyye ekolünü benimsemiş olan Gazâli ömrü azizinin sonlarını tasavvufi bir hayat içinde geçirdi.

Gazâli, Kelâmcılar, Sûfiyye, Bâtinîler ve özellikle yunan kaynaklı felsefe dahil, devrin bütün düşünce şekillerini tahlil ve tenkitten geçirdi. Bu sebep beş yüzü aşkın eser yazmıştır. Bunlardan bazıları:

İhyâ'ü-ULûmî'd Din: Şam'da inzivada bulunduğu sırada yazdığı, inanç, ibadet ve tasavvufa dair konuları içine alır.

El-Munkız'u-mine'd-Dalâl: Düşünce hayatı ve kendisinin geçirdiği ruhâmanevi merhaleleri anlattığı eseridir. Bu eser değeri bakımından Augustin'in "Metod Üzerine Konuşma" ve Rousseau'nun "İtiraf"ına benzetilir.

Mekâsıdul-Felâsife: Felsefenin mahiyetini filozofların delillerini sergiler. Daha sonra tenkit edeceği İslâm meşşâi(Aristocu) felsefenin güzel bir tanıtımı mahiyetindedir.

Mîyâru'l-İlm ve Mihakkü'n-Nazarı: Bu iki eser, klâsik mantığın temel problemini sergiler ve mantığın öneminden bahseder.

El-İktisad fi'l İtikad, İlamu'l-Avânan İlmî'l-Kelâm, Mizânu'l-Âmel, Mişkâtul-Envâr, Cevâhıru'l-Kurân, Er-Risâletül-Ledunniyye Faysalut-Tefrika, Kimyayı Saadet, Mearicül-Kuds, El-Mustafa: Bu eserlerinde ise Kelâm, tasavvuf ve ahlâka dairdir. Gazâli, sözü geçen eserleriyle İslam inanç ve düşünce hayatının günümüze kadar gelen meselelerinin hemen hepsiyle ilgilendiğini göstermektedir.

ihtimali barındıran çekirdek aile ,ülkemizin aile yapısı, toplumumuza zarar vermektedir ve tabi ki istisnalar kaideyi bozamaz.

Ailemize daha fazla zaman ayırmalıyız, aile içinde olan her türlü husumeti bitirmeliyiz. Eski Türk toplumlarında da görülen çekirdek aile yapısını düzeltmeli her şeyin sevgi, saygı, himaye, hoşgörü gibi kavramlar çerçevesinde gelişmesine olanak sağlamalıyız. Çünkü mensubu olduğumuz en güçlü kurum ailedir.

Ülkemizin gençlerinin psikolojisini anlamak için yaptığım sıradaki incelemeye başlamadan önce psikoloji nedir onu anlayalım isterseniz. Psikoloji kelime anlamı olarak Yunanca "psyche" kelimesi ve "-logy" ekinin birleşiminden oluşur. Ruh ve akıl bilimi anlamına gelir. İnsanın davranışlarını ve aklını inceleyen bilim dalıdır. Psikoloji insanların dünyaya bakışını ve algılayışını, çevresinde gelişen olaylara verdiği tepkileri inceler. Psikoloji en eski bilim dallarından biridir çünkü insanı, ruhunu ve aklını inceler. Örneğin yolda yürürken karşılaştığımız bir insanın bize garip davranmasının ardından bunu sorgulayıp, bundan çıkarımı yapmaktır. Yahut sebebini bilmediğimiz sorunların aslında bil, inçaltımızda yatan bilincimizden gizlenmiş bilgilerden kaynaklı olduğu sonucuna varmamızı ardından bunu serbest çağrışım gibi türlü yöntemlerle ortaya çıkarılması psikoloji sayesinde gerçekleşen bir olaydır.

Ülkemizin Gençlerinin Psikolojik İncelemesi

Başlangıç olarak seçeğimiz kelime sınav. Sanırım doğru kelime bu. Sınav . Biz gençlere dayatılan bu eğitim sisteminde gençliğimizin baharında açan çiçekleri kurutan bir stres silsilesinin belki de başını çeken bir sınav. Hayatımız da bir sınav üzerine kurulu olmasına rağmen biz üç beş yıl sonra gireceğimiz bir sınav için o büyük sınavı unutuyoruz. Camiilere

ise yaşlandığımızda gidiyoruz. Buradan yapılacak çıkarım bizim stresimizin sınav olmadığı gerçeğidir. Kaytarmak istiyoruz. Paçayı sıyırmak üzerine kurulu her şey sorumluluk almakla ilgili neyi, ne için, nasıl yapmamız gerektiğini unuttuk. Amacımızı kaybettik, ya hırslımızla zengin olmak istiyoruz ya da bir şekilde kazanıp paranın getirdikleriyle mutlu olmak istiyoruz. Biz geleneklerimizden koparılmış bir nesil olarak tembelleştik. Amacı olmayan gemiye hiçbir rüzgar yardım edemez demiş atalarımız kesinlikle doğru sürükleniyoruz sadece. Geleneklerimizden gelen kimliğimiz yitirdik, kimlik arayışındayız şimdilerde. Avrupalı, Amerikalı gibi olmayı meziyet saydığımızdan ötürü onlara benzeme çabası içinde bir gençlik olduk. Asıl kimliğimizle, sahip olmak istediğimiz kimlik arasında bocalayıp kaybolduk. Bizler kimliğini kaybetmiş, bilinçsiz tembel bir nesil olarak geleceğe hiç de emin olmayan adımlarla koşuyoruz. Durumumuzun vehametinin farkında olmayışımız bizi daha da acınası bir hale getiriyor.

Aile içerisindeki saygının azalmış olması toplumun içerisindeki saygıyı da büyük oranda azaltmıştır. Saygının azalmış olması insanların birbiri ile ilgili umursamamazlık seviyesinin de artışı tetiklemiştir. Bundan ötürü ne hal de olduğumuz, geleceğimizin ne durumda oldu umrumuzda değil. Özetle biz; kimliğini kaybetmiş, bilincini yitirmiş, kendini kaybetmiş, tembel bir gençlik haline geldik.

Bununla ilgili yapabileceğimiz kaybettiğimiz kimliği tekrardan kazanmaktan geçiyor. Reddettiğimiz ya da uzak kaldığımız geleneklerimizi, kültürümüzü sahiplenip korumalıyız.

NAZİ ALMANYASI

H.Şamil ÇAM

Almanya'nın 1933-1945 yılları arasında NS-DAP (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) yönetiminde tek parti rejimiyle yönetildiği döneme verilen isimdir. Alman tarihindeki imparatorlukların üçüncüsüdür.Üçüncü Reich olarak da anılır.

Devletin İdeolojisi

Alman devletinin bu dönemdeki ideolojisi Nasyonal Sosyalizmdir. Bu düşünce İtalya'daki Benito Mussolini liderliğinde kurulan faşizmden etkilenerek ortaya çıkmıştır.Temel ilkeleri Adolf Hitler tarafından belirlenmiştir.

Bu düşünce akımı ile Naziler Alman ırkının diğer ırklardan üstün, bu ırkın korunmasının insanlığın geleceği için olduğunu ve Yahudi toplumunun Alman ırkı için en büyük tehdit olduğunu savunmuşlardır. Nazilere göre dünyada kapitalist sisteme uyan bütün kurum ve kuruluşlar Yahudilere aittir. Ekonomik nedenlerin yanında Alman ırkını bozmakta ve Alman ırkına kendi kimliğini kaybettirmektelerdi. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi döneminde Almanya'nın Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanlığı yapmış olan Gobbels şöyle demiştir :

"Kapitalizm tamamen bir Yahudi sistemi. Bizler sosyalistiz ama Marksizme karşıyız. Sosyalizmi Marksizmden ibaret sananlar bizi sosyalist olmamakla suçluyor. Oysaki Kapitalizm ve Marksizm Yahudilere hizmet eder. Nasyonal Sosyalizm ise insanımıza hizmet eder." Nasyonal Sosyalizmin merkezinde ırk ve halk bulunur. Öğretiye göre ırk, bir halkı oluşturan en önemli unsurdur. Aynı ırka mensup insanların oluşturduğu halk devlet tarafından korunmalıdır. Devlet halka hizmet etmek için vardır. Devlet bir amaç değil bir araçtır. Devletin büyümesi ve ülkenin gelecek nesiller için daha yaşanabilir bir yer olabilmesi için sahip olunan topraklara tam olarak egemen olmak ve yeni topraklara sahip olmak gerekir.

Führer Devlet Sistemi

Nasyonal Sosyalist Führer Devleti ideolojisinin ortaya koyduğu ülke yönetimindeki tüm yetkilerin tek bir elde toplandığı yönetim şeklidir.

Sistemin en başında devletin ve halkın lideri olan Führer vardır. Yönetimdeki tüm yetkileri elinde bulundurur. Ülkedeki bütün siyasal ve yerel yönetimler Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'ne bağlıdır. Bir nevi diktatörlüktür.

Aslında Adolf Hitler halk tarafından düzenli disiplinli biri olarak görülse de keyfine düşkün dağınık disiplinsiz biridir. Devlet yönetimi de Adolf Hitler'in karakterine göre şekillendiği için tam bir kaos ortamında yönetiliyor idi. Adolf Hitler'in çevresinde onu mutlu etmek için çabalayan bu sayede kendi yerlerini sağlama almaya çalışan insanlar vardı. Ellerindeki yetkiyi kendi menfaatleri için kullanmışlardı. Adolf Hitler kendisi için yaptırdığı malikanelerinde dinlenirken bazen alınan kararlar Adolf Hitler'e danışılmadan yürürlüğe konulmuş ve bu kararlar Adolf Hitler'in kendi kararlarıymış gibi gösterilmiştir. Görüldüğü üzere Nazi Almanya'sı son derece kaotik bir ortamda yönetilmiştir.

Adolf Hitler'in İktidara Gelişi

Almanya 1920'lerde bunalımlı günler geçiriyordu. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmanın getirdiği ağır ekonomik koşullar, yüksek bir enflasyon ve işsizlik ortamı bazı bölgelerde sol ayaklanmalara ve buna karşit sağ eylemleri beraberinde getirmişti. Savaşın sonra Spartakistlerin devrimini 1920 ilkbaharında Ruhr havzasında komünistlerin liderliğinde büyük bir işçi ayaklanması izlemiş, 1921 Mart'ında da Orta Almanya'da Mansfield bölgesinde maden işçileri silahlı bir başkaldırı girişiminde bulunmuşlardı. Bu iki ayaklanma da bastırılmış ancak sağ ve sol arasındaki bölünme hızlanmıştı. Kapp-Luttwitz Darbesinde rol oynayan Ehrhardt

sağcı askerleri örgütlemeye başlamıştı. Berlin’de Alman İrk Partisi, Münih’te Hitler’in Nasyonal Sosyalist Partisi kurulmuştu. Bu sağcı partilerin kuruluşunda, solcu partilerin oluşturduğu tehlikeden korkan büyük toprak sahiplerinin ve sanayicilerin rolü büyüktü. Bu örgütler seri siyasi cinayetler işlemeye başlamışlardı. Merkez Partisi’nin Yahudi asıllı lideri Erzberger, Versay Antlaşması’na imza koyduğu için öldürülmüş yine Yahudi asıllı Dışişleri Bakanı Rathenau da Berlin’de ırkçılar tarafından katledilmişti.

İşte bu ortam içinde Adolf Hitler (1889-1945) adında bir onbaşı sivrilerle Almanya’nın kaderini belirleyecekti.

Adolf Hitler Avusturyalı bir gümrükçünün oğluydu. Çok küçük yaşta öksüz kaldı. Resim öğrenimi yapmak için 1905’te Viyana’ya gitti fakat yeteneksiz bulunarak akademiye kabul edilmedi ve yoksulluk içinde yaşadı. Belediyesinin Yahudi düşmanlığına önyak olduğu ve işçilerin acınacak halde bulunduğu bu kozmopolit kentte geçirdiği günler, üstünde derin izler bıraktı. 1912’de Münih’e yerleşti, yaşamını badanacılık ve dekoratörlük yaparak kazandı. Ama çoğu zaman işsiz geziyordu.

1914’te gönüllü olarak Bavyera Ordusuna girdi. Savaşa onbaşı rütbesiyle katıldı, yaralandı, gazla zehirlendi, er rütbesindeki bir askere çok ender verilen Birinci Sınıf Demir Haç Madalyasını kazandı. 11 Kasım 1918 günü Rethondes Antlaşması ile Almanya teslim olurken Hitler hastanedeydi. Anlaşmaya imza atanlar Almanya’yı sırtından bıçaklamışlardı. Hitler, Almanya’yı sırtından bıçakladığına inandığı bu insanlar için ileride “Kasım Suçluları” tabirini kullanacaktı. Alman ordusunun birçok subayı da Hitler gibi düşünüyor, kendileri cephede kahramanca savaşırken Marksist ve Yahudi siyasetçilerin Almanya’yı masa başında sattıklarına inanıyordu.

Şeflerinden Gottfried Feder, Karl Herrer ve Anton Drexler’in yönettiği küçük bir siyasi kuruluş olan aşırı sağcı Alman İşçi Partisi’yle Adolf Hitler’in ilişkisini 1919 Temmuz’unda sağladı. Komutanları Hitler’den Alman İşçi Partisi (Deutsche Arbeiterpartei, DAP) adlı bu oluşumun amacının ne olduğu hakkında istihbarat toplamasını istiyordu. Hitler bu istihbarat çalışmaları sırasında kendisinin akıl hocası olacak ve fikirlerine yön verecek olan Anton Drexler ile tanıştı. DAP’ın kurucularından olan Drexler’in Yahudilik, kapitalizm ve Marksizm karşıtı fikirleri Hitler’i kendine hayran bırakmış, derinden etkilemişti. Drexler toplumun tüm kesimlerinin ortak dayanışmasının, güçlü ve etkin bir merkezi hükümetin Almanya’nın yaşadığı tüm sorunların çözümü olduğunu savunuyordu. Fakat bunun için toplumun

Yahudilerden de arındırılması gerekiyordu. Parti politikalarını benimseyen Hitler daha fazla düşünmeden DAP’a üye oldu.

Hitler’in Alman İşçi Partisindeki Yükselişi

Hitler’in parti içindeki yükselişi fazla uzun sürmedi. Hitler kısa zamanda parti yönetim kuruluna girdi ve partinin haftalık yayın organı olan Völkisher Beobachter’de (Halkın Gözlemcisi) yazılar yazmaya başladı. Olağanüstü bir hitap yeteneği olan Hitler partidekileri etkisi altına alarak partinin başına geçti ve partinin ismini Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) olarak değiştirdi. Parti üyeleri kendilerini kısaca Nazi olarak tanımlıyorlardı.

Parti, Bavyera’da gelişmeye başladı. Sosyalist olmaktan çok ırk temelli bir milliyetçi olan Hitler, Reich ordusu ve işveren sendikaları ile parti adına yararlı ilişkilere girişti. Kurduğu yan askeri bir örgüt olan S.A.’nın (Sturmabteilungen) (Hücum Birliği) kazandığı önem, Hitler’e 1923’te meydana getiren Kampfbund’un “Savaş Kurumları Birliği” yöneticiliğini sağladı.

Hitler daha 1921’de Almanya’ya egemen olmayı aklına koymuştu. Sadık adamları daha o günlerde kendisine “Führer” diye hitap ediyor, fakat Hitler Bavyera’dan başka bir yerde pek tanınmıyordu.

Buna rağmen elli beş bin kişilik bir fanatikler ordusunun kumandanı durumundaydı. S.A. adıyla anılan “Hücum Birliği”ni meydana getiren kahverengi gömlekli fanatikler, aralarında sayıları on iki bini bulan sendikacılarla birlikte oldukça karışık bir yapıya sahipti.

Devrimciliği, heyecanlı ve ateşli karakteriyle tanınan Bavyera’daki isyancı örgütler her gün olaylara yol açmaktaydılar. Değişik üniformaları, acayip ve esrarlı işaretleri, eski Hint dinlerinde kutsal sayılan bir çeşit haça benzeyen gamalı haç işaretleriyle nasyonal sosyalistler daha o devirde dikkati üzerlerine çekmeye başlamışlardı. Görünüşteki bu değişik karaktere, parti olarak çok gizli, sinsi çalışmalarını, her fırsatta ortaya koydukları şiddet eğilimlerini de eklemek gerekir. Fakat partinin asıl amacı, milliyetçilik kimliği içinde, işçileri, askerleri, tutucuları bir araya getirmek ve işçilere “sosyal haklar” vaat ederken, zenginlerle ve toprak sahipleriyle ise anlaşmaya çalışmaktı.

Bu sırada ordu da Hitler ile ilgilenmeye başlamıştı. O’na el altından asker ve malzeme sağlayacağını vaat etmekteydi. 1914 Savaşının kahramanlarından General Ludendorff Nazilere yardım edeceğini açıkça belirtmişti.

Koşullar Hitler'in lehine geliyordu. 1923 yılı Almanya için çok çetin bir yıl idi. Fransızların Ruhr bölgesini işgali, Eylül'de aylık % 29.500'e dayanan hiper enflasyon ve işçilerin ihtilali, bunların hepsi bir araya gelmişti.

Hitler açısından Fransa'nın Ruhr'a girişi bir kurtuluş mücadelesinin başlaması için verilmiş bir işaretti. Cumhuriyet hükümeti temkinli davranmak bahanesiyle hareketsiz kalıyordu. Aylar geçti, Almanlar iktidarsızlık ve utançla yumruklarını sıkmakla yetinmek zorundaydılar. Bu sırada Şansölye Stresemann, Fransa'ya antlaşma koşullarının yerine getirileceğini bildirdi.

Bu sırada Hitler Yahudileri, sosyalistleri, Versay Antlaşması'nı imzalamış olan "vatan hainlerini" bağıra çağıra lanetlemekteydi. Sadece 12 Eylül'de, bir günde Nazi Partisi on büyük miting düzenlemişti. Adolf Hitler halka Almanya'nın şuanki hükümeti yıkılması gerektiğini söyleyip duruyordu.

Adolf Hitler'in Hapise Girişi

8 Kasım 1923 akşamı Münih ticaret örgütlerinin, Bürgerbräukeller isimli bir birahane düzenlediği gecede konuşma yapmakta olan Von Kahr ve beraberinde getirdiği yönetim ekibi, Adolf Hitler ve ona bağlı 600 silahlı adamının müdahalesiyle rehin duruma düştüler. Hitler bu üçlünün kendisiyle iş birliği yapmasını talep etti. Ancak üçü de bu konuda isteksizdiler. Bu aşamada Hitler'e Almanların I. Dünya Savaşı'ndaki efsanevi komutanı Erich Ludendorff yardımcı oldu ve Adolf Hitler'e katıldı.

Birahane çıkışında oluşan kargaşada bu üçlü görev yerlerine kaçmayı başarmış ve Hitler, Ludendorff'la başbaşa kalmıştı. Ertesi gün 9 Kasım sabahı Hitler ve Ludendorff bir hücum taburunun önünde Münih'in merkezine doğru yürüyüşe geçtiler. Şehrin merkezine giden yolları kapatan polis taburlarıyla çıkan çatışma, Hitler için başarısızlıkla sonuçlanmış ve hücum taburu dağılmıştı. Olayda birçok Nazi ve birçok polis memuru ölmüştü. Ludendorff olay yerinde tutuklanmış, Adolf Hitler ise oradan kaçmış ve iki gün sonra o da yakalanmıştır.

Başarısız darbe girişimi sanıklarının davası 1924 yılının Şubat'ında başlamıştır. Hitler davayı kendi görüşlerini kamuoyuna aktarmak ve propagandasını yapmak için uygun bir fırsat olarak kullanmıştı. Hitler mahkeme sonucunda 5 yıl hapis cezası almasına rağmen, 9 ay hapis yattıktan sonra Aralık 1924'te salıverildi. Ludendorff ise yaptığı hizmetler gözönüne alınarak ceza almamıştı.

Büyük Buhran

Sanayileşmiş bütün devletlerin yaşadığı global ekonomik krizden en çok etkilenen kısa vadeli dış borçları sebebiyle yine Almanya oldu. Alman ekonomisi tekrar dibi gördü. Bu sefer de işsizlik patlama yaptı. Büyük fabrikalar birer birer kapanınca bir yıl içinde 3 milyon Alman vatandaşı işini kaybetti.

Ülkede sanayi üretimi hızla düşerken, iflaslar ve işsizlik hızla yayılmaya başladı. Hükümet bütçe açığını kapatmak ve savaşta gelip gelen devletlere savaş tazminatını ödeyebilmek için vergi oranlarını artırmak zorunda kaldı. Ülkede her kesimden insan bezgin ve yılmış bir ruh haline sahipti.

Hitler; mağlup ve aşağılanmış, ekonomik ve siyasi krizlerde yolunu kaybetmiş Alman halkının kendine çıkış yolu bulamayan saldırganlığına, küskünlüğüne, hayal kırıklığına, korku ve kızgınlığına hitap ediyordu. Almanya'nın içinde bulunduğu durumdan tek kurtuluş yolunun, kendi önderliğindeki milli yeniden doğuştan geçtiğini üzerine basa basa belirtiyordu.

Siyasal istikrarsızlığı çözecek tek liderin Hitler olduğuna inanan bazı milliyetçi önderler ve ekonomik istikrar isteyen sermaye grupları, Hitler'in şansölye yani başbakan olması konusunda uzlaştılar. Komünistlerin devrim yapmasından çekinen Alman Cumhurbaşkanı Hindenburg da ikna olmuştu. Muhafazakar partiyle koalisyon için anlaşan Adolf Hitler, 30 Ocak 1933 tarihinde Şansölye yani başbakan olarak atandı. Ayrıca Mart'ın 5'inde bir erken seçim yapılması kararlaştırıldı.

Hitler'in seçime kadar kısa bir zamanı, yalnızca bir ayı vardı. Ama bu sefer devletin bütün imkanları elinin altındaydı.

Hitler ilk icraatı olarak daha şansölye olduğu ilk gün radyo yayınlarının denetimini yapan kuruma kendi adamlarını yerleştirdi. Radyoda bir ay sonra yapılacak seçimlere kadar 45 seçim programı yayınlandı ve bunların tamamı Nazi partisinin propagandasıydı. Diğer partilere hiçbir söz hakkı verilmedi.

Ama asıl olay, seçime 1 hafta kala, 27 Şubat'ta yaşandı. Alman parlamento binası Reichstag bir kundaklama sonucu büyük hasar gördü ve kullanılamaz hale geldi.

Yangından sonra Cumhurbaşkanı Hindenburg, bir kararname yayınlayarak temel hak ve özgürlüklerin büyük çoğunluğunu askıya aldı. Olağanüstü hal ilan edildi.

Naziler kundaklamayı komünistlerin yaptığını açıklayıp kızıl avına başladı. Kundaklamayla hiçbir ilişkileri olmamasına rağmen merkez sağ ve sol partilerin faaliyetlerine ciddi kısıtlamalar getirildi ; Sosyal Demokrat ve Komünist Parti senatörleri tutuklandı. 20 gazetenin yayınına son verildi.

1933 yılının Temmuz ayında, Nazi partisi dışındaki diğer tüm partiler feshedildi. Böylelikle Almanya tek parti diktatörlüğüne dönüştü. 1933 seçimleriyle birlikte 1945 yılına kadar sürecek III. Reich Dönemi de başlamış oldu.

1933-1945 Almanya'nın Genel Durumu

Hitler ülkedeki işsizliği, savaş endüstrisine istihdam ederek sifıra yaklaştırmış, halkın güvenini kazanmaya çalışmıştır. Ayrıca silah endüstrisinin geliştirilmesinin yanı sıra ilk ulusal karayolu sistemi olarak ülkeye otobanlar yaptırmıştır. Sigaranın zararları hakkında ve tütün mamullerinin kansere yol açtığını kanıtlayan Alman bilim adamları meme kanserine karşı da erken teşhis için çalışmalar yapmış fakat yapılan bu bilimsel çalışmalar savaşın gölgesinde kalmıştır. Nasyonal Sosyalist hükümetin kurucusu olan Adolf Hitler'in en büyük hayallerinden biri de yapılan sanayileşme ve makineleşme hamlelerinden sonra her Alman aileye bir aile arabası vermektedir. İşte Volkswagen'in öyküsü de böyle başlamıştır. 1937 yılında Hitler'in emriyle üretilmeye başlanan

bu otomobile "Halkın arabası" anlamına gelen Volkswagen adı verilmiştir. Nasyonal Sosyalist Almanya'da halk için üretilen bu araba markası, savaş sonrasında Avrupa'nın birçok yerine ihraç edilmiştir.

Adolf Hitler planlarına ilk önce Almanya'nın Hava, Kara ve Deniz kuvvetlerini Versailles Antlaşmasının getirdiği kısıtlamalardan kurtararak askerlik görevini zorunlu hale getirmekle başlamıştır. Zırhlı araçlar, ağır tonajlı savaş gemileri ve yeni silahlar üretilmiş ;askeri birliklerin mevcudu artırılmıştır. Weimar Cumhuriyetini sonlandırarak yeni bir dönem başlatan Hitler, III. Reich'in bin yıl süreceğini ilan etmiş ve Nasyonal Sosyalist olan hükümet 'Bin yıllık imparatorluk' olarak da anılmaya başlanmıştır. 1933 yılında Hitler'in iktidara gelmesiyle Reich hükümetinin kullandığı siyah-kırmızı-sarı bayrak kaldırılarak yerine siyah-beyaz-kırmızı (Alman İmparatorluğu) bayrak yeniden yürürlüğe konmuştur.

Bu dönemde Almanya'da yaşayan Yahudi asıllı vatandaşlar toplama kamplarına getirilmiştir ve Almanya'da etnik temizlik yapılmaya başlanmıştır.

Nazi Almanya'sının Yıkılışı

Almanya önce Avusturya'yı ilhak etmiş sonra da Çekoslovakya'yı işgal etmiştir.1 Eylül 1939' da Polonya'ya girerek II. Dünya Savaşı'nı başlatmıştır. Savaşın sonunda yenilen Almanya'nın lideri Adolf Hitler Berlin'deki sığınağında eşi Eva Braun ile beraber intihar etmiştir.Daha sonra Alman askerleri cesetleri yakmışlardır.Adolf Hitler en az 5 Milyon Yahudinin katledilmesine ve en az 72 milyon insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuştur.Almanya 7-9 Mayıs 1945 tarihlerinde teslim olmuştur ve Nazi Almanyası yıkılmıştır.

**“İnsan ölünce, Őu
üçü dışında bütün
amellerinin sevabı
kesilir: Sadaka-i câriye,
kendisinden istifade
edilen ilim, arkasından
dua eden hayırlı evlat.”**

(Müslim, Vasıyyet 14)

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ RECEP ŞENTÜRK İLE ROPÖRTAJ

1)Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

Halen İbn Haldun Üniversitesi rektörlüğünü yürütüyorum. İstanbul İmam Hatip Lisesi mezunuyum. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde İslami ilimler tahsili yaptım. Lise ve üniversite yıllarımda okul dışında özel olarak değerli alimlerden İslami ilimlere dair klasik usûlde Arapça ve İslami ilimler okudum. Önce İstanbul üniversitesinde daha sonra New York'ta Columbia üniversitesinde yüksek lisans ve doktora yaptım. Master tezimi yaparken bir sene Mısır'a gidip orada araştırma yaptım. Master tezim, Modernleşme ve Toplum Bilim adıyla kitap olarak basıldı. Doktora tezim, önce İngilizce olarak Narrative Social Structure: Anatomy of the Hadith Transmission Network 610-1505 adıyla İngilizce olarak Amerika'da basıldı. Daha sonra Türkçe, Arapça ve İspanyolcaya tercüme edildi. En çok önem verdiğim kitabım, Açık Medeniyet başlığını taşıyor. O da Arapça ve İngilizceye tercüme edildi ve yakında bu dillerde de yayınlanacak.

Aynı zamanda Uluslararası İbn Haldun Topluluğu'nun (International Ibn Khaldun Society) başkanlığını da yürütüyorum. Eğitim alanında faaliyet gösteren kamu ve özel kuruluşlara elimden geldiğince destek olmaya çalışıyorum. Bunların başında Mütevelli Heyeti üyesi olduğum Beyoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi gelmektedir.

2)İbn Haldun'un Mukaddime'si hakkında kısa bilgi verir misiniz ?

Mukaddime İbn Haldun'un şaheseridir. Altı asır önce yazılmasına rağmen hala aşılamamış bir eserdir. Hiçbir ciddi sosyal bilimci bu eseri görmemezlikten gelemez. Dünyanın önemli tüm dillerine tercüme edilmiştir. Büyük Osmanlı alimi Pirizade tarafından 18. asır başında kısmen Türkçeye tercüme edilen Mukaddime, daha sonra Ahmet Cevdet Paşa tarafından tamamlanmış ve yayınlanmıştır.

3)Neden üniversiteye bu isim konuldu?

Üniversitemiz medeniyet ve sosyal bilimler alanına odaklandığından dolayı bu alanın en önde gelen İslam aliminin ismini almıştır. Ayrıca, hedefimiz yeni İbn Haldunlar yetiştirmek olduğu için bu isim verilmiştir.

4)İbn Haldun üniversitesinden biraz bahseder misiniz? Üniversitenizde mukayeseli eğitime önem verildiğini söylüyorsunuz. Mukayeseli eğitim için okulda ne gibi çalışmalar yürütmektesiniz?

Üniversitemizin amacı "fikri bağımsızlık"tır. Bunun metodu da "mukayeseli eğitim"dir. Sadece Batı sosyal bilimlerini öğrenen bir öğrenci fikren Batı'ya bağımlı olur. Ama aynı zamanda İslam

medeniyetinin bilim geleneğini de tanırrsa o zaman mukayese yapma imkanı olur ve kendi tercihini yapabilecek hale gelir.

Bu maksatla biz öğrencilerimize 3 dilde eğitim veriyoruz: Türkçe, Arapça ve İngilizce. Dil eğitimi alanındaki hedefimizi "3 lisan 1 insan" şeklinde özetliyoruz. Böylece öğrenci, bu dillerdeki kitapları asıllarından okuyup mukayese yapma gücüne sahip olacaktır.

Bundan da öte her bölüm bir yandan batılı bilim adamlarının eser ve düşüncelerini öğretirken diğer yandan Müslüman bilim adamlarının eser ve düşüncelerini de mukayeseli bir şekilde öğretiyor. Böylece öğrenci bir yandan Marks'ı diğer yandan İbn Haldun'u, bir yandan Freud'u diğer yandan İmam Gazali'yi öğrenmiş oluyor.

5)Üniversitedeki öğrencilerin hepsinin %100 burslu olmasının nedeni nedir?

Geçen sene tüm öğrencilerimiz %100 bursluydu. Bu sene de büyük çoğunluğu %100 burslu olacak ama tamamı olmayacak. Tüm öğrencilerimize başarılarına göre değişen oranlarda burs imkanı sunuyoruz.

6)Müslümanlar hangi sosyal bilimlere yönelmeli?

Tüm alanlara yönelmeliler; hiç bir alanı ihmal etmemeliler. Çünkü her alanda uzman Müslümanların olması farz-ı kifayedir. Bir alan ihmal edilirse tüm Müslümanlar vebal altında kalır.

7)Müslümanlar tarafından sosyal bilimlere antipati duyulmasının sebepleri nedir?

Şu ana kadar ülkemizde hep Batı'dan ithal pozitivist, materyalist, evrimci ve Batı-merkezci sosyal bilim eğitimi verildiği için Müslümanlar sosyal bilimlere soğuk baktılar. İnşallah biz İbn Haldun Üniversitesinde mukayeseli yaklaşımla bunu

aşacağız.

8) Günümüzde Müslümanların sosyoloji anlayışı nasıl olmalıdır? Sosyal bilimlerin problemlere nasıl katkısı olabilir?

Müslümanlar ithal ve taklide dayalı Batı sosyolojisine bel bağlamamalıdır. Çünkü Batı sosyolojinin ortaya çıktığı Batı toplumlarının kültür, din, aile ve ekonomi anlayışları bizimkinden çok farklıdır. Sosyal bilim alanında ithal yerine "üretim", taklit yerine "ibda" (yenilikçilik) yaklaşımını benimsemeliyiz. Müslümanlar olarak sosyal bilim alanında köklü bir reforma ve paradigma değişikliğine öncülük etmeliyiz.

İslam medeniyetinde insan davranışını (amelini) inceleyen ilim Fıkıh ilmidir. Fıkıh alimleri insan davranışını incelemişler ve bu alanda sayısız çok kıymetli eserler yazmışlardır. İbn Haldun da zaten Maliki mezhebine mensup bir fıkıh alimidir. Mısır'da kadılık yapmıştır. Usul-i Fikh'a dair eseri vardır, tasavvufa dair eseri vardır.

9) Türkiye'de sosyal bilimlerin gelişmesine yönelik ne yapılabilir? Sorunların çözümünde sosyal bilimlerin rolü nedir?

Batı'ya bağımlı, tercüme ve taklide dayalı sosyal bilim anlayışı yerine, bizim geleneğimizde var olan başta Fıkıh olmak üzere, hikmet-i ameli, tarih, tasavvuf ve ilm-i umran mirasından beslenen mukayeseli bir metotla yeni fikirler üretmeye çalışmalıyız. Batı sosyal bilimleri pozitivist, materyalist, evrimci ve Batı-merkezcidir. Bize materyalist olmayan, insanı İslam'ın tanıttığı şekilde ruh ve beden olarak ele alan yeni bir sosyal bilim lazım. Batı-merkezci ve Batı'nın üstünlüğünü anlatan bir sosyal bilim yerine, bize tüm insanları, kültür ve medeniyetleri birlikte değerlendiren yeni bir yaklaşım lazım. Bu da İslam medeniyetinin çok katmanlı varlık, bilgi, metot ve hakikat anlayışının benimsenmesi ile mümkün olabilir. Bu konuyu ayrıntılı bir şekilde Açık Medeniyet kitabımda ele

aldım. Ayrıca Nurettin Topçu, Erol GÜNGÖR ve Cemil Meriç gibi Batı'ya bağımlılığı aşmış düşünürlerin kitaplarını da tavsiye ederim.

10) Son 200 yıldır İslam Dünyasının Batıya karşı tüm alanlarda bağımlılığı olduğunu biliyoruz. Bu hususta özellikle sosyal bilimler ve fikri bağımlılığımızdan bahsedebilir misiniz? Fikri bağımsızlığımızı kazanmamız için önerdiğiniz yöntem nedir?

Fikri bağımlılığı aşmanın yolu, sadece Batı sosyal bilimleri ile yetinmeyip İslam ilim geleneğinden de beslenmektir. Bunun ilk şartı da İngilizce yanında Arapça ve İslami ilimleri öğrenmektir. İslam ilim ve düşünce geleneğinden kopuk olursanız, Batı sosyal bilimlerine mahkum olursunuz; yeni bir düşünce üretme imkanınız olmaz.

Fikri bağımlılık iktisadi, teknolojik ve siyasi bağımlılık türlerinin temelini teşkil eder. Fikri bağımsızlık kazanılmadan siyasi bağımsızlık kazanılamaz. Fikri iktidar olunmadan siyasi iktidar olunamaz.

11) İbn Haldun sosyal bilimlerin bir öncüsü müdür yoksa alternatifidir?

Batılı sosyal bilimciler İbn Haldun mevcut pozitivist, evrimci ve Batı-merkezci sosyal bilimlerinin öncüsüdür diye iddia ediyorlar. Bu övgü gibi görünse de aslında bir yergidir. Kağrı arabası da günümüzdeki arabaların öncüsüdür ama artık kimse onu kullanmaz; sadece müzede saklanır. İbn Haldun sosyal bilimlerin öncüsüdür demek de onu

aşılmış, zamanı geçmiş, artık sadece müzelik değeri olan bir şahsiyet haline getirmeyi amaçlamaktadır. Bu yüzden biz, "İbn Haldun pozitivist sosyal bilimlerin öncüsü değil alternatifidir" diyoruz.

12) Dini koruyan en önemli unsur medeniyettir. Peki medeniyeti ne korur, bu konuda nasıl bir paradigmaya ihtiyaç vardır?

İbn Haldun Üniversitesi olarak geçen sene düzenlediğimiz Medeniyetler Şurasında Cumhurbaşkanımıza hediye ettiğimiz levhadaki hat bu konudaki fikrimizi özetlemektedir: "Medeniyeti korumak dinin bir amacıdır" (Hıfz'ul-umran maksad'un şer'iyyun). İslam hem din, hem medeniyettir ve bunlar birbirini korur.

13) Son olarak siz sosyoloji yerine İslamdaki fıkıh zaten asırlardır böyle bir bilimin yerine kaim olduğunu iddia ediyorsunuz. Bunu biraz açabilir misiniz?

İslam medeniyeti bir Fıkıh medeniyetidir. Çünkü Fıkıh sadece İslam medeniyetine has bir ilimdir, başka medeniyetlerde bu ilim yoktur. Müslümanlar Fıkıh ilmi sayesinde insanın amelini incelemişler, sosyal, siyasi ve iktisadi sorunlarını çözmüşlerdir. Bu gün İslam medeniyetini ihya etmek istiyorsak, önce Fıkıh ilmini ihya etmeliyiz. Tabi Fıkıh deyince dar manada ilmihal veya ibadetlere dair ahkâmı kastetmiyorum. Bizim bu gün İbn Haldun gibi, Ebu Hanife gibi, Ebussuud efendi gibi geniş düşünen, tabir yerindeyse "medeniyet fıkıh" yapan Fıkıh alimlerine ihtiyacımız var.

Muhammed GERLEGİZ

MECELLE-İ AHKÂM-İ ADLİYE

Osmanlı Devleti zamanında, Ahmed Cevdet Paşa başkanlığındaki ilmî bir heyet tarafından, İslam Hukukuna bağlı kalınarak hazırlanan ve asıl ismi Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye olan meşhur kânun. Mecelle, sözlükte; içinde hikmet bulunan sahife, ciltlenmiş kitap, dergi manalarına gelir. 1877 yılında Abdülhamit Han zamanında tatbik edilmeye başlanmış, 1926'da yürürlükten kaldırılmıştır.

Mecelle'nin yazımına başlanması ve bitirilmesi 1868-1889 yılları arasındadır. 21 yıl gibi bir çalışma sonucunda meydana gelen dev bir fıkıh eseridir. Bu eseri diğer fıkıh kitaplarından ayıran, içte ve dışta ses getiren tek ve en önemli özelliği "taknîn" yani maddeleştirilmiş olmasıdır. Mecelle-i Ahkâm-i Adliye fıkıh kitabı toplamda 1851 maddeden oluşmaktadır. Bu çalışma devrin adalet bakanı ve büyük bir İslam âlimi olan Ahmed Cevdet Paşa'nın başkanlığında 14 kişilik bir Ulema Heyeti tarafından yazılmıştır. Mecelle, İslam devletlerinde ve bu arada Osmanlı Devletinde uygulanmış, bugünkü manasıyla medenî hukukun ve hukuk usulünün birçok bölümünü ihtiva etmiştir. Osmanlı Devleti, kurulduğu tarihten itibaren İslam Hukuku esaslarına bağlı kalınarak idare olunmuştur.

Osmanlı Devleti, asırlarca süren idarî, askerî ve iktisadî üstünlüğünü, İslamiyet'e bağlı kalmasına ve tam tatbik etmesine borçludur. Bu kurallara bağlılıkta gevşekliğin ortaya çıkmasıyla devletin yükselmesi durmuş, ilimde, fende, askeriyede meydana gelen başarısızlıklar devleti bir duraklama ve gerileme devrine sürüklemiştir. Tanzimat Fermanı'ndan sonra zaten yıpranmış olan devlet yapılanması daha ağır darbelerle yüz yüze kalmıştır. İslam dinine yabancı kalan, Avrupa kültürü etkisi ile yetişen ve kurtuluşu batılılaşmakta görenler, başta M. Reşit Paşa olmak üzere, Fuat ve Âli Paşalar, Avrupâî tarzda birtakım yenilik hareketlerine giriştiler. Bu yenilik fikrini, devletin idare edildiği kânunlarda da göstermeye kalkıştılar. Bunlardan bilhassa Âli Paşa, Fransa'da Birinci Napolyon zamanında (1804) tedvîn edilmiş olan Fransız Medenî Kanunu'nun tercüme edilerek, Osmanlı Devletinde de tatbik edilmesi fikrini ileri

sürüyordu. Buna mukâbil Ahmed Cevdet Paşa ve bazı ileri gelen âlimler yerli, İslamî kökten ve fıkıh kitaplarımızdan istifade edilerek problemlerimize çare üretmenin mümkün olabileceğini hatta dört mezhebin görüşlerinden istifade edilerek taknîn edilmiş bir eserin yazılabileceğini savunuyordu. Bu fikir gâlip geldi ve tahakkuk ettirilmesi için, "Mecelle Cemiyeti" adıyla ilmi bir heyet toplandı. Başına Ahmed Cevdet Paşa reis seçildi. Memleketin en kıymetli İslam bilginlerinin (fakihlerin) iştirak ettiği bu cemiyet, Osmanlı Devletinin Tanzimat devrinde en mühim içtimaî, sosyal hadiselerinden birini teşkil eden ve Türk fikir hayatının ölmez ve muhteşem abidesi olan Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'yi meydana getirdi.

19. yüzyılın Osmanlı'sında İslam Hukuku'nun tartışılan bir konu haline gelmesinde ve terk edilmesinde iç ve dış faktörler etkili olmuştur.

1. DIŞ FAKTÖRLER

*İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya gibi devletlerin Osmanlı'nın iç işlerine karışarak devleti yeni mahkemeler ve kanunlar yapmaya zorlamaları

*Bilhassa Fransız Medenî Hukuku'nun tercümesinde Fransız büyükelçisinin gayretleri ve Osmanlı'nın içinden gördüğü destek

2. İÇ FAKTÖRLER

*Fıkıh kitaplarının düz yazı, metin halinde (kompozisyon şekline) yazılı olması sebebi ile okunanı anlama, uygulama ve tatbik etmenin zor olduğunun yaygın bir kanaat haline gelmiş olması. Buna bağlı olarak kodifikasyon (madde halinde yazma) hareketine meylin artmış olması

*Metin halinde yazılı olan fıkıh kitaplarından gerekli ahkâmın bulunup çıkarılması, anlaşılıp tatbik edilmesi için gerekli âlimlerin bulunamaması

*Zamanla örf ve âdetlerin çeşitli sebeplerle değişmesi ve fikhî hükümlerin eski örf ve âdetlere dayanması

Ahmed Cevdet Paşa'nın yazdığına göre, Frenk hayranları ve ecnebî kıskırtmalarına alet olanlar, bu işi baltalamak için büyük çaba harcamışlardır. Nihâyet Mecelle, 1889'da neşrolunmuş ve Ahmed Cevdet Paşa çetin bir mücadeleden galip çıkmıştır. Aşağıdaki satırlar onun bu esnadaki hissiyatını ifade etmektedir: "Avrupa kıtasında en evvel tedvin olunan kanunname, Roma Kanunnamesidir ki, Kostantiniye (İstanbul) şehrinde ilmî bir cemiyet tarafından tertip ve tedvin olunmuştu. Avrupa kanunnamelerinin esasıdır ve her tarafta meşhur ve muteberdir. Fakat Mecelle-i Ahkâm-i Adliye'ye benzemez. Aralarında pek çok fark vardır. Çünkü o, beş altı kânun bilen zat tarafından yapılmıştı, bu ise beş altı fakih (İslam Hukukunu bilen) zat tarafından, Allah-u Teala'nın koymuş olduğu yüce İslam dininden alınmıştır. Avrupa hukukçularından olan ve bu defa Mecelle'yi mütalaa ve Roma kânunlarıyla mukayese eden ve her ikisine de sadece birer insan eseri nazarıyla bakan bir zat dedi ki: "Dünyada, ilmî bir cemiyet vasıtasıyla iki defa kânun yapıldı. İkisi de İstanbul'da oldu. İkincisi; tertibi, düzeni ve içindeki meselelerin hüsn-i temsil ve irtibatı dolayısıyla evvelkinden çok üstün ve müreccahtır. Aralarındaki fark da, insanın o asırdan bu asra kadar medeniyet aleminde kaç adım atmış olduğuna bir ölçüdür." (Târih-i Osmanî Mec. No. 47, s. 284)

Mecelle'nin hazırlanmasında hizmeti olan kimseler:

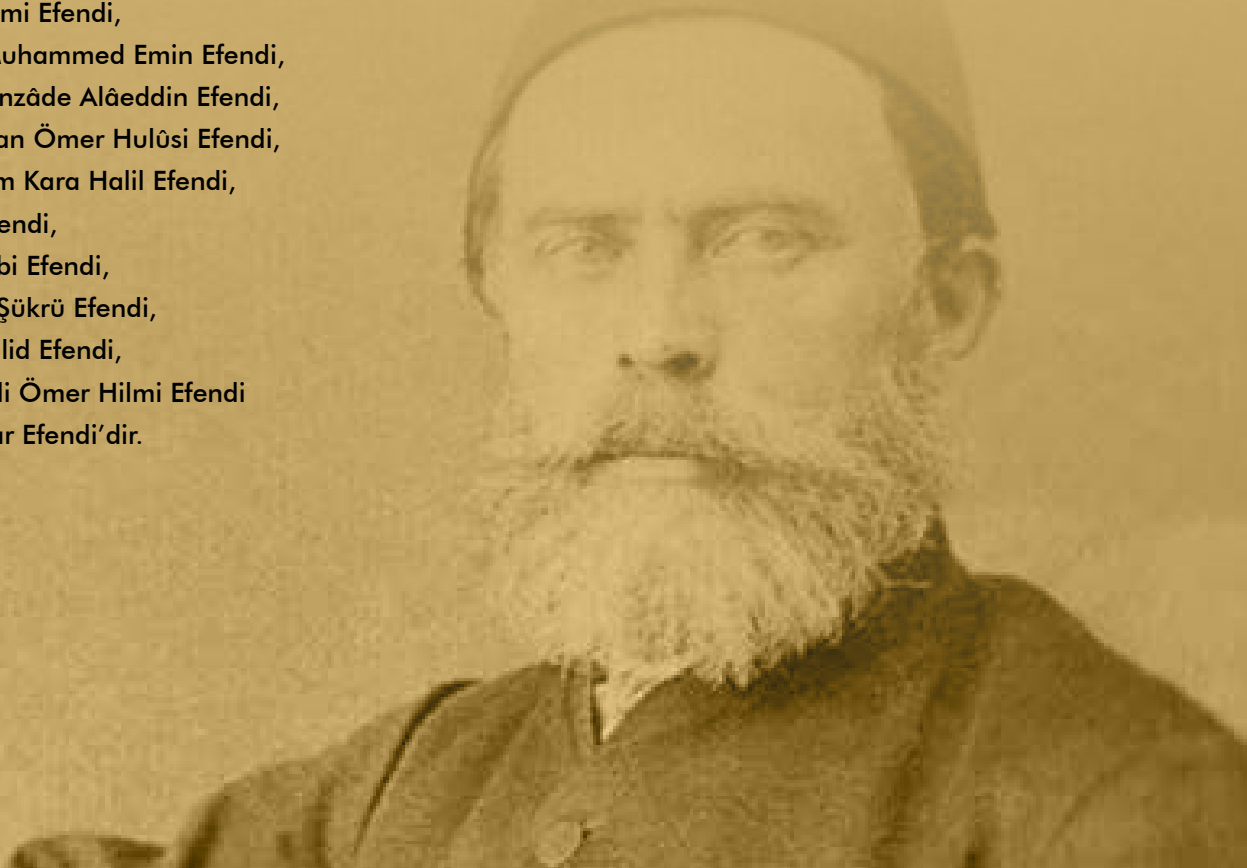
- Ahmed Cevdet Paşa
- Filibeli Halil Efendi,
- Seyfeddin İsmail Efendi,
- Sirvanizâde Seyyid Ahmed Hulûsi Efendi,
- Ahmed Hilmi Efendi,
- Bağdatlı Muhammed Emin Efendi,
- İbn-i Âbidinzâde Alâeddin Efendi,
- Gerdankıran Ömer Hulûsi Efendi,
- Şeyhülislâm Kara Halil Efendi,
- İsa Ruhî Efendi,
- Yunus Vehbi Efendi,
- Abdüllatif Şükrü Efendi,
- Ahmed Hâlid Efendi,
- Karinâbadli Ömer Hilmi Efendi
- Abdüssettar Efendi'dir.

Mecelle-i Ahkâm-i Adliye ile ilgili üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biri de şudur: Bilindiği üzere Mecelle'de 1851 madde vardır. Bunların ilk 100 maddesi fıkıh ilminin genel kuralları mesabesinde. Günün ifadesiyle hukuk normları yahut evrensel hukuk anlayışının temel taşlarını oluşturmaktadır. Bunun içindir ki öteden beri medreselerimizde 100 maddenin ezberletilmesi bir gelenek hâline gelmiştir. Bu 100 maddeye bakıldığında İslam hukukunun ulaştığı medeniyet seviyesini görmek mümkündür.

Bir başka husus, ne yazık ki Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'de fıkıh ilminin bütün konularının maddeleştirilmesine engel olunmuştur. Miras hukuku, aile hukuku, şahıs hukuku gibi konular itirazlar ve direniş nedeniyle maddeleştirilememiştir. Özellikle Ali Paşa'nın: "Avrupa ülkelerinden birinin kanunu alıp tercüme edelim de hangisi olursa olsun." gibi itirazları engel sebeplerine örnek verilebilir. 57 sene Osmanlıda uygulanan Mecelle Kanunları zamanın adalet bakanı Mahmut Esat Bozkurt'un yaptığı sert konuşmalarla 17 Şubat 1926'da lağvedildi.

Özetle Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin 57 yıl gibi bir süre ile Osmanlı'da uygulandıktan ve tatbik edildikten sonra 1926'da lağvedilmesi, Batı dünyasıyla İslam dünyası arasında ya da her iki medeniyet arasında var olan hak-batıl veya küfür-İslam mücadelesinin bir devamı olduğunu göstermektedir. Bu mücadele kıyamete kadar da devam edecektir.

Selamete...

MUĞLA CUMHURİYET BAŞSAVCISI İLYAS YAVUZ İLE ROPÖRTAJ

Fatih YAVUZ

İlk olarak kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

Adım İlyas YAVUZ:1972 Burdur Tahsin Ağlasun doğumluyum. 1992 Burdur İmam-Hatip lisesi mezunuyum. Konya-Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesini 1996 yılında bitirdim. Stajımı Burdur Adliyesinde tamamladıktan sonra kura ile 1999 yılında Burdur Cumhuriyet başsavcısı olarak mesleğe başladım. Halen Muğla başsavcısı olarak görev yapmaktayım. Evliyim,3 çocuk babasıyım.

Hukuk okumaya ne zaman karar verdiniz ve hukuk fakültesini tercih etmenizdeki sebep nedir?

Aslında öğrencilik hayatımın büyük bir bölümünde idealim farklı idi. Fakat daha sonra Rabbimin takdiri 1992 yılında üniversite sınavlarına hazırlanırken hukuk ve adalet duyguları ilgimi çekmeye başladı. Lise yıllarında arkadaşlarım arasında bir problemi olan veya bir sıkıntısı olan arkadaşımın bana gelip güven içerisinde derdini ve problemin anlatıp bizden çözüm istemesi beni etkilemişti. Belki de hukuk fakültesini bu duygu ve düşüncelerle tercih edip kazanmıştım.

Savcılık mesleğini niçin seçtiniz?

Yukarıda izah etmeye çalıştığım şekilde gerek mahallede gerek okulda öğrencilik yıllarımda dahi arkadaşlarımdan bir problemin veya sıkıntısı olduğunda bana gelip yardım istemeleri problemlerini benim çözebileceğim düşüncesinde olmaları belki de mesleği tercih etmemdeki en büyük etkendir.

Savcılık mesleğine başlamak için hangi aşamalardan geçtiniz ?

İlkokulu Burdur Cumhuriyet İlköğretim Okulunda okuduktan sonra Burdur Merkez Kur'an kursunda hafızlığımı bitirdim .Ortaokulu ve liseyi Burdur İmam-Hatip Okulu ve Lisesinde okuduktan sonra hukuk fakültesini kazandım. Hukuk fakültesini bitirdikten sonra adalet bakanlığının açmış olduğu hakimlik savcılık sınavını kazandım. Akabinde 2 yıl hakim savcılık stajımı yaptıktan sonra kura ile Burdur Cumhuriyet Savcısı olarak göreve başladım.

Bu meslekte karşılaştığınız zorluklar nelerdir?

Her şeyden önce bu mesleği icra ederken çok hakkaniyetli olmak lazım. Verilen her bir kararın sorumluluğunun ne kadar büyük olduğunu farkında olmak lazım. Bu tabii ki bir zorluk değil ancak dikkat edilmesi gereken önemli bir mevzu. Esas olan hak, hukuk ve adalettir. Yarın kıyamet gününde Allah'a hesap vereceğimizi unutmamız lazım. Allah'a hesap verme duygu ve düşüncesi beni en fazla diri tutan; adil, tarafsız ve objektif davranmaya sevk eden sebeplerin başında gelir. Bizim mesleğimizin ana düsturu "Ne Zulüm, ne Merhamet, yalnızca adalettir." İlke ve prensibimiz budur.

Savcı iken nasıl başsavcı olunur anlatır mısınız?

Meslekte iyi iseniz, yaptığınız işi layıkıyla yapıyorsanız sonuçlarını alırsınız. Tabii başsavcı olmak için bağlı bulunduğunuz hakimler ve savcılar kurumumuzun teveccühünü kazanmamız gerekir. Siz iyi iseniz adilseniz, tarafsızsanız, objektif iseniz yani hakikaten bu işin ehli iseniz mesleki büyüklerimiz zaten bunu değerlendirecektir. "Her şeyin hayırlısı olsun" diye dua etmek lazım.

Bizim aracılığımızla bu mesleği seçmek isteyen gençlere bir tavsiyeniz var mı neler söylemek istersiniz?

Benim tavsiyem ve söyleyeceklerim şu: "Adalet devletin temelidir". Bunu unutmamız lazım. Bir yerde adalet yoksa hiçbir şey olmayacaktır. Önce insanın kendisinin adil olması gerekir. Siz adil değilseniz, bir başkasından adalet bekleme hakkınız olamaz. Önce kendimiz adil olacağız, çok çalışacağız fedakarlık yapacağız, yaptığımız veya yapmadığımız, söylediğimiz veya söylemediğimiz her şeyin bir gün hesabının bizleri yaratan Mevlamız tarafından sorulacağını farkında ve şuurunda olacağız. Koltukların, makamların geçici olduğunu, esas olanın adam olunması gerektiğini hiçbir zaman unutmayacağız. Gerektiğinde dini için, kitabı için, vatani için, bayrağı için, milleti için, velhasıl devleti için herkesin ama herkesin elini taşın altına koyması, sorumluluk alması gerektiğini unutmamız lazım. Ayrıca kendimize beklediğimiz saygıyı öncelikle karşıya göstermeliyiz ki mutlu ve huzurlu bir ortamı yakalayabilelim. Herkesi olduğu gibi kabullenmeliyiz. Mevlana'nın dediği gibi "Ya olduğumuz gibi görüneceğiz, ya da görüldüğümüz gibi olacağız." Velhasıl önce iyi bir insan, sonrasında iyi bir hukukçu olacağız.

Savcılık mesleğinin avantajları ve dezavantajları nelerdir?

Öncelikle şunu söylemek isterim "Adalet mülkün temelidir". Şu da unutulmamalıdır ki adalet istiyorsak önce kendimiz adil davranacağız. Bu bağlamda, Cumhuriyet Savcılığı mesleği her şeyden önce hukuk devletinde adaletin tesis edilmesi için önemli bir role sahiptir. Bu mesleği hakkıyla icra eden kişiler toplum huzurunda önemli bir statüye sahiptir. Tabii ki bu mesleğin en büyük avantajı masumun hakkının savunulması, mağduriyetlerin giderilmesi, suçlunun ise hakim karşısına çıkarılmasıdır. Dezavantajları ise mesleğin yoğun, yeri geldiğinde gecesi gündüzü olmayan bir meslek olmasıdır. Bir başsavcının gözüyle başsavcılık nedir? Başsavcı ne iş yapar? Bir günü nasıl geçer? Cumhuriyet Başsavcılığı görevi belli bir yıllık süresi ve tecrübesinden sonra bağlı bulunduğumuz hakimler ve savcılar kurumumuzun takdiri sonrası verilen bir makamdır. Cumhuriyet Başsavcısı adliyelerin sorumlusu statüsündedir, adliyei temsil eder. Tabiri caiz ise adliyenin dışı bakan yüzüdür. Kendisine bağlı olan cumhuriyet savcılarını arasındaki iş bölümünü düzenler, işlerin dengede yürümesini sağlar ve denetler. Hakikaten işinizi seviyorsanız, zevk alıyorsanız, keyifli ama bir o kadar da sorumluluğun fazla olduğu bir meslek. Ben işimi ve mesleğimi severek yapıyorum. Bu nedenle sıkıntılar, yorgunluklar ve benzeri olumsuzluklardan çok fazla etkilenmiyorum. Zira bahsettiğim şekilde her şeyin başı sevgidir. Severseniz Allah'ın izniyle üstesinden gelebileceğiniz bir şey yoktur.

Meslek ile ilgili bir hatıranızı anlatır mısınız?

Anlatacak o kadar çok anımız var ki ... Zira bu meslekte olup da olumlu veya olumsuz yönde birden fazla anısı olmayan hiçbir hakim savcı yoktur. İlk aklıma gelen bir anımı sizinle paylaşmak isterim. İlk görev yerim ve aynı zamanda memleketim olan Burdur'da görev yaparken büyük bir silah kaçakçılığı operasyonu yapmıştık. Gözaltına ondan fazla kişi almıştık. Fakat bu süreçte şüphelilerden bir tanesinin mağdur olduğunu olayla ilgisinin olmadığını tespit etmiştim. Bir günlük gözaltı sonrası adliyede odamda ifade aldıktan sonra şüpheliden özür dileyerek serbest bırakılmasına karar vermiştim. Bu vatandaşımızın adliye koridorlarından dışarı doğru çıkarken "Yaşasın devletim, yaşasın adalet!" şeklindeki haykırıcısına söylemlerini hayatım boyunca hiç unutamiyorum. İşte bizim mesleğimiz bu kadar kutsal ve onurlu bir meslek. Zira adalet mutlak eşitlik değildir, hakkedene hakkettiğini vermektir. Yaşasın adalet her yerde ve her zaman adalet diyoruz. Rabbim bizleri adaletten haktan ve hukuktan ayırmasın.

CİHAT

Ö.Faruk BÜYÜKARSLAN

Nefsim kudret elinde olan Allahü Teâlâ'ya yemin ederim ki, Allah yolunda öldürülmeyi, sonra dirilmeyi, sonra öldürülmeyi sonra dirilmeyi, sonra tekrar öldürülmeyi isterdim. Cihada koşunuz; Çünkü o benim ümmetimin ruhbâniyetidir. (Hadis-i Şerif)

Cihad kelime olarak "El Cehd" veya "El Cühd" kökünden gelir. Düşmana karşı elden geldiğince çalışmak demektir. Diğer bir manası da meşakkate tahammül ederek çalışmaktır.

Şer'i istilah olarak cihad "Allah yolunda düşmanla savaşmaktır"

İslam bir barış dini olduğu kadar da bir savaş dinidir. Resulü Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. "Cennet kılıçların gölgesi altındadır". (Râmûz...200/14) Cihat tüm erkek müminlere farz kılınmıştır. Bunun vesilesiyle ile 100 yıldan kısa bir süre içerisinde, Pirenelerden Çin'e kadar geniş bir coğrafyada İslam hakimiyeti tesis edildi. Sonra ne mi oldu? Emevi Hanedanının kendi arasındaki mücadeleler neticesinde önce fetih durdu. Ardından Abbasi İhtilâli ile tam bir dağılma gerçekleşti.

Abbasi İhtilâli yeni bir dönemi beraberinde getiriyordu. İhtilâl'in başarıya ulaşmasında müessir olan mevali, iktidar ile münasebetini artırdı. Zaten Araplara güvenmeyen Abbasi Sultanları, önce Firisleri idari ve askeri sahaya dahil ettiler. Daha önce Türk kölelerin yeteneklerini gören bu hanedan, Cürcan ve Fergani gibi memleketlerden Türkleri getirttiler ve onlardan müteşekkil ordular kurdular. Deylemlilerin de orduya katılmasıyla devletin hakimiyeti bu mevali unsurların eline geçmiş oldu. Zamanla ordunun yarısı Deylemlilerden, diğer yarısı Türklerden müteşekkil bir hale geldi. Türk etkinliğinin artması ile başkent, Bağdat'tan Samerra'ya (daha önce Türklerin yerleşmesi için kurulmuş bir şehir) taşındı.

Bu unsurlar arasındaki mücadeleler, Müslümanların yekvücut olarak cihat etmesine engel oldu. Devletin otoritesi gittikçe zayıfladı.

Daha önce Emevi hanedanından birinin kaçıp büyük kıyımından kurtulması ve sonrasında Endülüs topraklarına geçmesi ile orada yeni bir Emevi emirliği kurulmuştu. (Tabi olarak bu Devlet, müslümanlar arasındaki uzun soluklu savaşlar sonucu teşkil edildi.) Fas'ta İdrisiler hakimiyeti ele geçirmişti. Tunus'ta da özerk Aglabî beyliği kurulmuştu. Mısırdaki kısa aralıklarla iki Türk beyliği, Türkistanda yine Türk beylikleri, Arap yarımadası içinde farklı harici unsurlar tarafından kurulan beylikler mevcuttu.

Tabi bu yazdıklarımız 3 yüzyıl içinde olan olaylar. Bu süreç içerisinde İslam fetihleri ilerlemekten çok gerilemişti. Kurulan her devlet birbirinin kuyusunu kazmakla uğraşıyordu.

Cihat heyecanı ve anlayışı yok olmak üzereydi.

Bu süreç içinde cihat devam etmedi ve Müslümanlar sadece birbirinin kanını döktü dersek, büyük bir iftira etmiş oluruz. Nitekim kurulan Endülüs Emevi Emirliği, önce ayrılıkçı müslüman beylikleri yutmuş sonrasında İspanyol krallıkları ile savaşmıştı. Frank krallığı ile kanlı muharebeler yapılmıştı.

Yine Tunus'ta kurulan Aglebî Beyliği'nin Sicilya adasını fethetmesi, Gaznelilerin Hindistan seferleri, Selçukluların Bizans ve Gürcistan seferleri müslümanların cihadı bırakmadığını gösterir. Yine mevzubahis olan yüzyılların içinde henüz Müslüman olmayan Türklere de seferler düzenlenmişti.

Lakin İslam Cihat anlayışının yerini "Devlet Menfaati Cihadı"na bırakması bu fetihlerin kalıcı olmasını engelledi. Kafirler ile ittifaklara girildi. Emevilere karşı Abbasi-Frank ittifakı ile Abbasilere karşı Emevi-Bizans ittifakları buna örnek gösterilebilir. Zaten Endülüste İslam hakimiyetinin yıkılmasının esası da dağılan Emevi otoritesinden sonra oluşan emirciklerin birbirlerine üstün gelmek için Kastilya, Aragonya, Navarra ve Leon gibi Kâfir devletçikleri ile ittifak kurmalarıdır. Bu devletçikler bu vesile ile küçük toprak parçalarını kendilerine kata kata bölgedeki İslam hakimiyet sahasını daraltmış, 15. asırda da bitirmiştir.

Bu uzun dönem bizim satırlarımız ile anlatılamaz ancak bu vahim olayın gerçekleşmesinde en büyük amil, cihadın terk edilmesidir. Ya da yanlış yorumlanmasıdır.

Batı müslüman coğrafyasında cihat gayreti ile ortaya çıkmış bir grup oluşmuştu. Bunlara Murabıtlar deniyordu. Bu grup Afrika'nın içlerine seferler düzenliyor, İslâm'ı yayıyordu. Hakimiyet sahaları Fas, batı sahra ve Moritanya'yı kapsıyordu.

Aynı dönemde İberya yarımadasında müslümanlar büyük mağlubiyetler almış, dağılmış, yok olma eşiğine gelmişti. Ümera, Murabıtları yardıma çağırırdı.

Murabıtlar Endülüs'e geçtiler. Ardından yapılan meydan muharebelerinden galibiyetle ayrıldılar. Tek gayeleri Allah'ın rızası oldukça ilerleyebildiler

Geçen müddet zarfında bu devlet de özünden saptı. Halkı ezdiler ve cihadı terk ettiler.

Bu kez de Muvahhidler ortaya çıktı. Murabıtların sefahatinden faydalanan Hristiyanlar İslam topraklarına tecavüze başladı. İstikrar ve düzeni sağlayan Muvahhidler yek vücut hücumu geçti ve Küffarı dağıttı.

Müslümanlar birlik oldukları taktirde ve niyetleri de halis ise zafer biiznillah gelir. Öyle

de olmuştu. Allah (c.c.) yüce Kitabında şöyle buyurmuştur:

Onlarla çarpışınız. Allah onları sizin ellerinizle (onları) azablandırın hor ve aşağılık kılsın ve onlara karşı size zafer versin mü'minler topluluğunun göğsünü şifaya kavuştursun. " (9/14)

Hem kafirler cezalandırıldı hem de müslümanlar felaha erdiler.

Sonraki yüzyıllarda Muvahhidler de Müslümanlar arasındaki mücadeleler yüzünden zayıfladı ve yıkıldı. Küçük devletçikler kuruldu. Birbirleri ile mücadele ederlerken Kastilya ve Aragon gibi hristiyan devletlerinden yardımlar aldılar. Birbirlerinin kuyularını kazdılar. Beni Ahmer, Küffar ile ittifak kurarak rakiplerini bertaraf etti ve bölgedeki tek İslam Devlet(çığ) haline geldi. 2 yüzyıl sonra kendisi de Hristiyan tehtidi altında kalacak ve hiçbir Müslüman devlet, ona yardıma gitmeyecektir.

Endülüslü müslümanların işin en başında yaptıkları hata, cihadı terk etmektir. Cihad bırakılınca kendi aralarında uğraşmaya başladılar. Kurtuba gibi güneyde bulunan bir kenti başkent yapmaları, onların fetihleri ilerletmeyi düşünmediklerini gösterir. Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor:

Yalnız alışverişle (veya yalnız çiftçilikle) uğraşın, cihadı terk ederseniz, Allahü Teâlâ üzerinize sizi ezecek kimseleri musallat kılar ve bu hal dininizin emirlerine dönünceye kadar devam eder. (Râmûz, 148/1)

Tarih boyu biz Müslümanlar ne zaman cihadı terk etmiş isek, o vakit başımızdan bela eksik olmamıştır.

Müslümanlar Cihadı terk etti, önce Haçlı sonra Moğol istilâlarına maruz kaldı. Buhara, Semerkand, Bağdat, Antakya, Urfa, Kudüs gibi memleketler elimizden çıktı. Cihad eden kavimler ihya, etmeyenler mevta olmuş. Bir Ayet-i Celile'de:

"Eğer savaşa kuşanıp-çıkılmazsanız O sizi pek acı bir azabla azablandıracak ve yerinize bir başka topluluğu getirip değiştirecektir. Siz O'na hiçbir şeyle zarar veremezsiniz. Allah herşeye güç yetirendir." (9/39)

Osmanlı cihadı terk etti, başından belalar eksik olmadı. Cihad müddetince ise zaferden mahrum kalınmadı.

Yavuz Sultan Selim'in şu meşhur kıssası da bu gerçeği izah eder.

Bir gün Venedik elçisi (Antonio Jüstini) İstanbul'a gelir ve huzura çıkmak için izin ister. Bunun üzerine vezirler, eskiyen elbiselerini değiştirmeye ihtiyacı hissederek sadrazam aracılığı ile durumu Yavuz Sultan Selim Han'a bildirirler. Yavuz Sultan Selim bu isteği münasip görür ve izin verir.

Elçinin geleceği gün, bütün vezirler yeni elbiseleriyle padişahın huzuruna varırlar. Ancak gördüklerine inanmayarak dehşet ve hayrete düşerler. Zira Sultan Selim Han'ın üzerinde yine o eski ve sade elbiseleri vardır. Tahtına oturmuş, keskin kılıcını da çekip tahtın basamağına koymuştur. Karşı pencereden vuran gün ışığı karşısında kılıç parıl parıl parlamaktadır. Bütün vezirler Sultanın sade ve eski elbiseleri karşısında kendi yeni ve süslü kıyafetlerinden utanırlar.

Nihayet elçi gelir ve görüşme gerçekleşir. Görüşmeden sonra Sultan Selim, Sadrazam'a:

"Paşa, var elçiye sor, bizi nasıl bulmuşlar?" der

Sadrazam, padişahın emri üzere elçiye sorunca, şu cevabı alır:

"O kılıcın parlattığı gözümü öyle aldı ki, Sultanı göremedim bile!"

Yavuz, tebessüm ederek, şahadet parmağı ile kılıcı gösterir ve:

"İşte kılıcımız küffarı kestikçe, kafirin gözü kılıcımızdan asla ayrılmaz ve bizi görmez. Ama Allah esirgesin, bir gün kesmez olur ve parlamazsa, o zaman küffar bizi hem hor görür hem de tepeden bakar." der.

Hazreti Ebubekir (Radiyallahu nah)ın halife seçildiği zaman yaptığı konuşmada şöyle bir uyarıda bulunuyor:

"...Bir millet, Allah yolunda cihadı terk edecek olursa Allah, o kavmi zillete düşürür."

İşte İslam devletleri cihadı terk ettikçe bir bir düştüler. Şimdi bizim vazifemiz, Allah'ın Cihat emrini hakkıyla yerine getirmektir. Binaenaleyh cihat kavramını daha iyi idrak etmeliyiz. İdrak edip uygulamalıyız. Burası siz değerli okuyucularımıza kalmış.

"Şüphesiz Allahü Teâlâ mü'minlerden mallarını ve canlarını, cennet karşılığında satın almıştır. (Onlar) Allah yolunda savaşırlar. Ölürler ve öldürürler, (gâzi ve şehid olurlar. Bu bedel,) Tevrat, İncil ve Kur'an'da (sâbit), Allahü Teâlâ üzerine hak (ve kat'î) bir va'ddir. Ahdini Allah'tan daha iyi yerine getiren kimdir? (Ey Mü'minler!) Yapmış olduğunuz alışverişinizle sevinin. Bu en büyük saâdetir". (Tevbe111)

Harp hududumuzu ise şu ayet belirlemiştir:

"Fitne kalmayınca ve dinin hepsi Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Şayet vazgeçecek olurlarsa, şüphesiz Allah, yaptıklarını görendir." (8/39)

Allah biz şu aciz, fakir, hakir, günahkar kullarını mücahidler zümresine dahil eylesin. Âmin. Bi-hürmeti Seyyid-i'l Mürselîn ve'l hamdülillahi Rabbi'l Âlemîn

II. DÜNYA SAVAŞI VE TÜRKİYE

Erkam ÜNAL

Türkiye'nin 2. Dünya Savaşı'ndaki rolüne bakmadan önce genel olarak 2. Dünya Savaşı'ndan bahsetmenin gerekli olduğunu düşündüm.

2. Dünya Savaşı Hitler'in Almanyası'nın Polonya'yı işgali ile başlarken ülkesine 2 atom bombası atılan Japonya'nın teslim olması ile biter. Yaklaşık 50 milyon insanın öldüğü savaş 20. yüzyılın 1. Dünya Savaşı'ndan sonraki ikinci küresel savaşıdır. Savaşın tarafları Müttefikler ve Mihver devletleridir. Naziler'in Polonya'ya girmesi ile Almanyaya savaş açan İngiltere ve Fransa'ya başta Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler'in (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) katılması ile Müttefikler oluşmuştur. Nazi Almanyası tarafına başta Japonya ve İtalya'nın katılması ile Mihver Devletler oluşmuştur. Savaş Avrupa'nın göbeğinden başlayarak Britanya Adası, Baltık ülkeleri ve Balkanlar dahil olmak üzere tüm Avrupa'ya yayılmış, İngiltere ve Nazilerin savaşı ile Kuzey Afrika'ya sıçramış, Sovyetler ve İngilizlerin İran işgali ile Ortadoğu'ya yayılmış, Hitler'in Barbarossa Harekâtı ile Sovyetler'e saldırıp Kırım'da kadar ilerleyip neredeyse kuzeydoğu sınırimıza dayanmasıyla Asya'ya yayılmış, Japonlar'ın Amerikan üssü olan Pearl Harbor'a saldırıp Amerikanların deyimiyle Amerikan Donanması'nı bir yıl geriye götürmesiyle ABD savaşa girmiş ve savaş Uzakdoğu'ya da yayılmıştır. ABD Birinci Dünya Savaşı'nda da yaptığı gibi savaşa sonradan girmiş dengeleri değiştirmiştir. Hem de ülkesine bir bomba bile düşmeden. Bu küresel savaş katılan katılmayan herkesi ister askeri olarak ister ekonomik olarak etkilemiştir. Savaş sonucu

sınırlar yeniden çizilmiş, dünyadaki dengeler değişmiş, yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Böylesine büyük neredeyse Dünya'da tüm ülkeleri etkileyen bir savaş tabiki de ülkemiz Türkiye'yi de etkiledi.

Savaşın başlangıcında Türkiye Nazi'lerin Arnavutluk ve Çekoslovakya'yı işgal etmesinden dolayı endişe içinde idi. Bu endişe Türkiye'yi Müttefik devletlerden olan Fransa ve İngiltere ile yakınlaşmasını sağladı. Türkiye Fransa ve İngiltere arasında 13 Ekim 1939'da ortak bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşamaya göre Türkiye herhangi bir saldırıya uğrarsa Fransa ve İngiltere askeri yardımda bulunacaklardı. Eğer savaş Akdeniz'e sızarsa ise Türkiye de askeri olarak müdahale edecekti. Savaş tüm Avrupa'yı yangın yerine çevirmiş hızlı bir şekilde yayılırken Türkiye'nin de boş durması düşünülemezdi. Dönemin cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü savaşa girmek istemiyordu. Bunun başlıca nedenleri arasında Atatürk'ün "Yurtta sulh cihanda sulh." ilkesi; Balkan Savaşları, 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi büyük savaşlardan çıkmış olmak, daha yeni kurulmuş bir ülke olarak ekonominin ve askeriyenin olası bir savaş için hazırlıksız olması vardı. Savaştan uzak kalmak istemek demek tabiki de öylece durmak demek değildi. Savaşın ülkemize sızması ihtimaline karşı hazırlıklar yapılmaya başlandı. Öncelikle 1920-21-22 doğumlular silah altına alındı. 1. Ordu düşmanı önde karşılamak için Edirneye kaldırıldı. 2. Ordu başkent Ankara'yı korumak için Balıkesire kaydırıldı. 3. Ordu doğu sınırimızı korumak ile görevlendirildi. Asker sayısı 1.300.000'e çıkarıldı. Türkiye ne kadar savaştan uzak kalmak istese de istemese de Müttefikler de

Mihver Devletleri de Türkiye'yi kendi saflarında savaşa sokmaya çalıştılar.

Almanların 1941'de başlattıkları Balkan Seferi ile tüm Balkanlar Alman kontrolü altına girdi. Bulgaristan Mihver Devletler safında savaşa girdi. Atina'da Nazi bayrağı dalgalanmaya başlayınca Türkiye'de endişeler büyüdü. Bu sıralar Müttefik devletler Türkiye'yi olası bir Alman işgali tehlikesiyle korkutup kendi saflarında Almanlara karşı savaşmamızı istediler. Alman Büyükelçi Von Papen aracılığı ile geliştirilen ilişkiler meyvesini verdi. 18 Haziran 1941'de Türkiye-Almanya dostluk paktı imzalandı. Bu anlaşma ile Türkiye rahat bir nefes almış oldu. Bu sıralar savaş iyice yayılmış Akdeniz'den Kuzey Afrika'ya sıçramıştı. Türkiye'nin Fransa ve İngiltere ile imzaladığı anlaşma sonucu sorumlulukları vardı. Fakat bu sorumluluklar Fransa'nın zaten Alman işgali altında olması ve İngiltere'nin fazla ısrar etmemesi ve Almanya ile Sovyetlerin anlaşma imzalaması sonucu ortaya çıkan Sovyet tehlikesi yüzünden ortadan kalktı. Türkiye'nin Almanya ile anlaşma imzalaması Müttefikleri rahatsız etmişti. Türkiye ise denge politikası gütmeye devam ediyordu. Durum böyle devam ederken Almanya Sovyetler Birliği'ne savaş açtı. Türkiye üzerinden Kafkaslara ve Irak'a askeri sevkiyat yapmak istedi. Buna karşılık bazı Ege adaları ve Balkanlar'dan toprak teklif edildi. Türkiye teklifleri reddederek Almanlar'ın isteğini geri çevirdi. Türkiye'nin canını sıkıkmaya başlayan olaylar gerçekleşiyordu. Dostluk anlaşmalarına rağmen Sovyetler ve İngiltere İran'ı Almanlar ise

Sovyetler'i işgale başlamıştı. Türkiye anlaşmalara güven duymamaya başlamıştı. Savaş büyük hızıyla devam ederken. Almanların Türkiye üzerinden Irak'a askeri sevkiyatı fikrini duyan İngiltere Ortadoğu'daki çıkarlarını korumak için Türkiye'yi artık daha önemli görerek kendi safında savaşa sokmaya çalışıyordu. Müttefikler'in 13 Ocak 1943 Casablanca Konferansı'nda Türkiye'nin güçlendirilip savaşa sokulması kararı alındı. 30 Ocak 1943'te İngiltere Başbakanı Churchill bu konuyu Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile görüşmek üzere Adana'ya geldi ve Yenice Görüşmeleri yapıldı. Daha sonra 4-6 Aralık 1943'de 2. Kahire Görüşmeleri yapıldı. Türkiye'ye savaşa girmesi teklifi irdelendi. Türkiye, Sovyetler'e olan güvensizliği ve donanımsızlığı öne sürerek teklifi reddetti. Ama yeterli askeri yardımların yapılması koşulu ile tekrar bu konunun konuşulabileceğini söyleyerek açık kapı bıraktı. ABD ve İngiltere askeri yardıma başladılar ve Türkiye'ye savaşa dahil olması için yapılan baskılar arttı. Fakat yeterli yardımların yapılmadığı öne sürülerek Türkiye teklifleri reddetmeye devam etti. Almanya ile ilişkilerin bozulmaması için Almanya ile dostluğumuzun devam ettiğini belirten bildirimler yapıldı. Bunun sonucu Amerika Mart 1944'te, İngiltere ise Nisan 1944'de yaptıkları yardımları kestiler. Savaşın seyri değişmeye başlamıştı. Almanlar doğuda Sovyetler'e batıda ise Amerika ve İngiltere'ye güç yetiremiyorlardı. Savaşın seyri değişince Türkiye'nin de politikası değişti. Almanya ile aramızda bozuldu. Almanya'nın çelik üretimi için çok önemli olan Türkiye'nin yıllık 90.000 ton ihracat yaptığı krom

satışı durduruldu. Bunun sonucu Almanya nota verdi. Ağustos 1944'de Almanya safında savaşan Bulgaristan savaştan çekildi ülkeye Sovyet askerleri girdi. Artık Almanların kaybedeceğini anlayan Türkiye ilk önce Almanya sonra da Japonya ile ilişkilerini kesti. Almanlar Doğu'da Sovyetler'e karşı ağır yenilgiler almış, binlerce askerini esir vermiş; Batı'da ise Normandiya Çıkarması ile Amerikanlar Almanya topraklarına ilerliyordular. Artık savaşın seyri belli olmuştu. Daha savaş bitmeden Müttefikler savaştan sonrası için çalışmalara başlamışlardı. Şubat 1945 yapılan Yalta Konferansı'nda alınan kararlar sonucu yani kurulacak Birleşmiş Milletler Bildirisi'ne 1 Mart 1945'ten önce Almanya'ya savaş açan devletlerin katılabileceğini açıklandı. Türkiye bunun üzerine Almanya'ya savaş ilan etti. Türkiye'nin savaş açmada bu kadar geç kalması Sovyetler'i kızdırmıştı. Sovyetler Türkiye'yi Almanya tarafını tutmakla suçlayıp savaşın bitmesine az kala 19 Mart 1945'te Türkiye'ye nota vererek 1925 imzalanan dostluk ve saldırmazlık paktının süresinin uzatılmayacağını söyledi. Daha da ileri giderek Doğu'dan Kars ve Ardahan yöresini ve Boğazlar'dan üs istedi. Sovyetlerin bu hamlesi Türkiye'yi iyice ABD bloğuna itti. Bunu sonucu 1952 yılında Türkiye NATO'ya üye oldu. Aslında Sovyetler'in Almanya taraftarlığı suçlamalarının bazı haklı tarafları vardı.

1- Dönemin başbakanı (1939-42) Refik Saydam, dönemin başbakanı (1942-46) ve dışişleri bakanı (1939-42) Şükrü Saracoğlu ve dönemin dışişleri

bakanı (1942-46) Numan Menemencioğlu'nun savaşın galibinin Almanya olacağını düşünmesi. (Aslında Hitler'in Almanyası tüm Avrupa'yı ezip geçerken Doğu'da Sovyetler'i yenerken böyle düşünmeleri kadar normal birşey olamaz.)

2- Almanya'nın çelik üretimi için ihtiyaç duyduğu kromun satılının Türkiye tarafından yapılması.

3- Para banknotlarımızın Almanya'da basılması gibi nedenler yüzünden Sovyetler tepki gösterdi.

Savaşın diplomatik yönüne bu kadar değinmişken ekonomik yönüne değinmemek olmaz. Türkiye savaşa katılmamasına rağmen ekonomik olarak ciddi anlamda etkilenmiştir. Yukarıda belirttiğim üzere 1920-21-22 doğumlu erkekler silah altında alındığı zaman halkın %85'i kırsal kesimde yaşadığı için tarımda çalışacak insan gücü azaldı. Bu da tarımsal üretiminin 3.000.000 ton azalmasına sebep oldu. Üretim düştüğü için ihracat 1.800.000 ton azaldı. Savaş diğer ülkelerin ekonomilerini de etkilediği için de ithalat 1.000.000 azaldı. Ülkenin ekonomisinin kötüleşmesi halkı da ciddi anlamda etkiledi. Tarım, hayvan ve orman ürünlerine devlet tarafından el konuldu. Kaynaklar azaldığı için ekmek, şeker, zeytin gibi temel gıda maddeleri karneyle dağıtılmaya başlandı. Hal böyle olunca karaborsacılık arttı. Hükümet karaborsacılık yapanlara ciddi cezalar verdi. Ticarete etkin olan azınlıkların bu etkinliklerini azaltmak amacıyla varlık vergisi alınmaya başlandı.

Azınlıkların servetlerine el konuldu. Bu uygulama içeriden ve dışarıdan ciddi anlamda tepki çekti ve bu tepkiler sonucu 1943'te kaldırıldı. Devlet toprak vergisi adı altında tarım ürünlerinden %10'a kadar vergi alınmaya başlandı. Böylece kaldırılan öşür vergisi geri gelmiş oldu. Milli Korunma Kanunu ile üretici ürününü öncelikle devlete ederinin altında satmak zorunda idi. Bu da üreticiyi ürününü stok yapmasına ve karacaborsacılığa itti. Bu durum halkın hükümetten soğumasına sebep oldu. Halkın hükümete tepki göstermesini sağlayan bir çok neden vardı. Hükümete yakınlığı olan toprak sahibi milletvekilleri ürünlerini karaborsacılık yaparak sattılar. Halk artık çayını şekerlessiz içmek zorunda idi. Çayı kuru üzüm ile içiyorlardı. Un kıtlığı yüzünden pasta börek poğaçaya kurabiye gibi yiyecekler sadece lüks pastanelerde satılmaya başlandı. Halk çayını şekerlessiz içerken hükümet devlet memurlarına şeker yardımı yapmaya başladı. Hatta bazı üst devlet görevlilerine has un yardımı bile yapıldı. Bu üst devlet görevlileri ekmek yapmaları için bu kaliteli unları pastanelere veriyorlardı. Fakir halk kalitesiz arpa buğday ekmeği yerken, has undan yapılan mis gibi ekmekler üst düzey devlet görevlilerin evlerine gidiyordu. Halk tüm bunları görüyordu. Artık CHP'ye kendi partisi gözıyla bakmayacağı kesindi. İsmet İnönü'nün savaş sonrası yaptığı gezilerde halk "Bizi ekmeksiz bıraktın." diye tepki gösterirken İsmet İnönü "Ekmeksiz bıraktım ama babasız bırakmadım." diyerek cevap veriyordu.

Hükümetin başka bir yanlısını da savaş sonrası Oniki Ada hakkında yaptıkları olarak gösterebiliriz. Savaştan sonra 1946 yılında yapılan Paris Barış Konferansı'nda Oniki Adanın İtalya'dan alınarak Yunanistan'a verilmesi kararlaştırıldı. Bu kararın gerekçesi olarak bölgede Rum nüfusunun fazla olması idi. Türkiye Oniki Ada'nın durumunun konuşulacağı Paris Barış Konferansı'na aslında davet edilmişti. İnönü savaşa girmeyen Türkiye'nin hiçbir çıkar amaçlandığını söyleyerek reddetti. Aslında Türkiye savaşın bitmesine az Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmişti. Üstelik konferansa da davet edilmişti. Yani konferansa katılıp milli çıkarlarımız için çabalayabilirdi. Oniki Ada'da Rum nüfusunun fazla olduğu için Yunanistan'a verilmesinin yanlış olduğunu çünkü Türk nüfusu Rum nüfusundan fazla olan Batı Trakya'nın Yunanistan'ın kontrolü altında olduğunu hatırlatması gerekirdi. Sonuç olarak 10 Şubat 1947'de Paris Barış Antlaşması imzalandı ve Oniki Ada Yunanistan'a verildi.

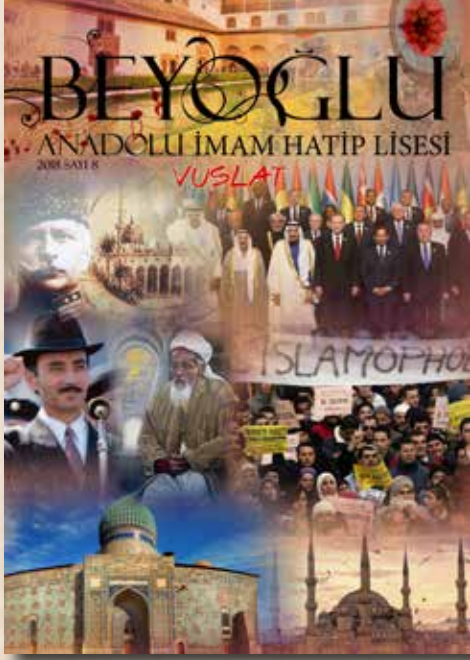
İşte hükümetin tüm bu yaptıkları halkın CHP'den uzaklaşmasıyla sonuçlandı. Çok partili döneme geçildikten sonra hükümetin değişmesi ile CHP'ye bu uzaklaşmanın cezası kesilmiş oldu.

“

Onlar incitmekten başka size bir zarar veremezler. Sizinle savaşa koyulurlarsa, geri dönüp kaçarlar. Sonra kendilerine yardım da edilmez.

Âl-i İmrân, 3/111

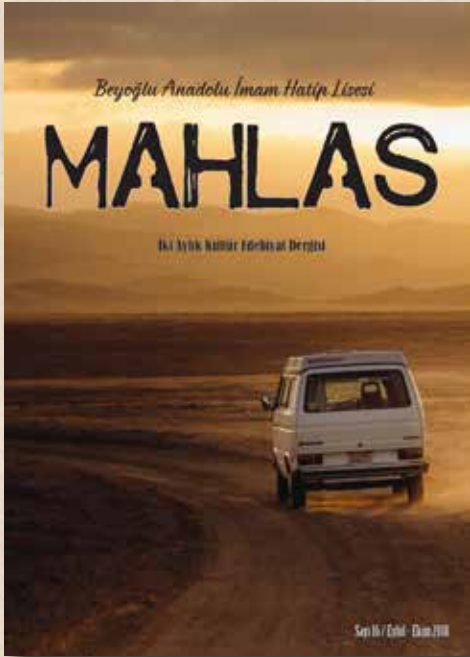
DİĞER YAYINLARIMIZ

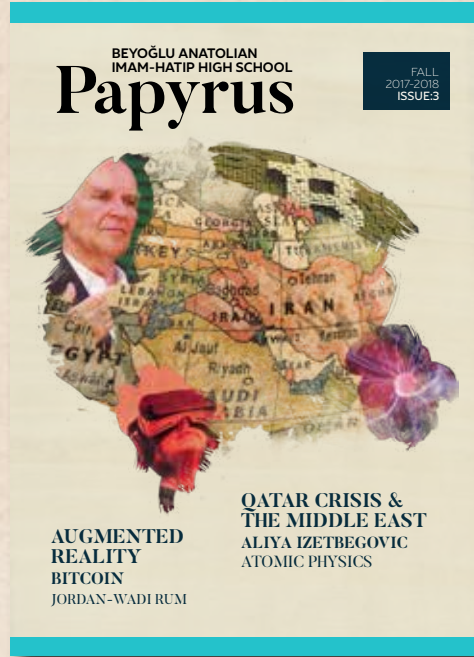
BEYOĞLU - VUSLAT

BEYOĞLU - ARAPÇA DERGİ

**MAHLAS
KÜLTÜR-EDEBİYAT**

**BEYOĞLU - PAPYRUS
İNGİLİZCE DERGİ**

İmrahor Cad. No:88
Sütlüce Beyoğlu/İstanbul
0212 210 24 13
0212 210 24 14
www.beyogluanadoluihl.k12.tr
beyogluanadoluihl@hotmail.com

/beyogluanadoluihl

